T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KÜRESEL ISINMAYA BAKIŞI VE FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Özlem KOCAMAN

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KÜRESEL ISINMAYA BAKIŞI VE FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Özlem KOCAMAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. E. Feryal Turan

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KÜRESEL ISINMAYA BAKIŞI VE FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı; Yrd. Doç. Dr. E. Feryal Turan

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Gülay Arıkan	.....
Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu	.....
Doç. Dr. E. Feryal Turan	.....

Tez Sınavı Tarihi 21. 07. 2009

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/200…)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

……

İmzası

……

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Tablolar dizini…….. iv

Kısaltmalar dizini…….. v

Önsöz ……... 1

BÖLÜM 1. GİRİŞ..…… 2

1.1 Problem ……..... 4

1.2 Amaçlar ……..... 7

1.3 Önem …….. 7

1.4 Sınırlılıklar …….. 9

1.5 Yaklaşım ve Sayıltılar ……..... 10

1.6 Yöntem ……... 22

BÖLÜM 2. ÇEVRE, KÜRESEL ISINMA,

KYOTO PROTOKOLÜ VE STK ……. 29

2.1 Çevre Sorunları …….. 29

2.2 Küresel Isınma Nedir? …… 31

2.3 Küresel Isınmanın Nedenleri …….. 35

2.4 Küresel Isınmanın Sonuçları ……. 41

2.5 Küresel Isınma Konusunda Atılan Adımlar ……..……..... 44

2.6 Kyoto Protokolü ……...… 46

2.7 Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları …….…….... 53

BÖLÜM 3.BULGULAR VE TARTIŞMA ……....……. 59

3.1 Kişisel Bilgiler ……...…... 59

3.1.1Yaş: ……..……. 59

3.1.2Cinsiyet: ……...…… 60

3.1.3Meslek: ……...……. 60

3.1.4 Faaliyet Süreleri: ……...…….. 61

3.2 Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Genel Bilgiler ……..…. 61

3.2.1 STK'ların Faaliyet Süresi: ……..…… 62

3.2.2 STK'ların Üye Sayısı: ……..…….. 62

3.2.3 STK'ların Üyelik Şartları: ……..…… 63

3.2.4 STK'larda Faaliyet Gösterenlerin Yaş,

Cinsiyet ve Mesleki Ağırlıkları: ……..……. 63

3.2.5 STK'ların Faaliyetleri: ……..…….. 64

3.2.6 STK'ların Gelir Kaynakları: ……..……. 65

3.3 Küresel Isınmaya Bakış ……..…… 66

3.3.1 Küresel Isınma Nedir: …… 66

3.3.2 Küresel Isınmanın Nedenleri: …… 73

3.4 Küresel Isınmanın Sonuçları …… 80

3.4.1 Küresel Isınma Dünyayı ve Canlı Türlerini Nasıl Etkileyecektir: … 80

3.5 Küresel Isınma İçin Çözüm Önerileri …… 89

3.5.1 Acil Önlemler: …… 89

3.5.2 Küresel Isınmaya Neden Hala Önlem Alınmıyor: ……..... 99

3.5.3 Kyoto Protokolü Nedir, Yeterli midir? Küresel mi Bölgesel mi Antlaşmalar Olmalı: ……..... 106

3.5.4 Enerji Tasarrufu: ……..... 114

3.5.5 Küresel Isınma Durdurulabilir mi?: …… 122

3.5.6 Görüşmecilere Göre Kendi STK'larının Yeterliliği: ……... 127

BÖLÜM 4. SONUÇ VE ÖNERİLER …… 134

4.1 Sonuç …… 134

4.2 Öneriler ……..... 149

4.2.1 Teknik Öneriler ……. 150

4.2.2 Araştırma Probleminin Çözümüne Yönelik Öneriler …… 150

ÖZET …….. 161

ABSTRACT …… 163

KAYNAKÇA …….. 165

EKLER

EK 1: GÖRÜŞME FORMU …… 182

EK 2: GÖRÜŞÜLEN STK'LARIN LİSTESİ…… 186

EK 3: KYOTO PROTOKOLÜ…… ……... 188

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. 2000 yılı için toplam sera gazı salınımı bakımından başta gelen 25 ülkenin durumu 40

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

CFC: Kloroflorokarbon

CH_4 : Metan

CO_2: Karbondioksit

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

GEF: Küresel Çevre Fonu

HCFC: Hidrokloroflorokarbon

HFC: Hidroflorokarbon

HİDP: Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli

HİDTO: Hükümetler arası İklim Değişikliği Tartışma Ortamı (IPCC)

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change(Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli)

İDÇS: İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

KP: Kyoto Protokolü

N_2O: Azotoksit

NGO: Non-governmental Organization(Sivil Toplum Kuruluşu)

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PFC: Perflorokarbon

REC: Bölgesel Çevre Merkezi

SF_6: KükürtHekzaFlorid

SG: Sera Gazı

SGS: Sera Gazı Salınımı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNCED: Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı

ÖNSÖZ

Çevre sorunları canlı yaşamını tehdit ettiği için günümüzün en önemli sorunlarından birisidir. Küresel ısınmanın ortaya konması ve önlemler alınmaya başlaması bu bağlamda birincil planda olmalıdır. Bu araştırma küresel ısınma sorununu ortaya koymayı ve sivil toplum kuruluşlarını konuya bakışları ile faaliyetleri açısından incelemeyi bunlara ek olarak öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu tez çalışmasının yapılmasında gösterdiği sonsuz anlayış ile sabır gösteren, bilgilerini hiç esirgemeyen ve beni hep motive eden tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Feryal TURAN'a teşekkür ederim. Araştırmanın örnekleminde yer alan sivil toplum kuruluşlarına da yardımlarını esirgemedikleri ve değerli zamanlarını ayırdıkları için teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca aileme hep yanımda oldukları ve her konuda beni destekleri için teşekkür ederim. Çalışmamın çevre konusundaki diğer çalışmalara örnek olması ve literatüre katkı yapması dileğiyle…

Mayıs 2009 Fatma Özlem KOCAMAN

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Çevre konusu günümüzde en çok önem taşıyan alanlardan birisi haline gelmektedir. Bunun nedeni ise çevre sorunlarıyla daha çok yüzleşmeye başlamış olmamızdır. Ancak çevre sorunlarının gündeme gelmesi aslında biraz gecikmeli olmuştur. Öztunalı Kayır (2005), 1980'lerin ortalarında ancak küresel çevre sorunlarının bilincine varılmaya başlandığını belirtmektedir. Bu tarihten sonra yeni bilimsel modeller, farklı bakış açıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca Frank ve ark. (2000)'na göre, 20. yüzyılda çevre korunmasında ulusal aktiviteler artmıştır.

Çevre kavramı pek çok alanda kullanılan bir kavramdır bu nedenle çeşitli karışıklıklar ortaya çıkabilmektedir. Öztunalı Kayır (2005), çevre kavramı üzerinde anlaşılmış ortak bir tanım bulunmadığını, yöntem ve teknik farklılıkların olduğunu, bunlarında karmaşıklaştığını belirtmektedir.

Çevre kavramı araştırmacılara göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Araştırmacılar çevre söz konusu olduğunda teknolojiden de bahsetmektedir. Teknolojinin çevreye zarar verme ve çevreyi dönüştürme gücü göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Little (1999:273) çevre kavramının bize; dünyadaki yaşamın karmaşıklıkları, bu karmaşıklığın bir parçası olarak insanların oynadıkları oyunlar gibi konularda güçlü bir araç sağladığını belirtmektedir. Yeni teknoloji ona göre var olan çevreyi dönüştürmekte ve yenilerini yaratmaktadır.

Çevre konusu ile ilgili günümüzde bilim insanlarının yaşadıkları mevcut bir kavram kargaşası vardır. Öztunalı Kayır (2005), çevre konusunda çalışan bilim insanlarının hem kavramın içeriği, hem de sınırlarının belirlenebilmesi konusunda önlerinde engeller olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çevre konusu neredeyse tüm bilim dallarını ilgilendirmektedir ve sınırları oldukça yayılmış durumdadır. Bu nedenle de bir belirsizlik hakimdir.

Çevre konusunun önem kazanmasıyla birlikte çevresel aktivizm de önem kazanmaktadır. "Son çeyrek yüzyılda çevresel aktivizm uluslar arası bir aktivite haline dönüştü" (Rohrschneider ve Dalton,2002:510). Ancak yine de her konuda olduğu gibi çevre konusunda da az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler açısından imkânlar yönünden bir farklılaşma vardır. "Çevreci gruplar arasındaki uluslar arası iş birliği, özellikle gelişmekte olan ülkelerin imkânları açısından sınırlı ve deneyim yönünden azdır"(Rohrschneider ve Dalton, 2002:530).

Eko sistem kavramı da çevre konusunda çalışan araştırmacılar için büyük önem taşımaktadır. Öztunalı Kayır (2005), eko sistem kavramının önceleri biyolojinin 1970 sonrasında ise sosyolojinin ortaklaşa yararlandığı bir kavram haline geldiğini belirtmiştir. Bu kavram ile insanların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkileri, tüm varlıklar arası etkileşimler, aynı zamanda insanların hem çevrelerinden etkilendiği hem de çevrelerini etkilediği gibi yaklaşımların gelişmeye başladığı vurgulanmaktadır.

Türkiye'de çevre konusunun gündeme gelmesi oldukça geç olmuştur. Torunoğlu (2008), Türkiye'de 1963-1967 yılları arasında yapılan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1968-1972 yılları arasında yapılan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında çevre sorunlarına ve çözümlerine yönelik politikalar olmadığını vurgulamaktadır.

Çevre konusunun Türkiye'de ele alınmaya başlanması 80'li yıllara ancak denk gelmektedir. Gökçe (1993:13)'ye göre, çevre konusu Türkiye'nin gündemine 80'li yıllarda girmiş ve giderek kapsamlı bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır. Çeşitli bakanlıklarda çevre ile ilgili birimler oluşturulmuş ve en son Çevre Bakanlığı kurulmuştur.

Bu araştırmada günümüzün en büyük çevresel felaketlerinden biri olan küresel ısınma sorunu Sivil Toplum Kuruluşları ile ilişkili olarak ele alınacaktır. STK'ların küresel ısınma konusundaki bilgilerine, faaliyetlerine ve bu soruna yönelik çözüm önerilerine yer verilecektir.

1.1 Problem

Çevre sorunlarının her geçen gün artan oranda hayatımızı etkilediği artık kabul edilen gerçeklerden biridir. Ozon tabakasının incelmesi, küresel iklim değişikliği, dünya çapında kuraklığın, çölleşmenin ve sel felaketlerinin artması, pek çok bitki ve hayvan türünün yok olması ve biyolojik çeşitliliğin kaybolması, su-hava-toprak kirliliği gibi örnekler bir çevre krizi ile karşı karşıya olduğumuzun açık

örnekleridir. Bu sorunlara çözüm bulmak için hükümetler, proje planlayıcıları, sivil toplum kuruluşları çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Küresel ısınma günümüzdeki en önemli sorunlardan birisidir. Eğer acil önlemler alınmazsa dünyayı oldukça zor günler beklemektedir. Su kaynakları azalmakta, hava kirlenmektedir. Ayrıca bu olumsuzluklar tarımı da etkileyecek ve tarımsal üretimde çok ciddi düşüşler yaşanacaktır. Bu düşüşler ise beraberinde kıtlığı getirecektir. Küresel ısınma ya da küresel iklim değişikliği sadece mevsimlere ilişkin bir sorun değildir bunun sonucunda olacaklar tüm canlı yaşamını etkileyecektir. "Bilimsel araştırmalar, bir kalkan gibi günesin ısısını tutan ve dünyanın atmosferinin ısınmasına ve iklim sisteminin bozulmasına yol açan, karbondioksit gibi sera gazları seviyesinin yükselmesinin bir sonucu olarak dünya ikliminin ısındığını ortaya koymaktadır" (Alper ve Anbar, 2008:223).

Bu araştırmada Türkiye'de küresel ısınma konusunda sivil toplum kuruluşlarının bu konu ile ilgili görüş ve faaliyetlerinin neler olduğu incelenecektir. Küresel ısınma ülkemizde ve dünyada giderek artan öneme sahip çevresel bir felaket olmasına rağmen sorunu çözmek için yapılan faaliyetlerin yeterli olmadığı söylenebilir. Türkiye'de de küresel ısınmanın getireceği çevresel felaketler konusunda yaygın bir söylem vardır ancak bu konuda en çok mücadele etmesi beklenen sivil toplum örgütlerinin katkısının ne olduğu ve yeterli olup olmadığı tartışmalıdır. Bu araştırma kapsamında çevre konusunda çalışan STK'ların bu konu ile ilgili görüşleri ve faaliyetleri incelenecektir. Yeterlilikleri ya da yetersizlikleri tartışılacak ve küresel iklim değişimi konusundaki önerilere yer verilecektir.

Küresel ısınmanın STK'lar düzeyinde incelenmesinin en temel nedeni demokratik toplumlarda STK'ların önemli bir baskı grubu oluşturmasıdır. Demokratik bir toplumda STK'lar ilgilendikleri alanlar ile ilgili faaliyetlerde bulunurlar ve bireyleri, devletleri bu konuda bilinçlendirme amacı güderler. Özer (2008), toplumda ki bireylerin veya toplulukların diğer bireylerle dayanışmaya ihtiyaç duyduğunu ve bu ihtiyaçtan dolayı da insanların sivil toplum kuruluşlarında bir araya geldiğini belirtmektedir. Sivil toplum kuruluşları da bu doğrultuda sorunları, talepleri topluma iletmektedir. Bu sayede STK'lar toplumda kamuoyu oluşturmaktadır.

Küresel ısınmada bireylerin ve devletlerin harekete geçmesi önlem alması gereken bir konu olduğundan STK'lar bu bağlamda bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerinde bulunmalıdır. Erkilet (2008:75)'in de belirttiği gibi, STK'lar seçimler olmadığı zaman görüşleri iktidar tarafından dikkate alınmayan kitlelerin taleplerini iktidara yansıtırlar.

"Çevreci STK'lar gelişmiş endüstriyel devletlerde güçlü yerel aktörlerdir" (Raustiala, 1997:731). Eğer STK'lar küresel ısınma konusunda başarılı çalışmalarda bulunursa toplumunda bu konuda dikkati çekilerek sorunun çözümüne gitmek kolaylaşacaktır.

1.2 Amaçlar

Bu araştırmanın genel amacı, Küresel Isınma sorununu ortaya koymak, sivil toplum kuruluşları düzeyinde bu soruna bakışı, faaliyetleri ve çözüm önerilerini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde ortaya çıkan alt amaçlar ise;

i) STK'lara göre küresel ısınmanın, etkileri ve sonuçları nelerdir?
ii) STK'lar küresel ısınmanın olumsuz etkilerini azaltmak için ne tür faaliyetlerde bulunmaktadırlar?
iii) STK'lara göre çözüm önerileri nelerdir?

1.3 Önem

Günümüzde yaşanan çevre problemlerinden belki de en önemlisi küresel ısınmadır. Küresel ısınma tüm dünyadaki insanları etkilemektedir ve böyle devam ederse etkilemeye devam edecektir. Eğer önlem alınmazsa özellikle gelecek kuşaklar bundan çok fazla etkilenecektir. Bu nedenle küresel ısınmanın bilinmesi ve acil önlemler alınması hayati bir konudur. Bu araştırmada bunu hedeflediği için önem taşımaktadır.

Küresel ısınmanın STK'lar ile ilişkisini kuran araştırma sayısı oldukça azdır. Bu araştırma bu konudaki literatüre katkıda bulunması açısından önem taşımaktadır. Araştırmada sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, önerileri ve yapılması gerekenler ele alındığından yol gösterici nitelikte olacaktır.

Araştırma küresel ısınma konusunda çalışan araştırmacılar içinde yararlanılabilecek bir kaynak olması bakımından önem taşımaktadır.

Küresel ısınma ve diğer çevre sorunları gündeme gelmeye başladıkça çevre sosyolojisi de günümüzde ön plana çıkan alanlardan biri olmaya başlamıştır. Ancak bu alanda yapılan yeni çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu araştırma da çevre sosyolojisi literatürüne katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Çevre sosyolojisi çevresel sorunların çok boyutluluğuna vurgu yapmaktadır. Tuna (2007), çevre sorunlarının önceleri sadece teknik ve ekonomik boyutları ile incelendiğini, ancak son zamanlarda toplumsal boyutların da ön plana çıktığını belirtmiştir. Bu gelişmeler bağlamında ise çevre sosyolojisi ortaya çıkmıştır. Tuna (2007)'ya göre, çevre sosyolojisi çevresel sorunların çok boyutluluğuna vurgu yapmaktadır.

Tuna (2006) çevre sosyolojisinin çevre ile toplum arasındaki karşılıklı ilişkiyi incelediğini belirtmektedir. Ona göre bu süreçte hem çevresel olayların toplumsal etkileri inceleniyor hem de toplumsal eylemlerin çevresel boyutu ele alınıyordu. Tuna(2006)'ya göre toplumsal çevre ile doğal çevreyi birbirinden ayırt etmek fazla olanaklı değildir. İkisi iç içe geçmiş durumdadır. Yani doğal çevrede olan bitenler toplumsal çevreyi, toplumsal çevrede olup bitenler doğal çevreyi etkilemektedir.

Günümüz toplumlarında kapitalist sistemin kar mantığıyla doğal kaynaklar sömürülmektedir. Bu da çevresel sorunların başlangıcını oluşturmaktadır. Tuna(2000)'ya göre, doğal çevrenin insanoğlu tarafından en fazla sömürüldüğü

dönem endüstriyel toplum dönemidir. Araştırmada bu sömürü mantığının küresel ısınmanın temelinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırmada küresel ısınma sorunu incelenmiştir. Küresel ısınma sorununun çözülmesi için STK'ların önemi belirtilmiş ve sorun çözümüne olan katkıları ele alınmıştır. Ancak Türkiye genelindeki çevre STK'ların ele alınması araştırmanın zamanı ve bütçesi açısından ciddi bir sınırlılık yaratmıştır. Bu nedenle bu araştırma Ankara'daki çevreci sivil toplum kuruluşları ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada küresel ısınma ve bu konuda çevreci STK'ların faaliyetleri incelenmiştir. Ankara'daki çevreci STK'lar ve küresel ısınmanın sosyolojik boyutu ile araştırma sınırlandırmıştır.

Ayrıca araştırmanın kısıtlı bir bütçe ile yapılması ve zamanında çok fazla olmaması araştırmanın Türkiye genelinde olmasını sınırlandırmış ve araştırma Ankara düzeyinde kalmıştır. Ankara'da da ulaşılabilen 25 çevreci STK ile görüşme yapılmıştır. Ankara bulunan çevreci STK'ların sayısı çok gibi gözükse de faaliyette olanları oldukça sınırlıdır.

1.5 Yaklaşım ve Sayıltılar

Son yıllara kadar sosyoloji ve diğer sosyal bilimler çevre konusu üzerinde durmamışlardır. Ancak artan çevre sorunları sosyal bilimcilerin ve sosyologların bu konular ile ilgilenmesini zorunlu kılmıştır. Çevre konusu artan bir şekilde sosyal bilimcilerin ilgi alanında yer almaya başlamıştır. Sosyolojinin kuruluş aşamasında önemli bir yer işgal etmeyen çevre sorunları 1980'lerden sonra bazı sosyologların (Catton ve Dunlap, 1980., Catton ve Dunlap, 1978., Schnaiberg, 1980) katkıları ile tartışılmaya başlanmıştır. Çevre sosyolojisinin kuruluşunda ve kurumsallaşmasında Catton ve Dunlap'ın katkıları oldukça fazladır.

Catton ve Dunlap (1978)'a göre, çevre ile toplum arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır ve çevre sosyolojisi en genel anlamda çevre toplum ilişkisinin incelenmesidir. Catton ve Dunlap, çevresel anlamda yaşanan dönüşümleri anlamaya sosyologların katkıda bulunmadıklarını ileri sürmektedir. Çünkü 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarındaki geleneksel sosyolojik kuramlar, insan toplumlarının bio fiziksel elementlerine karşıt olarak sadece sosyal olgular ve olaylar üzerinde durmuşlardır. Geleneksel yaklaşımlarda çevreye ya hiç ya da çok az önem verilmiştir. Bunun nedeni ise çevrenin sosyal olmamasıdır. Catton ve Dunlap'a göre, sosyolojinin kurucuları sosyolojinin eşsizliğini onun perspektifinde ve konusunda olduğunu ileri sürmüşlerdir (Turan, 2005).

Sosyolojideki geleneksel paradigmaların çevreyi ihmal ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle "Yeni Çevresel Paradigma" ortaya atılmıştır. Catton ve

Dunlap'a göre sosyolojideki gelenekler, egemen/hakim Batı Dünya görüşünün iyimser insan-merkezciliğini (anthropocentrism) yansıtır. Bu da sosyolojiyi fiziksel çevreyi realist olarak anlamada engellemiştir. Catton ve Dunlap, eski teorileri "Human Exceptionalism Paradigm" olarak adlandırırlar. Bu paradigma insan merkezli, iyimser ve büyük ölçüde ekolojik değildir. 1970'lerden sonra ortaya çıkan çevre problemleri sosyologların bu durumu ele almalarına neden olmuştur. Çevre ile ilgilenen bazı sosyologlar, çevresel problemleri ele almaya başlamışlardır. Değişen koşullar sosyolojiyi bir paradigma değişimine yöneltmiştir. Bu alternatif paradigma eko sistemlerin önemini vurgular ve "Yeni Çevresel Paradigma" olarak adlandırılır. "Yeni Çevresel Paradigma" sosyal olmayan faktörlerin toplumları anlamadaki öneminden bahseder. Bu yeni paradigmaya göre toplumlar için sınırsız bir büyüme de yoktur. Sonuç olarak, bu iki paradigma tarafından karakterize edilen insan toplumlarının görüntüsü tamamen farklıdır(Turan, 2005).

Catton ve Dunlap, sosyoloji kuramları temelinde çevre sorunlarını açıklamaya çalışmışlardır ancak tüm insanlar için çevre tahribatını önlemeyi/minimuma indirgemeyi ve tercih edilebilir bir yaşam standardını sağlamayı amaçlayan birçok çevreci yaklaşım da bulunmaktadır. Bu yaklaşımların en önde gelenleri ekofeminizm, ekomarksizm, ekoanarşizm olarak sıralanabilir. Bunun yanında korumacılık (conservation), insan refahı ekolojisi, derin-ekoloji gibi bazı yaklaşımlar da bulunmaktadır (Eckersley, 1992). Burada ekofeminizm, ekomarksizm ve ekoanarşizmden kısaca söz edilecektir. Bu araştırmanın sosyolojik yaklaşımı olan eleştirel teoride burada ele alınacaktır.

Eko feminizm Mellor (1993:69)'a göre, ilk defa 1974'te Fransa'da Françoise d'Eaubonne tarafından "adlandırıldıysa" da 1970'li yılların sonlarında ortaya çıkmıştır. Bu düşünceye göre erkekler kadınları, doğayı baskı altında tutmakta ve korkulan öteki olarak ele almaktadır. Bunu ise ilk defa 1949'da Simone de Beauvoir işaret etmiştir.

Ekofeminist düşünce konusunda çeşitli tanımlar bulmak olanaklıdır. Örneğin Salleh'e (1992:202) göre "ekofeminizm terimi, hem feminist hem de çevresel ilginin bir mantıksal birleşmesi, bütünleşmesi ve bunun ötesine geçmesidir". Holland-Cunz'un kendisi ile yapılan bir söyleşide ekofeminizmi, "konusu kız kardeşlik olarak olan bir doğa felsefesi olarak yorumlanabileceğini" belirtir (Kuletz,1992:71). Warren (1997:4) ekofeminist felsefenin hakimiyetin/hükmetmenin cinsiyetçilik, ırkçılık, sınıfçılık, anti-semitizm, heteroseksizm gibi sosyal izm'lerin feminist eleştirisinin doğayı da içine alacak şekilde genişletilmesi olduğunu belirtmektedir. Ekofeministlere göre, doğa bir kadın sorunudur ve böylece "kadın-doğa ilişkisi" ve bu ilişkinin nasıl yapılandığı büyük önem taşımaktadır. Warren'ın (1997:4) belirttiği gibi, ekofeminizmin ayrıt edici özelliği "doğalcılık ve doğal çevreye ilişkin sorunların feminist sorunlar olduğu konusundaki" ısrardır"(akt. Turan,2003).

Ekofeministler, Mellor (1993:70)'a göre, Simone de Beauvoir'ın kadınların doğal dünyaya yakın oldukları, erkeklerin hem kendilerini hem de doğayı sömürdükleri düşüncesine katılmaktadırlar. Ancak onun gibi kadını doğadan kurtarma fikrine katılmamaktadırlar. Aksine ekofeministler, bu ilişkiyi kutsamaktadırlar. Buna ek olarak erkeklerin yaratmış olduğu doğa ile kültür

arasındaki sahte sınırı yıkmak üzere bu fikirden yararlanmaktadırlar. Ekofeministler ekoloji ile feminizmi bir araya getirmektedir. Kadınlar ve doğa onlara göre, modern patriarkal toplumun yıkıcı teknolojilerine maruz kalmışlardır. Yeryüzünü mahveden erkek kültürü onlara göre yıkılmalıdır.

Mellor, çeşitli eko feministlerden örnekler de vermektedir. "Sosyalist ekofeminist bir perspektife sahip Caroline Merchant ile radikal feminist bir perspektife sahip Adrienne Rich'in ikisi de biyolojik ve toplumsal belirleyicilerin kadınların yaşamlarında iç içe dokunmuş bir durumda bulunduklarını düşünmektedirler. Charlene Spretnak ise kadınların kendi bedenlerini kutsayarak eko-tinselliğe ulaşabileceklerini savunur, ama aynı zamanda yalnızca dişi olmanın yetmediğini kaydeder. Starhawk da büyücülüğün "eski din"ine geri dönüşü savunmakta, ama yanı sıra bunun politik mücadeleden ayrılamayacağını düşünmektedir" (akt. Mellor, 1993:71).

Mellor (1993:73), ekofemistlerin doğal dünyanın yok edilmesinin izlerini Batı toplumunun kültür/doğa, erkekler/kadınlar, zihin/beden gibi hiyerarşik düalizmlerine dayandırdıklarını belirtir. Ona göre ekofeminizm, bir olmaya giden yolu, kadınların erkek mantığının oluşturmuş olduğu sahte bölünmeleri ortadan kaldırma yeteneğinde bulacaktır.

Bunlara ek olarak pek çok ekofeminist, Paganizm, büyücülük ve Tanrıça'ya tapınma gibi daha eski yeryüzü temelli dinlerin kayıp gizemli dünyasını geri getirmek için çabalamaktadır (Mellor, 1993:79).

Griffin (1978)'in betimlemesine göre, kadın ve doğa arasındaki ilişkinin anlaşılması, doğanın kendi ile konuşmasına kulak vererek olanaklıdır. Çevre krizinin nedenleri de bu konuşma sürecinde anlaşılacaktır. Yani, kadın deneyimi ve duyarlılığı doğanın doğal sesi olarak yankılanacaktır (akt. Turan,2003).

Eko sosyalizm Duru (2006)'ya göre, daha çok sınıf çözümlemesini temel alan düşünürlerce geliştirilmiştir. Bu yaklaşım en çok Marx'ın insan-doğa ilişkilerini incelediği ilk döneme ve Kapital'deki kapitalizmin asıl olarak birikim üzerine kurulu olduğu vurgusuna dayanmaktadır. Bunlara ek olarak son zamanlarda bu yaklaşım, toplumsal adalet, katılım, yoksulluk, üçüncü dünya gibi toplumsal sorunları da ilgi alanı içine almaya başladı. Andre Gorz, Immanuel Wallerstein, James O'Connor, John Bellamy Foster, David Pepper gibi temsilcileri bulunmaktadır.

Gorz ve Wallerstein son zamanlarda artan ekolojik bunalımın kökenine ilişkin olarak Duru (2006)'nun da belirttiği gibi, çeşitli düşünceler ortaya koymuşlar. Bu iki düşünür birbirine koşut açıklamalar getirmektedir.

"Ekolojik bunalımı çözümleyen 1970'li yılların başındaki çalışmalarını Marx'ın mutlak bolluk fikrini açık bir biçimde reddetmesine dayandıran Gorz, ekolojik krizin ardında, çokuluslu tekelci sermayenin aşırı birikime verdiği tepkilerin bulunduğunu düşünür" (Duru, 2006).

“Wallerstein da, Gorz’a benzer biçimde, bugün karşı karşıya kalınan ekolojik bunalımı, sınırsız sermaye birikimini sağlamak üzere her şeyin metalaşma sürecine sokulduğu kapitalist dünya ekonomisinde yaşıyor olmamıza bağlar.” (Duru,2006).

Ekoloji konusuna Marksist açıdan bakan düşünürlerin Duru (2006)’nun da belirttiği gibi, var olan bunalımı kapitalizm ile açıklamasının iki temel nedeni vardır. Birincisi, kapitalizmin her şeyi metalaştırma eğilimde olması, ikincisi, değerlenme biçiminde ifade edilen ve pazar değerinin yükseltilmesi olarak açıklanabilen, kapitalizmin sermayeyi sürekli olarak doğayı sömürme ve tüketmeye zorlamasıdır.

Bu araştırmanın sosyolojik yaklaşımını eleştirel teori oluşturmaktadır. Keat ve Urry (2001:349)’e göre, “Eleştirel Teori” çok farklı teorik hareket noktaları için kullanılagelmiştir. Ona göre en basit anlamıyla Frankfurt Okulu’nun üyeleri, özellikle Max Horkheimer ve Herbert Marcuse’nin ilk yıllarındaki yazılarında savunulan görüşlere işaret eder.

Swingewood (1998:334)’in belirttiği gibi, Horkheimer, 1930 yılında enstitünün müdürü olarak bir konuşma yapmış, tarihsel materyalizmi bilim olarak değil, ”eleştiri” olarak yeniden tanımlamıştır. Ayrıca felsefenin toplum bilimiyle bütünleşmesinden yana olduğunu açıklamıştı. Horkheimer daha sonra, Alman faşizminden kaçmış bir mülteci olarak Amerika’dayken, ”eleştirel teori” terimini bulmuştu.

Buna ek olarak, Swingewood (1998:335), eleştirel teori asıl olarak hakikate ulaşmakla, evrensellik ve kurtuluşla ilgiliydi demektedir. Mannheim'in bilginin toplumsal bakımdan özgül tarihsel konumlanışlarla ilintili olduğu yönündeki argümanı kabul görmüyor. Bunun nedeni ise, "gerçek" ile "yanlış" bilgi arasındaki can alıcı ayrımı ortadan kaldırmasıydı. Frankfurt Okulu, sosyolojiyi pozitivizmle, bilinemezcilikle ve görecelikle özdeşleştirmekte ve bilgi sosyolojisi nosyonu karşısında tamamen kuşkulanmaktaydı. Bu anlamda bir sosyoloji olmayan Marksizm, o şekliyle insani praksisle, anlamla ve kurtuluşla ilgiliydi.

Son olarak bu tezde çevre sosyolojisi temelinde benimsenen yaklaşım eko anarşizm ele alınacaktır. Eko anarşizmin en önemli temsilcilerinden birisi Murray Bookchin'dir. Bookchin eko anarşizme önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle geliştirdiği "sosyal ekoloji" yaklaşımı eko anarşizme büyük bir katkıdır. Bookchin (1999:27), ekolojiye biyolojik değil, toplumsal bir tasarı olarak bakmaktadır. Tahakkümün ve hiyerarşinin bugün karşılaşılan toplumsal ve doğal sorunlara nasıl yol açtığı ona göre incelenmelidir.

Ekolojik düşüncenin en büyük görevlerinden birini, Bookchin (1999:62), ekolojik içerikli bir kent sakinliği kavramının geliştirilmesi olarak görmektedir. Ona göre bu yapılırken insan topluluğunun organik bağları tekrar kurulmalıdır. Arkaik kan bağı ya da totaliter ve faşist nitelikli bir "halk felsefesi" gibi aşırı noktalara dönülmesine ise Bookchin'e göre izin verilmemelidir.

Ekolojik krizin nedeni Bookchin'e göre sosyaldir. "Mevcut ekolojik bunalımın kökenini bulacaksak, tek başına teknik, demografi, büyüme ve marazi bolluğa bakmak yerine, bakışlarımızı yalnızca burjuva, feodal ve eski toplumda ya da genel olarak sınıflı toplumlarda değil; bizzat uygarlığın şafağında, hiyerarşi ve tahakkümü doğuran insan toplumunun derinlerinde yatan kurumsal, ahlaki ve tinsel değişimlere çevirmemiz gerekir"(Bookchin, 1996:45).

Küresel ısınmanın nedeninin büyük ölçüde kapitalizm ve onun getirdiği toplumsal yapı olduğu düşünülmektedir. Kapitalizmin oluşturduğu mevcut yapıda doğa ciddi bir biçimde sömürülmekte ve tahrip edilmektedir. "Hiyerarşik yapılanma temelinde hızla belirginleşen doğa/insan karşıtlığı tüm özelliklerini kapitalist üretim biçimi ve onun yarattığı değer dizgesinde gösterir. Bunun bilincinde olan Bookchin bu özellikleri açığa çıkarmak için titiz bir kapitalist toplum eleştirisi yapar. "Büyü ya da öl" şeklinde acımasız bir yarışma temelinde biçimlenen şu anda ki Pazar ekonomisi ve onun doğayı tahrip etme biçiminin kavranması gerekmektedir "(akt.Turan, 2002:217).

"Ekoloji, insanın doğa üzerindeki tahakkümünün insanın insan üzerindeki tahakkümünden kaynaklandığı sorununa vurgu yapar"(Bookchin, 1996:22).

Bookchin çevrecileri de eleştirmektedir. "Tarihte eşine rastlanmamış bir düzeyde gezegeni kirletmekle kalmayıp, onun en temel biyo-jeo-kimyasal çevrimlerini de zayıflatan bir toplum karşısında, çevreciler doğayla yeni ve kalıcı bir denge kurmanın stratejik sorunlarını ortaya koymamaktadır" (Bookchin, 1996:61).

Ekoloji Bookchin (1996)'in de belirttiği gibi, doğa ve insanlığın doğal dünyayla ilişkisi hakkında daha geniş bir kavrayış getirir; biyosferin dengesini ve bütünlüğünü kendinde bir amaç olarak görür. Bookchin (1996)'e göre, doğal çeşitlilik, eko sistemi oluşturan bileşenlerin çeşitliliğinin eko sistemi istikrarlı yapacağından dolayı değil, çeşitliliğin kendi başına bir değer olmasından dolayı geliştirilmelidir.

Kapitalizm doğayı sömürmektedir. Bu onun toplumsal yasasıdır. "Kapitalizm, doğanın insan tahakkümüne sokulması doğrultusundaki kapitalizm öncesi nosyonu onaylamakla kalmaz, aynı zamanda doğanın talanını toplumun temel yasasına dönüştürür" (Bookchin, 1996:69).

Toplumsal ekoloji geliştirmenin zorunluluğundan bahseden Bookchin (1996)'e göre, doğaya hükmetmek insanın insan üzerindeki tahakkümünden kaynaklanır ve zamanımızla bağlantılı bir toplumsal ekoloji geliştirilmelidir yoksa doğal ekolojinin anlamı kalmayacaktır.

Bookchin (1996), yaşanılan ekolojik bunalımın, hiyerarşik toplum ve kapitalizmin geliştirdiği üretim araçlarının tahakküm aracı olarak varlığını sürdüremeyecek kadar güçlü hale geldiğinin kanıtı olduğunu belirtmektedir.

Şu an yaşanılan toplum aynı şekilde devam ederse çok daha ciddi ekolojik sorunlarla karşılaşılacağı ve doğanın uğrayacağı yıkımın çok daha büyük olacağı düşünülmektedir. "Üretim için üretime dayanan bir toplum içsel olarak anti

ekolojiktir ve sonuçta varacağı yer organik bütünlüğü teknoloji tarafından montaj hattının bir ucundan akan inorganik maddelere, kelimenin gerçek anlamında, klasik fiziğin metafizik ön varsayımlarını oluşturan basit maddeye indirgenen, tükenmiş bir doğal dünyadır" (Bookchin, 1996:71).

Bookchin doğanın sömürüsünün devam etmesi durumunda insan yaşamının sonunun geleceğini düşünmektedir. Bookchin (1996:72)'in belirttiği gibi, doğanın sonsuz talanına dayanan sistem tüm biyosfere büyük zarar verecektir ayrıca organik evrim süreci tersine dönecektir. Bunun sonucu ise insanın varlığının yok olmasına kadar gidecektir.

Ekolojik toplum bir zorunluluktur. Bu şekilde devam ederse doğal yaşamın sona ereceği düşünülmektedir. "Ekolojik bir toplum yaratmalıyız; yalnızca arzu edildiği için değil, doğrudan zorunlu olduğu için de. Hayatta kalmak için yaşamaya başlamalıyız. Böyle bir toplum, kapitalist teknoloji ve burjuva toplumunun tarihsel gelişiminin özellikleri olan; makineler ve emeğin en ince ayrıntılarına kadar belirlenmesi, kaynakların ve insanların devasa endüstriyel teşebbüsler ve kentsel birimlerde yoğunlaştırılması, yaşamın katmanlara bölünmesi ve bürokratikleştirilmesi, kentin kırdan ayrılması, doğanın ve insanların nesneleştirilmesi şeklindeki tüm eğilimlerin kökten tersine çevrilmesini gerektirir" (Bookchin, 1996:72).

Tahakküm ilişkisine önemle vurgu yapan Bookchin (1999:335), günümüzde teknolojinin doğa üzerinde tahakküm kurma aracı olarak görüldüğünü belirtmektedir.

Ancak teknolojinin yerel ağırlıklı yerleşimlerde böyle bir işleve sahip olmayacağından da söz etmektedir. Ayrıca Bookchin (1999:367), kaliteli ve yararlı mal üretimine önem veren ekolojik bir toplumda, temel nitelikteki malların ve daha bir çok şeyin üretilmesinin mümkün olduğuna vurgu yapar.

Eko cemaat Bookchin (1996:72)'e göre, kentle kır arasındaki ve hatta mesleki görevlerin rotasyonu ya da çeşitlendirilmesiyle endüstri ve tarımı, entelektüel ve fiziksel çalışmayı kaynaştırarak zihinle beden arasındaki çatlağı kapatır. Ayrıca bu eko cemaatler gereksiz üretimler yerine, kalıcı üretimler sağlayacak eko teknoloji tarafından desteklenecektir.

Bookchin yine de çevre konusunda umutludur. Doğaya saygı duran bir toplum ona göre istenirse kurulabilir. Bookchin (1996:74)'in belirttiği gibi, toplumu eldeki en az kirletilmiş ve en az tahrip edilmiş çevre üzerine kurabiliriz. Bunun için tutarlı bir teori ileri sürülmelidir. Bu ise sadece Üçüncü Dünyaya endüstrileşmeyin demekle olmaz, gelişmekte olan toplumlara tutarlı bir teori ve cemaat/teknoloji modeli önerileri verilmelidir.

Doğadaki bu sorunların acil olarak önlenmesi gerekmektedir. Bookchin (1996), ya ekolojik ilkelere dayanan bir ekotopya yaratacağız ya da bir tür olarak silinip gideceğiz diye belirtmektedir.

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi bu yaklaşımlar toplumda var olan eşitsizlikler üzerinde durmaktadırlar ve sonuçta kendi teorik kabulleri çerçevesinde çevre problemlerini açıklamaya çalışmaktadırlar.

Bu araştırmaya kuram ve uygulama bütünlüğü sağlamak, araştırmanın bilimsel bir şekilde yürümesini sağlamak için bazı sayıltılar temel oluşturmuştur:

i) Küresel iklim değişikliği ya da daha yaygın söylemle küresel ısınma bilimsel olarak ortaya konmuştur. "Geçen birkaç yılda, dünyanın tehlikeli iklim değişikliğine, dönüşü olmayan zararlı etkiler potansiyeli taşıyan sistemin kırılma noktalarına yaklaştığı açıklığa kavuştu"(Hansen, 2009:175).

ii) "Ekoloji, insanın doğa üzerindeki tahakkümünün insanın insan üzerindeki tahakkümünden kaynaklandığı sorununa vurgu yapar"(Bookchin, 1996:22).

iii) "Eleştirel teori mevcut sosyal realite tarafından yaratılmış olan ve sürekli radikal dönüşümlere yol açacak olan gizil güçleri gizleyen ideolojik, şeyleştirilmiş bilinçle mücadele eder"(Keat ve Urry, 2001:351).

iv) Sivil toplum kuruluşları eğer amaçları doğrultusunda çalışırsa sorun çözme konusunda demokratik toplumlarda oldukça önem taşımaktadırlar. Şentürk (2005)'e göre, STK'ların oluşum sebebi, herhangi bir sorun hakkında belirli kitleleri harekete geçirmek üzere, planlı ve düzenli çalışmalar yapmaktır.

v) Küresel ısınma sorununun çözümünde kamuoyunu bilinçlendirmek ve baskı grubu oluşturmak için STK'ların önemi büyüktür.

1.6 Yöntem

Bu araştırmada anti pozitivizm temel alınmıştır. Anlamaya yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda yorumlayıcı sosyoloji araştırmanın alt yapısını oluşturmaktadır.

Yorumlayıcı sosyoloji Marshall (1999:830)'ın da belirttiği gibi, anlamı ve eylemi başlıca nesneleri sayan sosyolojik yaklaşımlar için kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlar arasındaki fark ise, yorumu ne derece sorunsal gördükleriyle ilgilidir.

"Anlamayla ilgili modern sosyolojik yaklaşımların çoğunda, anlamanın da bir yorum süreci olduğu kabul edilir" (Marshall, 1999:830).

Bu çalışmada Türkiye' deki STK'ların küresel ısınma konusuna bakışları ve bu konudaki faaliyetleri anlaşılmaya çalışılacaktır**.** STK'ların küresel ısınma sorununa yaklaşımları konusunda yetersiz kaldıkları düşünülen noktalar ele alınacaktır. Bu araştırmada hem küresel ısınmanın ne olduğu ortaya konmaya çalışılacak hem de STK'ların faaliyetleri ortaya konup öneriler getirilecektir.

Araştırma için Ankara'da bulunan çevre konusuyla yakından ilgili STK'lar ile görüşülmüştür. Ankara'da bulunan çevreci STK'ların toplam sayısı 64'tür. Araştırma

kapsamına ise bu STK'ların 25'i dahil edilmiştir. Görüşülen 25 STK en aktif şekilde çalışan ve ulaşılması mümkün olan STK'lardır.

Araştırmaya katılan görüşmecilerin mesleklerine bakıldığında, 4 çevre mühendisi, 3 şehir plancısı, 3 orman mühendisi, 2 jeomorfolog, 2 biyolog, 1 biyoloji öğrencisi, 2 ziraat mühendisi, 2 kimya mühendisi, 1 jeoloji mühendisi, 1 jeoloji yüksek mühendisi, 1 makine mühendisi, 1 metalurji mühendisi, bir uluslar arası ilişkiler mezunu ve 1 de emekli deniz subayı araştırmada yer almıştır.

Araştırmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. STK'ların temsilcileri ile yarı yapılaşmış soru formu kullanılarak derinlemesine mülakat yapılmıştır. Soru formunda 19 soru yer almaktadır. Görüşmeler Ocak 2009-Mart 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler yapılırken görüşmecilerin çekinceleri de göz önüne alınarak kayıt cihazı kullanılmamıştır. Görüşme süreleri ortalama 20-60 dakika arasında değişmiştir. Görüşmecilere ulaşabilmek için "Sivil Toplum Geliştirme Merkezi" ve "REC Bölgesel Çevre Merkezi" nden derneklerin numaralarına ulaşılmış ve görüşmecilerden randevular alınmıştır. Derneklere ulaşabilmek ve randevuları almak oldukça zaman almıştır. Görüşülen STK'ların listesi EK 2'de yer almaktadır.

"Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül

bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir"(Yıldırım ve Şimşek, 2008:39).

Nitel araştırmadaki esneklik boyutu da unutulmamalıdır. Yıldırım ve Şimşek (2008), nitel araştırmanın araştırmacıya önemli esneklikler tanıdığını belirtmektedir. Araştırmanın her aşamasında yeni yöntemler geliştirilebilmekte ve araştırma deseninde değişiklikler yapılabilmektedir. Bu ise nitel araştırmanın sosyal olaylar ve insan ile ilgili olguların bağımsız olarak gerçekleşemeyeceği, araştırma sırasında bile bütün olayların akış içinde olduğu varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca hiçbir ölçüm aracının tam ve kesin sonuçlar verdiği düşünülmemektedir çünkü nitel araştırmaya göre sosyal olaylar nesnel ölçütlerle kesin olarak ölçülemezler.

Nitel araştırmacıların çoğu Bryman (1988:63)'a göre, araştırdıkları sosyal çevrelerin ayrıntılı bir betimlemesini yapmayı amaçlar. Onlara göre, böyle bir betimleme, sosyal çevredeki katılımcıların perspektifiyle uyumlu olmalıdır. Betimleme üzerine yapılan vurgu, sıradan detaylara dikkat kesilmeyi içerir, günlük yaşamın yüzeysel, ıvır zıvır şeyleri, çok küçük ayrıntıları soruşturmaya değerdir çünkü, bunlar özel bir bağlamda neyin olup bittiğini anlamamıza yardım ederler ve gerçekliğin diğer katmanlarına ilişkin ipucu ve işaretler sağlarlar(akt. Kuş, 2003:82).

Nitel araştırmacılara göre sosyal olay ve olgularda belli bir karmaşıklık söz konusudur. Yıldırım ve Şimşek (2008), nitel araştırmacının değişkenlerle çalışabileceğini ancak bu değişkenlerin birbirinden bağımsız olmadığını varsaydıklarını belirtmektedir.

Nitel araştırmacının en önemli amacı değişkenleri ölçmek değildir. Yıldırım ve Şimşek (2008), değişkenleri ölçmek yerine, nitel araştırmacının onların birbirine göre durum ve konumlarını anlamaya çalıştığını belirtmektedir. Bu ise, olay ya da olgunun bütünselliği içinde değişkenlerin yerini saptamadır.

Nitel araştırmada daha önceden keşfedilmemiş ilişkileri görmek önemlidir. "Nitel araştırma genellemeyi temel amaç olarak görmez. Bir durumun ya da olayın yeterli ölçüde ayrıntılı çalışılması ve önceden keşfedilmemiş ilişkilerin sınırlı bir çerçeve içinde anlaşılması daha önemlidir"(Yıldırım ve Şimşek, 2008:57).

Kuş (2003), nitel ya da derin olarak adlandırılan görüşmenin, yapılaşmamış ya da yarı yapılaşmış görüşme olarak da adlandırıldığını belirtmektedir. Nitel araştırmaların temek özelliği Kuş'a göre, araştırma öznelerinin anlam dünyalarını ortaya koymaktır. Bu nedenle nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarması gerekmektedir. Nitel araştırmada aktörlerin bakış açılarının oldukça önem taşıdığını belirten Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre, nitel araştırmada bir probleme başlarken herhangi bir denence geliştirilmemelidir.

Nitel araştırmada görüşülen kişi ile bir ilişki oluşturulması söz konusudur. Kuş (2003:89)'a göre, nitel görüşmede araştırmacı, nötr, mesafeli ya da duygularını gizleyen biri değildir. Nitel araştırmada duruma özgü koşulların dışarıdan bir etki yoluyla manipüle edilemeyeceğini söyleyen Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre,

kontrollü ortamlarda elde edilen sonuçlar doğal ortamlara genellenemez. Ayrıca araştırma problemleri kendi doğal koşulları içinde çalışılmalıdır.

Rubin ve Rubin (1995:19)'e göre, nitel görüşmeye ilişkin yaklaşımlar şu üç temayı içerir (akt. Kuş, 2003):

i) "İlk olarak, başarılı bir nitel görüşme, kültüre ilişkin bir anlamayı içerir. Kültür, ne söylenildiğini ve görüşmenin nasıl duyulup anlaşıldığını etkilemektedir.

ii) İkincisi, görüşmeciler doğal aktörler değildirler ancak, bir görüşme ilişkisindeki katılımcılardır. Duyguları ve kültürel anlamaları görüşme üzerinde etkide bulunmaktadır.

iii) Üçüncüsü, nitel görüşmenin amacı, görüşülenlerin ne düşündüğünü duymak ve anlamaktır. Nitel görüşmeciler, görüşme ilişkisini belirlemekten kaçınırlar böylece, söyleşisel partnerin sesi ve düşünceleri ortaya çıkar. Bunu başarıyla gerçekleştirmek için görüşmeci, görüşülenin kültürel tanımlamalarını öğrenmeli ve hem görüşmeci hem de görüşülenin birbirlerini anlayabilmelerini garantilemelidir/sağlamalıdır".

Nitel araştırmanın genellikle sayısallaştırmaya tamamen karşı olduğu düşünülür. Ancak nitel araştırmada sayısallaştırma tamamen reddedilmez. Yıldırım ve Şimşek (2008:64)'in de belirttiği gibi, nitel araştırma kesin bir şekilde sayısallaştırmaya karşı değildir. Ancak sayısallaştırmanın tek başına yeterli olmadığını varsayar.

"Nitel araştırmanın temel amaçlarından birisi, bir olayın ya da olgunun neden ve nasıl oluştuğuna ya da anlaşıldığına ilişkin açıklamalar ortaya koymaktır" (Yıldırım ve Şimşek:2008:312).

Nitel araştırmalarda Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre, "tam nesnellik" başarılamaz. Ele alınan problem ile ilgili tutum açık olarak ortaya konmalı ve sonuçların hangi yöntemle elde edildiği ayrıntılı bir şekilde belirtilmelidir.

Nitel araştırmacının önem vermesi gereken konuların neler olduğuna bakılırsa Marshall ve Rossman (1999) nitel araştırma yapan araştırmacıların üç önemli konu üzerinde dikkatle durmaları gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki, araştırmaya temel oluşturacak kuramsal bir çerçevenin açık bir biçimde oluşturulmasıdır. Her ne kadar nitel araştırmalarda bazen kuramsal bir çerçeve oluşturmak başta mümkün olmasa da, araştırmacı halihazırda yapılmış araştırmalardan yola çıkarak böyle bir araştırmanın ilgili alanda önemli olduğuna ve ilgili alan yazına katkı getireceğine okuyucuyu ikna etmesi gerekir. İkinci konu ise, araştırmacının sistematik ve yapılabilir, aynı zamanda da esnek bir araştırma deseni oluşturmasıdır. Araştırmacı, sahip olduğu kaynaklar (zaman, parasal olanaklar gibi) çerçevesinde araştırmanın yapılabilir olduğunu kanıtlamak zorundadır. Üçüncü önemli konu yapılan araştırmayı okuyucunun anlayabileceği bir şekilde tutarlı ve anlamlı bir döküman haline getirerek sunmaktır. Bu da araştırmacının bilişsel özellikleri ve araştırma sonuçlarını paylaşma isteği ile yakından ilgilidir(akt. Yıldırım ve Şimşek,2008:83).

Nitel araştırmada ilgili alanın yakından incelenmesi ve ilk elden veri toplanması gerektiğini savunan Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre, ayrıca nitel araştırma sonuçlarının kullanılabilmesi kullanacak olan bireylerin tutumunu ilgilidir. Araştırma sonuçlarını kurallar bütünü olarak gören bireyler, nitel araştırma sonuçlarından fazla yararlanamayacaktır. Bunun nedeni nitel araştırmada kurallar konmasının amaç olmamasıdır. Yıldırım ve Şimşek (2008) ayrıca, nitel araştırmanın sonuçlarının uygulamada kullanılmasının uygulayıcıların işlerine yönelik daha esnek, eleştirel ve yapıcı bir tavır geliştirmelerine olanak verdiğini belirtmektedir.

Bu çalışma 4 bölümden meydana gelecektir. İlk bölümde problem, amaçlar, yaklaşım ortaya konmuştur. 2. bölümde küresel ısınma, sivil toplum konusu derinlemesine ele alınacak, 3. bölümde elde edilen bulgular ortaya konacaktır. 4. bölümde ise sonuçlara yer verilecek ve konuyla ilgili öneriler getirilecektir.

BÖLÜM 2. ÇEVRE, KÜRESEL ISINMA, KYOTO PROTOKOLÜ VE STK

Bu bölümde çevre sorunları, çevre ve sosyoloji, küresel ısınma, nedenleri, sonuçları, küresel ısınma konusunda atılan adımlar, Kyoto Protokolü ile sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları yer alacaktır. Konunun derinlemesine ele alınabilmesi için çevre sorunlarının, çevre sosyolojisinin, küresel ısınmanın ne olduğuna dair detaylı bir bilginin ya da Kyoto Protokolü'nün bilinmesi önem taşımaktadır. Konuyu detaylı bir şekilde ele aldıktan sonra bulgular bölümüne geçilecektir.

2.1 Çevre Sorunları

Çevre sorunlarının varlığını hissettirmesi ve ele alınmaya başlanması 70'li yıllara denk gelmektedir. Akın (2007:45)'ın da belirttiği gibi, bu yıllardan başlayarak bir çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda ise çevre sorunlarının insan ve diğer canlılar üzerinde ki olumsuz etkileri ortaya konmuştur.

1980'ler çevre sorunlarının gündemde iyice yer edindiği ve tartışıldığı yıllardır. Kışlalıoğlu ve Berkes (2003), çevre sorunlarının dünyanın pek çok yerinde ve Türkiye'de son yirmi yılda gündeme geldiğini belirtmektedir. Ayrıca sorunların gündeme gelmesiyle birlikte dünyanın pek çok yerinde ve Türkiye'de ormanların tahribi, erozyon, hızlı nüfus artışı, düzensiz şehirleşme, nükleer enerji vb sorunlara çözüm aranmaya başlanmıştır.

Çevre sorunları eko sistemde ki dengenin bozulmasıyla birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Eko sistemde ki dengeyi bozan pek çok faktör bulunmaktadır. Çepel (2008:14)'e göre, bir eko sistemde dengeyi çeşitli şeyler bozabilir. Doğal süreçlerle bu bozulma olabileceği gibi insan faktörüyle de olmaktadır. İnsanlar diğer canlıların yaşam dünyasına zarar verirken aynı zamanda kendi yaşam dünyalarını da bozmaktadırlar. Ayrıca Çepel, insanların üzerinde yaşadıkları dünyayı kontrolleri altına alma ve ona egemen olma hırsı içinde değiştirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. İnsanlık tarihinin başlangıcında şu anda yaşanan tüketim çılgınlığı yoktu ve ekolojik bir denge vardı. Ancak son dönemde Çepel (2008)'in tanımlamasıyla "insanlığın ekolojik sorunları" ortaya çıkmıştır ve hala çözüm beklemektedir.

Kalkınma modelleri, ekonomik etkenler, üretim tüketim ilişkisi de çevre sorunlarının ortaya çıkmasında önemli faktörlerdir. Örçen (2008:44)'e göre, çeşitli ölçekteki çevresel sorunların kaynağında ekonomik etkinlikler vardır. İnsan çevreye araçsal bir biçimde yaklaşmaktadır. Bu de ekonomi sisteminin hedefleriyle bağlantılıdır. Ekonomi, hem bu kaynakları kullanarak gelişmekte hem de bu kaynakların bozulmasına ve tükenmesine yol açmaktadır.

Çevre sorunları çok boyutlu olarak ele alınmalıdır. İnsanlar çevreyi etkilemekte ve ondan etkilenmektedir. İnsanlığın çevreye yaptığı olumsuz etkiler aynı şekilde kendilerini etkileyecektir. Günümüzde yaşanan çevre sorunları bu duruma örnektir. Çepel (2008:4)'e göre, insanlar doğal varlıklara ve ekolojik dengeye bilinçsiz bir şekilde müdahale ederek önemli sorunlar ortaya çıkarmışlardır. Bu sorunların başlıcaları, açlık, susuzluk, çevre kirlenmesi, biyolojik çeşitliliğin

bozulması, doğal bitki örtüsünün yok edilmesi, ozon tabakasının delinmesi ve iklim değişikliği gibi süreçlerdir. Bunların ortaya çıkış nedeni ise insanların yaşam düzeylerini yükseltme arzusuyla doğal kaynakları aşırı derecede sömürmesidir.

Günümüzde çevre kirlenmesi oldukça artmaya başlamıştır. Hava, su, toprak hızlı bir şekilde kirlenmektedir. Bu da çevresel felaketlerin eşiğine geldiğimizi göstermektedir. Çepel (2008), çevre kirlenmesinin dünyanın en temek ekolojik sorunlarından birisi olduğunu düşünmektedir ve bunun nedeni ise hızlı teknolojik gelişim ve ekonomik değişimdir.

2.2 Küresel Isınma Nedir?

Küresel ısınma pek çok araştırmacıya göre sanayi devriminden beri olan, insan etkisiyle açığa çıkan ve çevreyi ciddi bir şekilde tahrip edecek önemli bir felakettir. Aksay ve ark. (2005)'na göre, küresel ısınma atmosferin dünya yüzeyine yakın olan bölümlerinde ortalama dünya sıcaklığının doğal nedenlerle yada insan etkisiyle artması olarak tanımlanabilir.

Küresel ısınmanın insan etkinlikleri nedeniyle olduğu çeşitli küresel ısınma tanımlarında yer almaktadır. Bu bağlamda REC'in tanımına bakıldığına, "Sanayi devriminden beri, özellikle fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma ve sanayi süreçleri gibi çeşitli insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de katkısıyla doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzündeki ve atmosferin alt

bölümlerindeki (alt troposfer) sıcaklık artışına "küresel ısınma" adı verilmektedir" (REC, 2005:15).

Küresel ısınma doğanın dengesini bozan ve tüm canlıların yaşamı için tehlike yaratan, acil önlemler alınması gereken önemli bir sorundur. Onay (2007), küresel ısınma denildiğinde insanların aklına sıcaklıkların artacak olması gibi hoş çağrışımlar gelebileceğini belirtmektedir. Ancak burada göz önünde tutulması gereken doğanın dengesinin bozulması, buzulların erimesi ve buna bağlı olarak iklimlerin değişmesidir.

Küresel ısınma pek çok araştırmacıya göre en önemli çevresel sorundur. Bu konuda literatür hızla artmaktadır. Sagarin ve ark. (1999)'na göre, küresel ısınma ekolojik literatüre son zamanlarda sıkça yansımaktadır ve bu konudaki literatür hızla artmaktadır. Tuna (2006:32)'ya göre, çevresel sorunların küreselleşmesinin en önemli göstergesi küresel ısınmadır. Küresel ısınmanın bu kadar önemli olmasının nedeni, sonucunda buzulların erimesi, denizlerin yükselmesi ve kıyı kentlerinde yaşayan birçok toplumun yok olma riski olmasıdır.

Küresel ısınmanın sonucunda olacak iklimsel değişiklikler nedeniyle buzul çağına girileceği düşünülmektedir. "Dünyamızın iklim kayıtlarında 2 derece bir artıştan sonra ara buzul çağına (inter stadial age) girildiğini gösteren veriler mevcuttur. Dünya her 100 bin yılda bir buzul çağına girer. 15-20 bin yıl kadar bir ılıman dönem yaşadıktan sonra tekrar buzul çağına girer. Bu buzul dönemlerde 70-80 bin yıl kaldıktan sonra tekrar ılıman ve sıcak döneme girer. Bugün iki buzul çağı

arasında ılıman-sıcak dönemde bulunuyoruz ve bunun sonuna doğru yaklaşıyoruz. Küresel ısınmanın bu gidişi hızlandıracağı tahmin edilmektedir"(Filinte, 2007:1).

Küresel ısınmanın sonunda ortaya çıkacağı düşünülen buzul çağı, dünyadaki canlı yaşamı için büyük bir risk oluşturmaktadır. Bu nedenle ısınmanın devam etmesi durdurulmalıdır. Filinte (2007:53)'ye göre, dünyanın küresel ısınmaya karşı iklim kuvvetlerinin oransal farkı bir buzul çağı ile sonuçlanır. Isınma devam ederse, karşı iklim kuvvetleri arasındaki fark büyür ve buzul çağı ortaya çıkar.

Yıllara göre hava sıcaklıklarına baktığımızda sıcaklıkların giderek arttığı görülmektedir. Bunun nedeni ise sera etkisidir. Güney (2007), hava sıcaklığının 1950'lerden bu yana hızla arttığını belirtmektedir. Ayrıca 1989 yılı sıcaklık rekorları listesinde 5. sırada yer almıştır. Güney, bu ısınmanın en olası nedeninin sera etkisi olduğunu belirtmiştir.

Küresel ısınmanın açıklanmasının tarihine bakıldığında Kadıoğlu (2007)'na göre, bu olayın açıklanmasının yaklaşık 200 yıl süren bir hikayesi bulunmaktadır. Atmosferin sera etkisi, 1820'ler de fark edildi, 1938'de ise aşırı kömür kullanımından dolayı dünyanın ısındığı kanıtlanmıştır. Kadıoğlu esas tehlikenin, karbondioksitin havada 2 kat artmasının dünyanın ortalama sıcaklığını 3 derece arttıracağının 1975'te anlaşılmasıyla fark edildiğini belirtmektedir. 1990'larda ise dünya genelinde bir endişe ortaya çıkmıştır ve iklim değişikliğini inkar edenler devreye girmiştir.

Türkiye'deki karbon emisyonlarına bakıldığında oranların ciddi miktarda arttığı görülmektedir. TÜİK (2006:24)'e göre, Türkiye'de karbondioksit emisyonları yakıt tüketiminden dolayı 1970'ten 2000'e oldukça artmıştır. Bunun nedeni yüksek enerji talebidir. Gelecekte de bu oran artmaya devam edecektir. Çünkü Türkiye hızla gelişmekte, endüstrileşmekte ve kentleşmektedir. Endüstriyel sektörün potansiyel gelişiminde alt yapıyı tamamlama ve AB ülkelerine yetişme amacı, bilgi toplumu yaratmakta ve gelişmiş ülkelerin düzeyine ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu amaç beraberinde hızlı ve artan bir elektrik enerjisi talebi yaratmaktadır. Toplam birincil enerji ihtiyacı Türkiye'nin 2000 ve 2004 yılları arasında 80.51 milyondan 87.83 milyona yükselmiştir.

Küresel ısınmanın ne olduğu ve etkileri de Türkiye'de araştırmacıların dikkatini çeken bir konudur. Literatüre küresel ısınmayla ilgili giren kitapların sayısı hızla artmaktadır. Ayrıca Türkiye bulunduğu yer bakımından da küresel ısınmadan oldukça fazla etkilenecektir. Kadıoğlu (2007), küresel ısınma sonucunda Türkiye'nin hassas coğrafik özelliklerinin kuraklaşmasına neden olacağına belirtmiştir.

Küresel ısınma konusuna artan bir ilgi Bostrom ve ark. tarafından da vurgulanmıştır. Bostrom ve ark. (1994)'na göre, son zamanlarda kamunun ve medyanın ilgisi sera etkisinden dolayı küresel ısınmanın olanaklılığı üzerine yönelmiştir. Küresel ısınma belirsiz bir teknik ilgi konusu olmak yerine yaygın toplumsal endişenin öznesi ve uluslar arası düzenleyici bir ilgiye dönüşmüştür(Demeritt, 2001:307).

2.3 Küresel Isınmanın Nedenleri

Küresel ısınma konusunun da tıpkı diğer çevre sorunları gibi çok boyutlu olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu sorunun toplumsal boyutu da mutlaka vurgulanmalıdır. Küresel ısınmanın insan kaynaklı olmasının en önemli nedenlerinden birisi sanayileşmedir. Başaran (2004), sanayileşmeyle birlikte, ABD ve OECD ülkeleri başta olmak üzere dünyada yoğun bir enerji gereksiniminin ortaya çıktığını belirtmektedir. Ülkeler kalkınmalarını devam ettirebilmek için kolay ve az masraflı fosil kaynaklı yakıtları (petrol, kömür, doğalgaz) kullanmaya başlamışlardır. Bunların kullanılması ile CO_2 başta olmak üzere sera etkisi yaratan gazlar atmosferde artmıştır. Bu da küresel ısınmaya yol açmaktadır.

Endüstriyel toplumda doğal kaynakların aşırı tüketimi de küresel ısınmanın nedenlerindendir. Daha fazla üretim ve tüketim mantığına sahip endüstriyel toplumlar doğal kaynakları büyük oranda sömürmektedir. Tuna (2006:12)'nın da belirttiği gibi, çevresel olarak endüstrileşme, doğal kaynakların tüketilmesine dayanır. Endüstriyel toplumda ucuz fosil yakıtların kullanılması insan ve çevre arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir.

Atmosferdeki karbondioksit yoğunluğu hızla artmaktadır buna bağlı olarak da hava kirliliği yaşanmaktadır. Kadıoğlu (2000), atmosferdeki karbondioksit yoğunluğunun 1890'lardan beri % 15 arttığını belirtmiştir. Bunun en önemli nedeni kömür gaz ve benzinin yakılmasıdır. Ayrıca bunlar nedeniyle artık çok ciddi oranda hava kirliliği de bulunmaktadır.

İnsan etkinliklerinin de karbon salınımını ciddi oranda arttırdığı ortaya konmuştur. Bununla birlikte karbondioksit salınımı çok fazla arttığı için dengede bozulmaktadır. Kadıoğlu (2007)'nun da belirttiği gibi, atmosferden karbondioksit alan işlemler, atmosfere salınan karbondioksiti artık dengeleyememektedir.

İklim değişikliğinin belki de en önemli boyutu insan etkinliği nedeniyle olmasıdır. İnsan etkinliği nedeniyle olması onun önlenebileceğini ancak önlenmediğini de kanıtlamaktadır. Ojima (1991), insan aktivitesinin bu küresel değişime katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, küresel değişim ve canlı sisteminin arasındaki etkileşim oldukça büyüktür ve bu küresel değişimin potansiyel etkilerini öngörmenin gelişmesi büyük bir meydan okumadır.

Karbondioksit salınımlarının artması dünyadaki canlı yaşamını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Çünkü atmosferdeki karbondioksit yoğunluğu şüphesiz ısınma durumunun sağlam bir yönünü oluşturmaktadır (Lindzen, 1990:288). Flannery (2007)'e göre, bilim insanları CO_2 artışının iklim değişimiyle bağlantılı olduğunu ilk fark ettiklerinde, buna şaşırdılar çünkü atmosferdeki CO_2 oranı oldukça azdı. Ancak bunun güçlü bir sera gazı olan su buharını tetiklediğini fark ettiler. Karbondioksit atmosferde uzunca bir süre kalmaktadır. Flannery, geçen yüz yılda insanların fosil yakıtları yakarak atmosfere saldığı karbondioksitin yaklaşık % 56'sının hala yukarıda olduğunu belirtmektedir ve bu da büyük oranda küresel ısınmadan sorumludur.

Bu karbondioksitin artmasında şehirlerin etkisi oldukça büyüktür. Filinte (2007:60)'ye göre, insan kaynaklı karbondioksitin büyük kısmı şehirler tarafından salınmaktadır. Bu ise günde ortalama 65 milyon tona denk gelmektedir.

Fosil yakıtların doğanın dengesi ve küresel ısınma açısından tehlikesi sıklıkla vurgulanmaktadır. Filinte (2007:63)'nin belirttiği gibi, ekonomik büyüme ve fosil yakıtların rolü son zamanlarda görülen anormal artışı açıklamaktadır. İnsanlar atmosfere saldığı düşünülen karbondioksit 22 milyar ton/yıl olarak hesaplanmaktadır. Kesin olarak hesaplanamadığı için bu rakam bir ortak kabuldür.

Küresel ısınma ile yakından ilişkisi bulunduğu düşünülen sera etkisinin adı sıkça duyulmaya başlamıştır. Grubb (1990)'a göre, 1980'lerden sonra sera etkisi konusuna benzeri görülmemiş bir ilgi olmuştur. Küresel ısınma ve çeşitli gazların emisyonunun bir sonucu olarak dünyadaki sıcaklık artmaktadır. Sıcaklığı tutanın, sera etkisi gazları diye adlandırılan karbondioksit gazları olduğunu belirten Spence (2007), sera etkisinin dünyaya çarpan güneş ışınlarının yönünü değiştirdiğini ve güneşin gönderdiği bütün enerjinin dünyaya giriş yaptığını, yeryüzünü ısıttığını belirtmektedir.

Sera etkisinin ne olduğu ve sonuçlarının neler olabileceği de araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır. Örneğin, Güney (2007:319) sera etkisini "başta karbondioksit olmak üzere bazı atmosferik gazlar sera camının etkisini andıran bir etkiye sahiptir. Işığı geçirir, fakat sıcaklığı içeride tutar ve sıcaklık artışına neden olur. Atmosfer ile yer arasındaki sıcaklık dengesi, sanayileşmedeki ve fosil yakıtların

yanmasındaki artıştan kaynaklanan atmosferik karbondioksit artışlarından etkilenir; bu ise atmosferdeki ortalama sıcaklığı yükseltir" şeklinde açıklamaktadır.

Ayrıca, Kışlalıoğlu ve Berkes (2007:67)'e göre, atmosferde limonluk(sera) etkisi yaratan gazlar bulunmaktadır. Bu gazlar, dünyadan uzaya geri yansıyacak güneş ışınlarını atmosferde tutmaktadırlar. Atmosferde olan bu olay limonlukları çevreleyen camların ya da plastiğin ısıyı serada tutulmasına benzer bir olaydır. Karbondioksit gibi gazlar, gelen güneş ışınlarına karşı geçirgendir, ama dünya yüzeyinden yansıyarak çıkan ışınların bir kısmını engellerler.

Sera etkisinde de insan boyutu oldukça önemlidir. İnsan etkinlikleri bu etkiyi arttırmaktadır. TÜİK (2006:21)'e göre, sera etkisi yaratan gazların emisyonları ve sanayi süreçlerinin küresel ısınmada çok büyük etkisi vardır. İklim değişimi dünyanın çevresi ve ekonomik gelişimi için çok büyük bir tehdit yaratmaktadır. İnsan etkileri büyük ölçüde sera etkisi yaratan gazların atmosferik yoğunluğunu arttırmaktadır.

Tek başına en önemli sera etkisi gazı karbondioksitin atmosferik yoğunluğu 1980'lerde endüstri öncesi döneme göre oldukça yükselmiştir(Grubb,1990:68). "Dünya atmosferinde yeryüzünden yansıyan ışık emilerek ya da absorbe edilerek yansıyorsa, bu ışık enerjisini önemli ölçüde kaybetmiş atmosferin dışına çıkamayacak kadar zayıflamıştır. Bu haliyle yükselen ışın 10 bin metre içinde karbondioksit su buharı metan nitrozoksit gibi sera gazları tarafından yutulur ve uzaya ısı geçişi engellenir. Atmosferik gaz konsantrasyonu çok artarsa bu zayıf

ışıklar daha çok yutulur. Atmosferin içerisinde kalan bu ışık havayı ısıtır. Karbondioksit gibi gazların atmosferik ömürleri 100-200 yıl gibi uzun oldukları düşünülürse sürekli artan bu gazlar normal sera etkisini bozar"(Filinte,2007:54).

Sera etkisi normalde zararlı bir olgu değildir. Tek başına ele alındığında insanlara ve diğer canlılara yarar sağlayan bir olgudur; endişe verici husus sera etkisinin şu veya bu sebeple artmaya başlamasıdır (Uzmen, 2007:49).

Sera gazlarının neler olduğuna bakıldığında Karakaya ve Özçağ (2003:3)'a göre, ısınmaya neden olan başlıca 6 tane sera gazı bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlisi CO_2 gazıdır ve toplam sera gazı miktarı içindeki payı %80 civarındadır. Diğer sera gazları ise Metan (CH_4), Azotoksit (N_2O), Hidroflorokarbon(HFC), Perflorokarbon (PFC),ve KükürtHekzaFlorid (SF_6) dir. CO_2 salınımının en önemli nedeni fosil yakıtlardır.

Gelişmiş ülkelerin sera gazı salınımlarının ne kadar yüksek olduğu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Ülkeler ve Sera Gazı Salınımları

En fazla SG üreten ülkeler **CO_2, CH_4, N_2O, HFC'ler, PFC'ler, SF_6**			
Sıralama	**Ülke**	**Eşdeğer milyon ton CO_2**	**Dünya SG'nın %'si**
1	ABD	6 928	
2	Çin	4 938	20,6
3	AB-25	4 725	14,7
4	Rusya	1 915	14,0
5	Hindistan	1 884	5,7
6	Japonya	1 317	5,6
7	Almanya	1 009	3,9
8	Brezilya	851	3,0
9	Kanada	680	2,5
10	İngiltere	654	2,0
11	İtalya	531	1,9
12	Güney Kore	521	1,6
13	Fransa	513	1,5
14	Meksika	512	1,5
15	Endonezya	503	1,5
16	Avustralya	491	1,5
17	Ukrayna	482	1,5
18	İran	480	1,4
19	Güney Afrika	417	1,4
20	İspanya	381	1,2
21	Polonya	381	1,1
22	Türkiye	355	1,1
23	Suudi Arabistan	341	1,1
24	Arjantin	289	1,0
25	Pakistan	285	0,9
			0,8
	En üst 25 ülke toplamı	**27 915**	**83,0**
	Dünyanın geri kalanı	**5 751**	**17,0**
	Gelişmiş ülkeler	**17 335**	**52**
	Gelişmekte olan ülkeler	**16 310**	**48**
Not: 2000 yılı verileridir. Toplam içinde uluslar arası bunker yakıtlar ile arazi kullanım değişikliği ve ormancılıktan gelen salınımlar yer almamaktadır.			

Tablo 1: WRI (2005) e göre, 2000 yılı için toplam SG salınımı bakımından başta gelen 25 ülkenin durumu(akt. Uzmen,2007).

Ozon tabakasının incelmesinin de küresel ısınma üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir. Filinte (2007)'ye göre, dünyayı koruyan ozon tabakasında ki incelme 1980'lerde anlaşılabildi. Türkiye üzerinde bu yoğunluk % 7 azalmıştır, Avrupa ülkelerinde % 11, kutuplarda ise % 20'dir.

2.4 Küresel Isınmanın Sonuçları

Küresel ısınmanın sonuçları konusunda da bilim dünyasında ortaya konanlar durumun ciddiyetini göstermektedir. Tarım faaliyetleri düşecek, canlı türleri azalacak, deniz seviyesinde artışlar olacaktır. "Bugün yoğun bir şekilde tartışılan ve bilim adamlarını düşündüren konu; dünyanın sıcaklığında meydana gelecek 1-2ºC'lik ısınmanın tarım, ormancılık, deniz seviyesi ve canlı organizmaların çeşitliliğinde neden olabileceği değişikliklerdir" (Akbulut, 2000:25).

Ayrıca insan sağlığına olumsuz etkiler, su kaynaklarının azalması, kuraklık vb sonuçlarda ortaya çıkacaktır. Davis ve ark (2007:2)'na göre, bu sıcaklık değişiklikleri; insan sağlığı (sıtma gibi tropikal hastalıkların yayılması, aşırı sıcakların yaslılar ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi vb.), tarım (kuraklık, sulama talepleri, ekinlerin verimi vb.), su kaynakları (su kaynaklarının azalması, su temin sorunu, suyun kalitesi vb.), sahil bölgeleri (sahillerin aşınması/erozyonu, deniz seviyesinin yükselmesi sonucu kıyı bölgelerde yasayanların olumsuz etkilenmesi vb.) ve doğal yasam (doğal yasam alanlarının kaybolması, bazı hayvan türlerinin neslinin tükenme riski, okyanus verimliliğinin azalması vb.) gibi birçok alanda doğrudan

veya dolaylı olarak olumsuz etkilere yol açabilecektir(akt. Alper ve Anbar, 2008:224).

İklim değişikliğinin etkileri sadece bir alanla sınırlı kalmayacaktır. Her alan ısınmadan olumsuz etkilenecektir Alper ve Anbar (2008)'ın da belirttiği gibi, sigorta şirketleri, bankalar ve fon yönetim şirketleri gibi finansal hizmet sunan kurumlar etkilenecektir. Yatırımcılarda aynı şekilde iklim değişikliğinden etkilenecektir. Finansal hizmet sektörü ise iklim değişikliğinden kaynaklanan doğal afete maruz kalmış müşterilerine yüksek miktarda tazminat ödeyerek zor durumda kalabilecektir.

Tüm bu sonuçlara ek olarak, Kaya (2005)'ya göre, gereken önlemler alınmazsa dünyanın sonu iç açıcı değildir. Her yıl 100 hayvan ve bitki türünün nesli tükenmektedir. Sağlık koşullarının yetersizliği ve açlık yüzünden 13.5 milyon çocuk ölmektedir. Çeşitli ülkelerde su sıkıntıları başlamıştır. Ormanlar yok olmakta ve çölleşme hızla yayılmaktadır. Ojima (1991:316)'ya göre, ekolojik yaşam son yıllarda karasal yaşam ve küresel değişim arasındaki etkileşimi anlamak konusunda çok ciddi meydan okumalar ile yüz yüzedir.

Bilinmesi gereken dünya üzerindeki sıcaklık hızla artmakta olduğudur. Bu konuda insanlar artık bilimin uyarılarını dinlemek zorundadır. "1860 yılından beri yapılan aletli ölçümler dünya yüzeyinde ki ortalama sıcaklığın özellikle 1970'lerden itibaren dikkat çekecek şekilde arttığını ortaya koymaktadır"(Uzmen,2007:13). Jamieson (1992), bilimin insanlığın, dünyaya ve diğerlerine tüm yaşam tarzlarına zarar verdiği için uyarıda bulunduğunu belirtmektedir ve bu bizi dramatik bir şekilde

kim olduğumuz, doğa ile olan ilişkimiz ve gelecekteki çeşitli yaşamları yok ettiğimiz sorunlarıyla yüzleştirmektedir. İnsanlık bu kökten değişim değerleri ile yüzleşmelidir.

HİDP'nin 2002 yılında yayınlanan " Synthesis Report" unda sadece sıcaklık ölçümlerine dayanmayan başka ısınma belirtilerinden de söz edilmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilir(Uzmen, 2007:22):

i) Dağlardaki buzullarda gerileme vardır,
ii) Kar örtüsünde de gerileme görülmektedir,
iii) Deniz buzları azalmaktadır,
iv) Kuzey Kutbunda ki buz kalınlığı azalmıştır,
v) Bitkilerin uykuda kalma süresi azalmıştır,
vi) Deniz seviyesinde yükselme görülmektedir.

"Küresel iklim çok hızlı bir şekilde değişmekte ve beklenmedik sonuçlara yol açmaktadır"(Peterson ve ark., 2002:626). Bunlara ek olarak Grubb (1990), bu değişimlerin etkisinin ortaya konulmasının zor olduğunu, kıtaların içte kalan kısımlarının daha kuru olabileceğini, eko sistemlerin kuzeye göç edebileceği ve belirli alanlarda tropik fırtınaların olabileceğini belirtmektedir. Deniz seviyesinin yükselecek olması da ciddi problemlere yol açacaktır.

Küresel ısınmanın sonuçları konusunda ciddi bir endişe de söz konusudur. Uzmen (2007)'in de belirttiği gibi, iklim değişikliğinin tarımda, sosyal yapıda,

uluslar arası siyasette ve ekonomide nasıl problemler doğuracağı merak edilmektedir. Ülkeleri araştırmalara iten temel faktörde olası sonuçların oluşturduğu kaygıdır.

Küresel ısınma tarımsal faaliyetleri sınırlayacağı, gelecek yıllarda kıtlık olacağı endişeleri de bulunmaktadır. "Tarım konusunda küresel iklim değişikliğine bağlı olarak önemli değişimler olacağı görüşünde hemen bütün ilgili bilim adamları birleşmektedir"(Uzmen,2007:103). Ayrıca Uzmen, küresel ısınmayla birlikte hava koşullarını tahmin etmenin zorlaşacağını, dolayısıyla tarım faaliyetlerini planlamanın da güçleşeceğini düşünmektedir. Şiddetli yağışlar, şiddetli kuraklık gibi sonuçlar da tarımı olumsuz etkileyecektir.

2.5 Küresel Isınma Konusunda Atılan Adımlar

Küresel ısınma konusu artık şüpheye yer vermeyecek şekilde bilim camiası tarafından ortaya konmuştur. Kadıoğlu (2007), atmosferin sera etkisindeki artışın, stratosferik ozon gazındaki seyrelmenin, küresel ısınmanın, deniz seviyelerinin yükselmesinin ve küresel iklim değişimi probleminin tüm dünyanın gündemine oturduğunu belirtmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, Rio İklim Zirvesi gibi çok büyük katılımla gerçekleşen liderler zirvesi olmuştur ve bunun devamı gelmiştir.

Ortaya konan bu gerçeklikle ilgili uluslar arası alanda da önemli adımlar atılmıştır. Karakaya ve Özçağ (2003)'ın belirttiği gibi, uluslar arası alanda atılan ilk adım, 1988 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Meteoroloji Örgütü'nün desteğiyle kurulan "Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli

(IPCC)"dir. Bu panel, iklim değişikliği konusunun anlaşılması ve bilimsel olarak değerlendirilmesi amacını taşımaktadır. Panel ile birlikte 1990, 1996 ve 2001 yıllarında üç tane geniş çaplı rapor hazırlanmıştır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin yapmış olduğu çalışmalar yol gösterici olarak müzakerelerde kullanılmaktadır. Karakaya ve Özçağ, ayrıca "İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"nden de bahsetmektedir. Bu sözleşme 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya sunulmuştur. Türkiye OECD üyesi olduğu için hem seragazı azaltımı konusunda sorumlu olan Ek I ülkeler, grubuna, hem de az gelişmiş ülkelerin salınımlarının azaltılması için finansal ve teknik destek sağlayacak Ek II ülkeleri grubuna dahil edilmiştir. Ancak Türkiye koşullarını yerine getiremeyeceği gerekçesi ile İDÇS'yi imzalamamıştır.

1992 yılında Rio Zirvesi, 1998 yılında Buenos Aires, 1999 yılında Bon, ve daha sonra Kyoto'da iklim değişikliği için toplantılar yapılmıştır. Küresel ısınmanın varlığı bu toplantılarda devletler tarafından kabul edilmiştir. Filinte (2007)'nin de belirttiği gibi, 2006 da ki toplantıda alınan kararlara göre, 2012 yılına kadar karbon salınımının yüzde 50 azaltılması kararı alınmıştır. Ayrıca Kyoto Protokolü'nü 182 ülkeden 141'i imzalamıştır. ABD, Avustralya ve Türkiye ise imzalamamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı da atılan adımlar konusunda önemli bir yere sahiptir. Kadıoğlu (2007)'na göre, 20. yüzyılın sonlarında kalkınma çabaları ile çevreye zarar verme endişeleri "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Haziran 1992'de Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Uluslar arası Çevre Konferansı (UNCED) adında bir zirve gerçekleştirilmiş ve "Küresel düşün,

yerel hareket et" ilkesinin eyleme geçirilebilmesi için "Ozon Tabakasının Korunması ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmeleri" gibi hükümetler arası sözleşmeler imzaya açılmıştır. Kadıoğlu, Türkiye'nin imzaya açılan beş temel belgeden Rio Deklarasyonu'nu, Gündem 21, Biyolojik Çeşitlilik ve Orman Prensipleri'ni kabul ettiğini ama 21 Mart 1994'te yürürlüğe giren İklim Değişimi Çerçeve Sözleşmesi'ni yaklaşık on sene sonra, 24 Mayıs 2004 tarihinde 189. ülke olarak kabul ettiğini belirtmiştir.

Tüm bu uluslar arası çabalara ek olarak Bali'de de bir toplantı olmuştur. Ünver (2008), Avrupa ülkelerinin Bali adasında yeni düzenleme için çağrıda bulunduğunu, ABD'nin de aralarında bulunduğu 187 ülke yöneticisi ve temsilcisinin katılımıyla bir toplantı gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kyoto'da geçerli olan ve dönemsel HİDTO raporlarının yayınlanmasından önce sürekli gündeme gelen pazarlıklar, Bali'de yoğunlaşarak sürmüş ve AB ülkeleri önümüzdeki otuz yıllık süreçte karbondioksit salımlarında % 25-40 arası kısıtlama öngörmüş ve toplantı yarı uzlaşma ile sonuçlanmıştır.

2.6 Kyoto Protokolü

Küresel ısınma ile ilgili atılan adımlarda en çok dikkat çeken ve ülkelerin üzerine en çok yoğunlaştıkları protokol Kyoto Protokolüdür. "Kyoto Protokolü, 1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde, " Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" çerçevesi içinde imzalanmış ve ana hedefi fosil yakıtları azaltarak dünyada ki ısınmayı durdurmak olan bir ön antlaşmadır"(Yaşar ve Yıldız, 2009:114).

Spence (2007), bu anlaşmanın hem yerel hem de ulusal düzeyde ısınma sorununa dikkat çektiğini belirtmiştir. Anlaşma ayrıca, 1991'de kurulan ve Üçüncü Dünya Ülkeleri'ndeki iklim değişimi projelerine fon sağlayan, Küresel Çevre Kuruluşu (GEF) gibi yardım kuruluşlarından mali destek sağlamaya da yardımcı olmuştur.

Kyoto protokolünü kabul eden ülkelerin uymaları gereken şartlar kısaca ana başlıklar şöyle sıralanabilir(Yaşar ve Yıldız, 2009:114):

i) Atmosfere salınan sera gazları (fosil yakıtlar), 2008-2012 yılları arasındaki dönemde, 1990 yılındaki seviyenin en az yüzde 5 altına indirilecek,
ii) Sanayi başta olmak üzere, tüm sektörlerde daha az enerji kullanılan teknolojiye geçilecek,
iii) Fosil yakıtların azaltılması için alternatif enerji kaynakları kullanılacak, özellikle karayollarında biyo-yakıtlara önem verilecektir.

Kyoto Protokolü'nün en önemli maddesi, Karakaya ve Özçağ (2003)'a göre, Ek I'de ki ülkelerin sera gazı salımlarını, 2008 – 2012 yılı döneminde, 1990 seviyesinin %5 altına indirmelerini öngörmesidir. Bu hedef iklim değişimini önlemeye yönelik temel bir adım olarak görülmektedir. Ancak bazı ülkelerin hedefleri farklılık göstermektedir. Mesela, Avrupa Birliği için ortalama olarak % 8, ABD için % 7, Japonya için % 6 ve Rusya için % 0 hedefleri belirlenmiştir.

Karakaya ve Özçağ (2003:5)'a göre, Kyoto Protokolü'nde belirlenen bir diğer önemli husus ise, Ek I ülkelerinin seragazı emisyon oranlarını azaltmak için uygulayacakları ulusal politikalar haricinde, buna ek olarak, "Kyoto Mekanizmaları" olarak bilinen üç mekanizmayı uygulayarak belirlenen hedeflere ulaşabilecekleridir. Diğer ülkelerle ortak hareketi gerektiren bu esneklik mekanizmaları(Karakaya ve Özçağ,2003:5);

i)"Ortak Yürütme Mekanizması (Joint Implementation): Protokol'de yer alan esneklik mekanizmalarından biri, 6. maddede düzenlenen "Ortak Yürütme" mekanizmasıdır. Bu esneklik mekanizmasına göre, emisyon hedefi belirlemiş bir ülke, emisyon hedefi belirlemiş diğer bir ülkede, emisyon azaltıcı projelere yatırım yaparsa, emisyon azaltma kredisi (Emission Reduction Unit) kazanır ve kazanılan bu krediler toplam hedeften düşülür.

ii)Temiz Kalkınma Mekanizması(Clean Development Mechanism): Kyoto Protokolü'nde yer alan bir diğer mekanizma ise, 12. maddede düzenlenen "Temiz Kalkınma Mekanizması"dır. Bu mekanizmada, emisyon hedefi belirlemiş bir ülke, emisyon hedefi belirlememiş az gelişmiş bir ülke ile işbirliğine giderek, o ülkede seragazı emisyonlarını azaltmaya yönelik projeler yaparsa, "Sertifikalandırılmış Emisyon Azaltma Kredisi (Certified Emission Reductions)" kazanır ve toplam hedeften düşülür.

iii)Emisyon Ticareti (Emission Trading): Kyoto Protokolü'nün 17. maddesinde düzenlenmiş olan "Emisyon Ticareti Mekanizması", emisyon hedefi belirlemiş ülkelerin, taahhüt ettikleri indirimi tutturmak için, ilave olarak kendi aralarında emisyon ticareti yapabilmelerine imkan tanımaktadır.

Söz konusu madde uyarınca, seragazı emisyonunu belirlenen hedeften daha da fazla miktarda azaltan bir Ek I ülkesi, gerçekleştirmiş olduğu söz konusu bu ek indirimi, başka bir taraf ülkeye satabilmektedir. Son yıllarda ülkelerin CO_2 salımlarına bakıldığında, emisyon ticareti bağlamında, en büyük alıcılar ABD (eğer Kyoto Protokolü'nü imzalarsa), Japonya ve bazı Avrupa Birliği ülkeleri, en önemli satıcılar ise Rusya, Ukrayna, bazı Doğu Avrupa Ülkeleri ve Kazakistan (eğer Kyoto Protokolü'nü imzalarsa) olacaktır".

Kyoto protokolünün bir karbon piyasası oluşturacağı düşünülmektedir. Bu da tamamen gelişmekte olan ülkelerin çıkarına olacaktır. O nedenle Kyoto Protokolü'nün başarısı tartışmalıdır. Saruç ve Karakaya (2008), geleceğe yönelik karbon piyasasının daha da büyüyerek gelişeceğinin beklendiğini belirtmektedir. Meyerson(1998)'a göre, önemli olan bir başka konu ise gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin karbon emisyonlarını tekrar gözden geçirmeleri gereğidir. Kyoto gibi antlaşmalar çok eşitlikçi ya da çok başarılı olmayacaktır.

Kimi araştırmacılara göre buna bağlı olarak her ülkenin bir karbon bütçesi olacaktır. Bu bütçe yolu ile de daha fazla kirlilik yaratan sanayilerin karbon kredisi artacaktır. Örneğin Flannery (2007:198)'nin belirttiği gibi, ülkeler bu sayede kendi karbon bütçelerini yapacaklar, karbon mübadele edip kirletme hakkı için para ödeyeceklerdir. Bunun anlamı emisyon azaltımı ile karbon kredisi kazanmaları ve bunu da daha fazla kirlilik yaratan sanayilere satmalarıdır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından da protokolün yarattığı sıkıntılar vardır. Gelişmekte olan ülkeler protokolün gelişmiş ülkeler açısından avantaj sağladığını düşünmektedir. Kadıoğlu (2007)'nin de belirttiği gibi, gelişmekte olan ülkeler önce gelişmiş ülkeler kadar atmosferi kirletmeyi, sonra emisyonlarında bir azaltmaya gitmeyi istemektedir. Gelişmiş ülkeler ise tüm ülkelerin emisyon azaltımlarına gitmesine istemektedir. Böylece Kadıoğlu, gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere sera gazı azaltımları için teknoloji satacağını ve ekonomik kayıplarını en aza indireceğini belirtmektedir.

Türkiye'nin Kyoto karşısındaki tutumu eleştirilmektedir. Türkiye Kyoto Protokolü'ne oldukça geç bir zaman sonra 30 Mayıs 2008'de katılacağını resmen açıklamıştır. Kadıoğlu (2007)'na göre, Kyoto Protokolünün Türkiye'nin gelişimine engel olacağı kaygısı vardır, ancak böyle düşünen tek ülke ona göre Türkiye'dir. Ayrıca Kadıoğlu, Kyoto Protokolü'nün esnek olduğunu ve Türkiye'nin bundan yararlanabileceğini belirtmiştir.

Kimi araştırmacılar Kyoto'nın gelişmiş ülkelerin çıkarlarına hizmet ettiği düşünülmektedir. Örneğin Yaşar ve Yıldız (2009:117)'a göre, gelişmiş ülkeler, fosil yakıtların azaltılmasını sağlayan değil de fosil yakıtların artmasını sağlayan projelere destek vermektedir. Kyoto'nın hedefinin, gelişmiş ülkelerin ticaret hacimlerini arttırmak olduğu düşünülmektedir.

ABD'nin de Kyoto Protokolü konusunda tutumu tartışmalıdır. Hem kendisi emisyon azaltımına gitmeyi reddetmekte, hem de gelişmekte olan ülkelerden

emisyon azaltımı beklemektedir. Kadıoğlu (2007), ABD'nin gelişmekte olan ülkelerinde emisyon azaltımına gitmelerini savunduğunu belirtmektedir. Ayrıca ABD, işsizliğin artacağı gerekçesiyle bu protokolü onaylamamaktadır. Kadıoğlu (2007)'na göre, Kyoto Protokolü ABD'nin kayıplarını karşılamadığı için onaylanmamaktadır. ABD Avustralya ile birlikte Kyoto sonrasına yönelik çözüm önerileri geliştirmektedir. Kadıoğlu, ABD'nin Kyoto'yu imzalayıp Türkiye'nin karşısına sende imzala diye çıkabileceğini belirtmektedir.

Eğer devletler Kyoto Protokolü'nü uygularsa büyük oranda ekonomilerinde bir değişime gitmek zorunda kalacaklardır. Bunu öne süren belli başlı başlı ülkeler Kyoto Protokolü konusunda olumsuz yaklaşmıştır. Kadıoğlu (2007:269)'nun belirttiği gibi, bu ülkeler ABD, Japonya, Kanada, Avustralya gibi endüstrileşmiş ülkelerdir. Bu ülkeler ekonomik büyümelerine engel olacağı gerekçesi ile protokolü imzalamayı reddetmişlerdir.

Kyoto Protokolü'ne olumlu bakanlar olduğu gibi onu ciddi anlamda eleştirenler de olmuştur. Kyoto Protokolü'nün önemli bir adım olması ve ülkelerin farkındalığını arttırması bakımından olumlu karşılayanlar olduğu gibi, tamamen ticari amaca döküldüğünü düşünenler de bulunmaktadır. Örneğin Flannery (2007), protokolün kağıttan bir kaplan olduğuna dair eleştiri aldığını belirtmektedir. İklim değişiminin sahip olduğu büyük hızla, protokolün hedefleri çakışmaktadır. Yani hedefler oldukça düşüktür.

Kyoto Protokolü'ne farklı bakış açıları vardır bu nedenle bu protokol hala tartışılmaktadır. Flannery (2007), yeryüzünün devam etmesini isteyenlerle sadece ekonomik kaygıları düşünenler arasında protokol nedeniyle bir ayrım oluştuğunu düşünmektedir. Protokole karşı çıkanlar Kyoto'yu yetersiz bulmaktadır diğerleri ise küresel ısınmanın uydurma olduğunu düşünmektedir.

Kyoto Protokolü son zamanlarda artan görüşlere göre ticari bir boyut taşımakta ve küresel iklim değişikliği sorununu çözmek amacı taşımamaktadır. Tamamen ticari boyutta bir anlaşma olduğu ve gelişmiş ülkelere hizmet ettiği sık sık vurgulanmaktadır. Yaşar ve Yıldız (2009) bu noktalara değinerek, Kyoto'nun gelişmiş ülkelerin teknoloji satmak için oluşturmaya çalıştığı bir pazar kavgası olduğunu düşünmektedir. ABD Kyoto'ya karşı gibi dursa da aslında, değişik bir Kyoto modelini kabul ettirmek için uğraş vermektedir.

Kyoto protokolünün getireceği sonuçlar açısından bir belirsizlik de söz konusudur. Saruç ve Karakaya (2008:216)'nın belirttiği gibi, Kyoto sonrası görüşmeleri henüz sonuçlanmadığı için küresel emisyon ticaretinin 2012 sonrasında nasıl gelişeceği konusunda belirsizlik devam etmektedir.

Ayrıca protokolün somut sonuçlar ortaya koymadığı da sık sık vurgulanmaktadır. Kyoto'nun hedeflerinin hiç birisinin gerçekleşmediği de vurgulanmaktadır. Yaşar ve Yıldız (2009)'ın da belirttiği gibi, masum bir anlaşma gibi gözükmektedir ancak somut hiçbir sonuç ortaya koyamamaktadır.

2.7 Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kavramının tarihçesini bilmek de kavramı anlamak ve doğru kullanmak açısından önem taşımaktadır. Ayrıca genel olarak çevre sorunları özel de ise küresel ısınma sorununun çözülebilmesinde STK'ların önemini anlayabilmek için öncelikle STK'nın ne olduğunu bilmek gerekmektedir. Sivil toplum teriminin kullanılması Doğan (2002)'a göre, Antik Yunan ve Ortaçağa kadar uzanmaktadır. Ancak günümüzde sivil toplum kavramı anlam itibariyle değişime uğramıştır. Sivil toplum, devlete karşı özerktir ancak çoğu zaman da onunla iç içedir. Doğan (2002), sivil toplumun bugünkü anlamını kazanmasında, sanayi toplumun ortaya çıkmasının etkisi olduğunu düşünmektedir.

Sivil toplumun ne olduğu konusunda çeşitli araştırmacılar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Marshall (1999) sivil toplum kavramının birbirine zıt anlamlarda tanımlarının olduğunu belirtmektedir. Ama sivil toplumun, kamusal yaşama gönderme yapması, aile ve devletin yanına konması ile hukukun egemenliği içinde olması gibi tanımlarda ortak özellikleri bulunmaktadır. Sivil toplum denildiğinde akla gönüllü dernekler, mesleki dernekler, sendikalar gibi kuruluşlar gelmektedir. Caniklioğlu (2007)'na göre ise, sivil toplum, kamusal alanda varlık gösteren, bir anlamda siyaseti kamusallaştıran bir toplumsal yapıdır.

Buna ek olarak, Marshall (1999)'a göre, sivil toplum her zaman toplumsal hareketlerin dinamiği olmuştur. Sivil toplum ayrıca, yurttaşlık kavramının dinamik

bir tarafıdır. Marshall bu çerçevede, konuşma özgürlüğünün, yayıncıların, gazetecilerin ve okuyan kesimin örgütlenmesine bağlı olduğunu belirtmektedir.

Çok sayıda sivil toplum tanımlamasında birbirine yakın öğelere rastlamak mümkündür. Bu anlamda sivil toplumun özellikleri şöyle özetlenebilir(Doğan, 2002:275):

i) Genel olarak kamusal alandaki tüm bireylerin katılımına açık kuruluşlar, dernekler,
ii) Sivil kuruluşların özerkliği,
iii) Sivil toplum kuruluşlarının heterojen yapıda olmaları,
iv) Sivil toplum kuruluşları yasal olmaları,
v) Üyeler arasında sivil davranışın egemen olması,
vi) Aynı zamanda ütopik bir potansiyeli bünyelerinde barındırmaları.

Sivil toplum konusunda yapılan tüm tanımların Caniklioğlu (2007), özel alan ile devlet arasında duran bir varlık olduğu konusunda birleştiklerini belirtmiştir.

Sivil toplumun siyasal iktidara alternatif olmadığını belirten Caniklioğlu (2007)'na göre, sivil toplum, demokraside kendisine tanınan hakları kullanarak, yasaları dikkate alan, siyasi iktidara talep ve beklentileri ileten bir örgütlenmedir. Ayrıca sivil toplumun bugün içerdiği anlamın farklı olduğunu belirten Caniklioğlu, sivil toplumun bugün yüklendiği anlam ile tartışılmaya başlanmasının Batıda ve Türkiye'de yeni olduğunu belirtmektedir.

Bir toplumda sivil toplumun gelişmesi için o toplumun ve devletin taşıması gereken çeşitli özellikler bulunmaktadır. Çaha (2008)'ya göre, devletin hukuk devleti olması ve faaliyetleri itibariyle de sınırlı olması gerekmektedir. Tüm vatandaşlar eşit statüde olmalı ve yöneticilerin keyfi davranışlardan kaçınması esastır. Bu tür toplumlarda ayrıca devlet faaliyetleri yönünden sınırlı olmalıdır. Devlet siyasal, kültürel, sosyal ve iktisadi faaliyetler içinde ne kadar çok yer alırsa, sivil toplumun alanı daralır. Devlet asli alanları ile sınırlı kalmalı ve geri kalan alanı sivil topluma bırakmalıdır. Ayrıca Çaha, sivil toplumun gelişmesinin toplumsal farklılaşma, toplumsal örgütlenme ve gönüllü birliktelik gibi özelliklere bağlı olduğunu da belirtmektedir. Bunlara ek olarak, örgütlülüğün gönüllü birliktelik ilkesi etrafında gerçekleşmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir.

Demokrasi kavramı sivil toplum için büyük önem taşımaktadır. "Sivil toplum ve demokrasi arasında yadsınamaz bir ilişki vardır. Sivil toplumun en önemli işlevi demokrasinin yerleşmesi, gelişmesi ve konsolidasyonunda görülmektedir"(Çaha,2008:144). Demokratikleşmede sivil toplumun önemini vurgulayan Caniklioğlu (2007), özgür bireylerin olduğu bir toplumda yöneten yönetilen ilişkisinin çoğulcu olduğunu belirtmektedir ve ona göre sivil toplumda böyle bir yapıda gelişebilmektedir.

Demokratikleşme sürecinde devlet ile sivil toplumun etkileşim içinde olması gerekmektedir. Bu noktada Tosun (2001:405), sivil toplumun devletten özerk olmasının ona karşıt olduğu anlamına gelmediğini vurgulamaktadır.

Sivil toplum tartışmalarında Doğan (2002)'a göre, başvurulan temel kavram kamusal alandır. Kamusal alan kavramı tanımlanırken kimi zaman devletten ayrı tanımlanmakta, kimi zaman da sivil toplum, bireyler ve devletin faaliyetlerinin gerçekleştiği alan olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kamusal alanın özel yaşamdan ayrı olarak düşünülmesi sanayileşme sonucu gelişen kapitalist yapıda yer almaktadır.

Sivil toplumların faaliyet gösterebilmesi için kamusal alan olması gerekmektedir. "Kamusal alan sivil toplumun faaliyet alanı olarak anlaşılmaktadır" (Doğan, 2002:232).

Türkiye'de sivil topluma bakıldığında, Doğan (2002:281)'a göre, sivil toplumun oluşumu için gerekli olan ekonomik gelişme ve kent nüfusunun artışı bir paralellik göstermektedir. Buna ek olarak Caniklioğlu (2007:125)'na göre, Türkiye'de iktidara sahip olanların toplumun haklarını ve özgürlüklerini dikkate almaması, sivil toplumu zorunlu olarak geliştirmiştir.

Araştırmada küresel ısınmanın STK'lar düzeyinde incelenmesinin nedeni STK'ların günümüz toplumundaki önemidir. STK'lar günümüz toplumlarında bir baskı grubu oluşturmakta ve çeşitli konularda örgütlenerek soruna dikkat çekip çözümüne katkı sağlamaktadır. Özen (2008), sivil toplum kuruluşlarının toplumun sorunlarını iletmesiyle beraber, siyasal otoritenin aldığı kararlara ve ekonomik yapıdaki sorunlara muhalefet ettiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle ise kimi politikalar sivil toplum kuruluşlarının karşı çıkması nedeniyle kaldırılmakta ya da yumuşatılmaktadır. Bu anlamda STK'lar devlet ile toplum arasında bir tampon

görevi görmektedir. Gümüş (2008), STK'ların sivil toplumun yerine geçemeyeceğini ancak sivil toplumun katılımı için çalıştıklarını vurgulamaktadır.

STK'ların tarihine baktığımızda, Acı (2005:17)'ya göre, 20.yy'ın başına kadar gönüllü kuruluşlar olarak faaliyet gösteren STK'lar, 1990'lı yıllardan itibaren kalkınma sorunu ile ilgili yaklaşımlar ile uluslar arası projelerde yer almaya başladılar. Bununla birlikte STK'ların durumu da sorgulanmaya başlamıştır. STK'ların ortaya çıkışları ve geçirdikleri dönüşümler haklarında kesin bir yargıya varmayı imkansız kılmaktadır.

İngilizce kısaltma olarak NGO olarak geçen STK'lar da önceleri gönüllülük temeli daha ağır basmaktaydı. Acı (2005), ancak günümüze doğru gönüllülük esası dışındaki alanlarda da faaliyet göstermeye başladıklarını belirtmektedir. Personel yapılarında da gönüllülük olmakla beraber profesyonel bir yapı da söz konusudur.

STK'ların ön plana çıkması Rio konferanslıyla birlikte olmuştur. "BM'nin 1992'de Rio'da düzenlediği Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı STK'ların ilk defa bu ölçekte muhatap alındıkları önemli bir konferanstır"(Gümüş, 2008:13).

Devlet ile STK arası ilişkilere bakıldığında, Doğan (2002)'a göre, sivil toplum kuruluşları devletin bir parçası değildir. Sadece devlet politikalarını etkilemeye çalışabilir ya da devletten destek alabilirler. Ayrıca bir örgütün kendini sivil toplum kuruluşu olarak nitelemesi devlet ile arasına bir mesafe koyduğunu göstergesidir. Her ne kadar devletten bağımsız olsa da STK bir şekilde devletten

destek almak da zorundadır. STK'ların devleti ortadan kaldırma amacı da bulunmamaktadır. Sivil toplum kuruluşları kamusal alanda faaliyet göstermektedirler ve bu alanda devlette yer almaktadır. Caniklioğlu (2007) bu noktada sivil toplum kuruluşlarının bireyin, devleti etkilemesi ve amaçlarını gerçekleştirmesi doğrultusunda kurulmuş yapılar olduğunu belirtmektedir.

Bir sonraki bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ve bu bulgular ile ilgili tartışmalara yer verilecektir.

BÖLÜM 3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilecektir. İlk olarak görüşmecilerin kişisel bilgileri, görüşülen STK'ya ilişkin genel bilgiler, küresel ısınmanın ne olduğu, küresel ısınmanın sonuçları ve küresel ısınma için çözüm önerileri bu bölümde ele alınacaktır. Derinlemesine mülakat ile elde edilen veriler analiz edilecektir. Ayrıca elde edilen sonuçlara yönelik tartışma da bu bölümde yer alacaktır. Derinlemesine mülakatta kullanılan soru formu EK 1'de yer almaktadır.

3.1 Kişisel Bilgiler

Burada sivil toplum kuruluşlarında aktif bir şekilde faaliyet gösteren görüşmecilerin kişisel bilgilerine yer verilecektir. Yaş, cinsiyet, meslek ve görüşülen kişilerin çalıştıkları STK'da ne kadar zamandır faaliyet gösterdiklerine dair bilgiler bu bölümde ele alınacaktır. Bu kişisel bilgiler aracılığı ile sivil toplum kuruluşlarında aktif olan kişiler hakkında genel bir bilgiye ulaşılabilecektir.

3.1.1 Yaş:

Görüşülen kişilerin yaş grupları 23-28(6 görüşmeci) , 32-39(4 görüşmeci) , 40-46(2 görüşmeci) , 50-59(7 görüşmeci), 60-77(6 görüşmeci) arasında çeşitlilik göstermektedir. Görüşülenlerin en çok 50'li yaşlarda olduğu görülmektedir. Daha sonra ise 20'li yaşlar gelmektedir. 60'lı yaşlarda da çok görüşmeci olmasına rağmen 30'lu ve 40'lı yaşlarda çok görüşmeci bulunmamaktadır.

Özellikle 50 ve üzeri yaşa sahip olan görüşmecilerin sayısının bu kadar çok olması çevre konusunda sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak çalışanların çoğunlukla bu yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Daha sonra ise STK'larda aktif olan yaş grubunda 60'lı yaşlar ve 20'li yaşlar gelmektedir.

3.1.2 Cinsiyet:

Araştırmada toplam 25 tane çevreci sivil toplum kuruluşundan 25 kişi ile görüşülmüştür. Bu görüşülen kişiler ilgili STK'lar da en aktif çalışan kişilerdir. Bu görüşülenlerin 18'i erkek 7'si kadındır.

Bu çevreci sivil toplum kuruluşlarında daha çok erkeklerin hakim olduğu ve aktif çalıştıklarını göstermektedir. Görüşmecilere ulaşılabilirliğin de bu rakamlar üzerinde etkisi vardır.

3.1.3 Meslek:

Ankara'daki çevreci STK'larda aktif olan kişilerin mesleki ağırlıklarına bakıldığında görüşülenlerden 4'ü çevre mühendisi, 3'ü şehir plancısı, 3'ü orman mühendisi, 2'si jeomorfolog, 2'si biyolog, 1'i biyoloji öğrencisi, 2'si ziraat mühendisi, 2'si kimya mühendisi, 1'i jeoloji mühendisi, 1'i jeoloji yüksek mühendisi, 1'i makine mühendisi, 1'i metalurji mühendisi, biri uluslar arası ilişkiler mezunu ve 1'i de emekli deniz subayıdır. Görüşülen kişilerin mesleki grupları

çeşitlilik göstermekle beraber daha çok çevre mühendisi ağırlıktadır.

Mesleklerin çeşitlilik göstermesinin bir nedeni de görüşülen STK'nın çevre konusunda hangi alana ağırlık verdiğiyle ilgilidir. Ormanları korumakla ilgili bir dernekte aktif çalışanların orman mühendisi olması beklenen bir durumdur. Ancak genel çerçeveye bakıldığında her meslek grubundan insan çevre konusunda bilinçli davranıp uzmanlarla bir araya gelerek derneklerde aktif olarak çalışabilmektedir.

3.1.4 Faaliyet Süreleri:

Görüşülen kişilerin aktif oldukları sivil toplum kuruluşlarında faaliyet süreleri 3 aydan 18 yıla kadar değişmektedir. Görüşülen kişilerden 10 ve üzeri yıldır faaliyet gösterenlerin sayısı 8'dir. 5 yıla kadar faaliyet gösterenlerin sayısı 13, 5-10 yıl arasında faaliyet gösterenlerin sayısı 4'tür.

5 yıla kadar faaliyet gösterenlerin sayısının oldukça yüksek olması son yıllarda daha da belirginleşen çevre sorunlarına olan duyarlılığın bir göstergesidir. 10 ve üzeri yıldır faaliyet gösterenlerin sayısının da yüksek olması uzun yıllardır bir çevre bilincinin olduğunun ancak yeterli olmadığının göstergesidir.

3.2 Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Genel Bilgiler

Bu bölümde araştırmada yer alan STK'lara dair genel bilgiler verilecektir. Görüşülen STK'ların ne kadar süredir faaliyet gösterdikleri, bu STK'ların üye

sayıları, üyelik şartları, bu STK'larda faaliyet gösterenlerin yaş, cinsiyet ve mesleki ağırlıkları, görüşülen STK'ların faaliyetleri ve son olarak gelir kaynakları bu bölümde ele alınacaktır.

3.2.1 STK'ların Faaliyet Süresi:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarından 3 yıldır faaliyet gösterenleri de 85 yıldır faaliyet gösterenleri de bulunmaktadır. Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu 10 yıldır ve üzerinde faaliyet göstermektedir. 10 yıl ile 20 yıl arasında faaliyet gösteren STK'ların sayısı 14'tür. 10 yıldır ve altında süredir faaliyet gösteren görüşülen sivil toplum kuruluşlarının sayısı 8 dir. Geri kalan STK'lar 27, 34, 55 ve 85 yıldır faaliyet göstermektedir.

Görüldüğü gibi STK'ların faaliyet süreleri de çeşitlilik göstermektedir. Buna göre yeni kurulmuş çevreci STK'ların olduğu gibi oldukça köklü çevreci STK'ların da olduğu görülmektedir.

3.2.2 STK'ların Üye Sayısı:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının üye sayıları 25 ile 370.000 arasında çeşitlilik göstermektedir. 25-100 arası üyesi olan STK sayısı 8, 130-1000 arasında üyesi olan STK sayısı 6dır. Diğer STK'ların üye sayısı ise 1300, 6500, 10.000, 17.000, 45.000 ve 370.000'dir. Görüşülen STK'lardan birinin üyesi bulunmamakta 30 ortağı bulunmakta, birinin sadece gönüllüleri ve destekçileri bulunmakta, diğer

ikisinin sadece çalışanları bulunmakta ve birisine de 800 kurum bağlı bulunmaktadır. Bu STK'ların üyeleri değil gönüllüleri ve destekçileri bulunmaktadır.

Oldukça az sayıda üyesi/gönüllüsü olan STK'lar olduğu gibi çok ciddi kitlelere hitap eden STK'ların da olduğu görülmektedir.

3.2.3 STK'ların Üyelik Şartları:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının üyelik şartlarına bakınca, belli meslek olması zorunluluğu koyanlar, herkesin üye olabildikleri, üyeliği olmayanlar, 18 yaş üstü isteyenler, sadece gönüllü arayanlar, referans isteyenler, işe yaramalı diyenler ve kurumsal bazda üyelik alanlar vardır.

Ankara'daki çevreci STK'ların üyelik koşullarının oldukça değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bunun nedeni ise sivil toplum kuruluşlarının kendine özgü yapısıdır. Sivil toplum kuruluşları kendi türüne göre üyelik seçeneği belirlemektedir.

3.2.4 STK'larda Faaliyet Gösterenlerin Yaş, Cinsiyet ve Mesleki Ağırlıkları:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarına kurumunuzda ağırlıklı olarak hangi yaş grubu bulunmaktadır diye sorulduğunda daha çok orta yaş cevabı alınmıştır, genç kesim ise daha az sayıda STK'larda aktif ya da gönüllü olarak faaliyet göstermektedir. Her yaş diyen STK'ların sayısı ise oldukça azdır. Ayrıca sivil toplum

kuruluşlarında üyelik yönünden erkeklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ancak bazı STK'lara bakıldığında üyelik yönünden erkeklerde ağırlık olmasına rağmen aktif çalışma yönünden kadınlar ağırlıktadır. Meslek ağırlıkları ise çevre mühendisi, biyolog, şehir plancısı, jeoloji mühendisi, orman mühendisi ve üretici yönündedir. Ancak her meslek grubundan üyelerin de bulunduğunu STK'lar da vardır.

Çevreci STK'lar da kendi içlerinde oldukça değişken bir yapıya sahiptir. Her STK'nın kendine özgü bir kitlesi bulunmaktadır.

3.2.5 STK'ların Faaliyetleri:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının birçoğu eylem yapmamaktadır. Büyük çoğunluğu proje temelinde çalışmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı, Enerji Bakanlığı ile pek çoğunun iş birliği bulunmaktadır. Ayrıca Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimlerle iş birliği içinde bulunan STK'lar da vardır. Bir kısmı düzenli yayınlar yapmaktadır. Eğitim faaliyetine de pek çoğunda rastlanmaktadır. Çocuklara, üniversite öğrencilerine yönelik eğitimler olmakla beraber, mesleki eğitimler ya da çiftçinin vb kesiminde eğitildiği görülmektedir. Proje temelli çalışmaya tamamen karşı olan STK'lar da bulunmaktadır. Çevre konusunda ya da mesleki durumlarına yönelik kanun çıkması için çalışan STK'larda bulunmaktadır. Medyada da seslerini duyuran STK'lar olduğu görülmüştür. Konferans, panel, sempozyum düzenlemek ağırlıktadır. Sadece proje olduğunda sıklıkta toplantı yapıldığı onun dışında toplantıların çok seyrek yapıldığı da görülmektedir. Ayrıca çeşitli konularda programlar düzenleyen STK'larda

bulunmaktadır. Devlet kurumlarıyla olduğu gibi üniversiteler ya da özel kurumlarla da iş birliği yapan STK'lar bulunmakla beraber sayıları oldukça azdır. Halkı bilinçlendirmek adına aktif olarak çalışan STK'larda vardır ancak sayıları yeterli düzeyde değildir.

Her STK'nın hakim olduğu alan hakkında çalışmalar yapmaya çalıştığı görülmektedir, ancak görüşülen STK'ların pek çoğunun faaliyetleri yetersizdir. STK'ların büyük çoğunluğu proje temelli olmaya başlamış ve halkı bilinçlendirmekten uzaklaşmıştır. Ciddi anlamda belirli bir gönüllü kitlesi olan STK sayısı oldukça azdır. Düzenli olarak konferans yapanlar olmakla beraber bunu nadir olarak yapanlarda bulunmaktadır. Birebir küresel ısınma konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayısı çok azdır. Çoğunlukla çevre sorunları ile ilgili ya da kendi ilgilerine/mesleklerine yakın bir alan seçilmiş ve ona ağırlık verilmiştir. Bu da STK'larda ki uzmanlaşmanın bir göstergesidir.

3.2.6 STK'ların Gelir Kaynakları:

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının gelir kaynaklarına bakıldığında 25 STK'dan 9'u yeterli olduğunu, 4'ü ortalama olduğunu ve 12'si ise bütçelerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu sivil toplum kuruluşlarının gelir kaynaklarının projelerden aldıkları katkılar, fonlar ve üye aidatları olduğu görülmektedir. Ayrıca yurt dışından kaynakları olan ya da sponsor ile çalışan sivil toplum kuruluşları da görülmektedir. Kendilerine bağlı firmalardan da bütçe alan STK'lar da bulunmaktadır. Bu STK'lara olan üyelik bireysel değil, firma temelindedir. Ayrıca

resmi kurumlarla ortaklaşa çalışanlar buralardan da katkı almaktadır. Görüşülen STK'lardan bütçelerinin yetersiz olduğunu belirtenler bütçelerinin artması durumunda daha fazla araştırma/çalışma yapabileceklerini ortaya koymuştur.

Genel görünüşe bakıldığında STK'ların çoğunlukla proje temelli olmaya başladığı görülmektedir. Bu da aslında günümüzde sivil toplum kuruluşlarının gittikçe şirketleşmeye başladıklarını gösteren üzücü bir sonuçtur. Gönüllülük esasından kopmayanlar olmakla birlikte bunların sayısı oldukça azdır. Bir de bu araştırma kapsamında aktif olan STK'lar ile görüşülmüştür. Çevreci sivil toplum kuruluşlarının bir kesimi de sadece isim olarak var olmakta ve hiçbir faaliyette bulunmamaktadır.

3.3 Küresel Isınmaya Bakış

Bu bölümde görüşmecilerin küresel ısınmanın ne olduğuna ve nedenlerine dair bakış açıları ile bu konulara ilişkin tartışmalara yer verilecektir. Bu küresel ısınmaya dair genel bir görüş elde edilmesini sağlayacaktır.

3.3.1 Küresel Isınma Nedir:

Küresel ısınma son zamanlarda yaşanan en önemli ve en büyük çevre sorunudur. Kökeninde kapitalizmin olduğu düşünülmektedir. Daha fazla üretim ve daha fazla tüketim anlayışı ile doğal kaynaklar büyük bir hızla sömürülmektedir. Bu gibi insan etkinlikleri ile büyük bir hızla sıcaklık artışı olmaktadır. İnsan etkinlikleri

doğal sera etkisini arttırmaktadır bu nedenle de atmosferde bir sıcaklık artışı meydana gelmektedir. "Küresel ısınma sanayi devriminden beri, özellikle fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma ve sanayi süreçleri gibi çeşitli insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de katkısıyla doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzünde ve atmosferin alt bölümlerinde (alt troposfer) gözlenen sıcaklık artışıdır" (REC,2007:14). Ayrıca REC, küresel ısınmaya yol açan sera gazlarının çoğunlukla fosil yakıtların yakılması, sanayi, ulaştırma, tarımsal etkinlikler vb süreçlerden kaynaklandığını vurgulamaktadır.

İklim doğal yollar ile de değişmektedir ancak günümüzdeki mevcut küresel ısınma probleminin bu boyuta gelmesinde insanlığın katkısı oldukça fazladır. İnsanlar fosil yakıtları kullanarak, endüstriyel süreçler ile doğaya zarar vermiş ve küresel ısınma sorununu ortaya çıkarmıştır. Kadıoğlu (2007), doğal değişkenlere ek olarak insan etkinliklerinin de küresel iklimi etkilediğini vurgulamaktadır. Fosil yakıtların kullanılması, endüstrileşme, çarpık kentleşme gibi süreçler de küresel ısınmanın insan etkisiyle olan yönüdür. Şu an ki ısınmanın % 90'ının insan kaynaklı, %10'unun ise doğal nedenlerle olduğu belirtilmektedir.

Küresel ısınmanın ne olduğu konusunda görüşmecilere düşünceleri sorulduğunda bir kısım görüşmeci küresel ısınmanın olduğunu acil önlem alınması gerektiğini söylerken daha az olan diğer görüşmeciler ise küresel ısınmanın olduğunu ancak bunun doğanın geçirdiği doğal bir dönüşüm olduğunu ve bu kadar abartılmaması gerektiğini söylemişlerdir. Görüşmecilerin pek çoğu kısa bir şekilde

küresel ısınmanın nedeninin sera gazı salınımı ve fosil yakıtlar olduğunu söylemişlerdir. Birebir net bir şekilde küresel ısınma tanımına rastlanmamıştır. Küresel ısınma nedir diye sorulduğunda görüşmecilerin pek çoğu tam bir tanım yapmak yerine nedenlerine odaklı cevaplar vermişlerdir. Küresel ısınmanın tam bir tanımı ortaya çıkmamaktadır. Ancak nedenleri konusunda bilgi oldukça yüksek düzeydedir. Küresel ısınma konusunda yazılan kaynaklara da bakıldığında tanım verilirken büyük çoğunluğunda neden odaklıdır.

Görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre, küresel ısınma önemli ölçüde simülasyondan ibarettir. Bilimsel olan bir boyutu vardır ancak abartılmaktadır:

"*Küresel ısınma bir simülasyon üzerine kurulmuştur. Bilimsel fakat gerçekleşmesi bilimsel olarak ortaya konan gerçekleri flu ve kamuda bunun bu kadar çok abartılmaması işlenmemesi gerekir. Tam tersi yapılıyor. İnsanların bir noktadan sonra yaşam bitecek boyutuna getirmesi söz konusu. Büyük soru işaretleri var bu yanlış. Daha ılımlı olmalı, bir varsayımdır ama belli metotlar içinde bir varsayımdır. Bugünkü koşullar ele alınarak yürütülmüş 10 yıl 20 yıl sonra dünyada olabilecek yanardağ meteor vs gibi büyük önemli olaylar bunu değiştirebilir. Bu yapılmış simülasyonu değiştirebilir. Mesela şu anda İngiltere kuzey kutbunda buzul altında yanardağ var mı bunu araştırıyorlar. Küresel ısınmadan çok acaba yanardağ var mı diye bakıyorlar"*

Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre küresel ısınmanın nedeni hızlı nüfus artışıdır. Ve etkileri çok hızlı olacaktır:

"Küresel ısınma çok hızlı yani dünya yaşına göre hızlı ama insan yaşına göre yavaş. Etkilerini mutlaka göreceğiz. Nüfus artışı önemli bir problem. 1900'larda mesela 1 milyardı. 100 yılda 6 kat artmış. Kaynaklar yetmeyecek. Sanayileşme ve insan etkileri söz konusu. Kesinlikle olacak bu küresel ısınma ama şu anda susuzluk vs düzeyinde"

Görüşmecilerden çok net bir küresel ısınma tanımı gelmese de hepsinin önemle vurguladığı nokta karbon salınımlarının çok yüksek olmasıdır ve bir çoğuna göre bu süreç insan etkisiyle olmaktadır. Görüşmeci 5'e göre küresel ısınma demek yapının bozulması demektir. Ayrıca küresel ısınmanın siyasi boyutunu, dışa bağımlılık nedeniyle yeterli çözümler alınamadığını belirten görüşmecilerde olmuştur. Görüşmeci 7'ye göre ise türler adaptasyon sürecine girecektir ve bu sorun bu kadar büyütülmemelidir.

Küresel ısınma nedir sorusuna sadece iklimin değişmesi gibi kısa cevap veren görüşmeciler de olmuştur. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre, aşırı tüketim küresel ısınmanın temelini oluşturmaktadır ve dünya da bu tüketimi kaldıramamaktadır:

"Küresel ısınma insanların dünyanın kaldırma kapasitesinin üstünde tüketmesidir ve gelişen dünya bunu kaldıramıyor. Türkiye için kuraklık ve su kaynaklarının tükenecek olması söz konusu ayrıca bu biyoçeşitlilik kaybı, tarımda gelir kaybı gibi sorunlara yol açacak"

Küresel ısınmanın insanları korkutan bir durum olduğunu, doğal süreçte de bir ısınma olacağını, bu durumun çıkar amaçlı olduğunu söyleyen görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre:

"Küresel ısınma bilim adamlarının tarif ettiği durum. Dünyada tabi ki küresel ısınma iklim değerlerinde değişiklikler görülüyor katılıyoruz ama Türkiye'de küresel ısınmanın yaşandığı konusunda yeterli belirleme yok. Dünya tarihinin gelişiminde iklim değişikliği oldu gelecekte de olabilir en önemlisi. Küresel ısınmanın belirtileri varsa bile dünyada son 10 yıldır küresel ısınmadan söz ediliyor. Bir kere bu gerçekliğinden koparılmış. İnsanları korkutan bir durum haline getirildi. Küresel ısınma kötüye kullanılan bir durum. Türkiye'de bilim çevrelerinde de bu var. Dünyada emperyalist ileri gelenler kendilerine çıkar sağlayacak teknolojiler satacak yani amacının dışında etkiye dönüştürüldü"

Görüşmeci 13'ün çevreyle ilgili bir sivil toplum kuruluşunda çalışıyor olmasına rağmen küresel ısınmadan son 10 yıldır bahsediliyor demesi bu konuda araştırmadığını/okumadığını göstermektedir.

Görüşmeci 14 (orman mühendisi) 'e göre de küresel ısınma insan kaynaklıdır ve böyle bir sorun vardır. Bu şekilde bu kadar kısa cevap verenler ve sorunu henüz tanımlayamayanlar da olmuştur.

Küresel ısınmanın tamamen bir tehdit olduğuna inanan görüşmecilerde vardır. Küresel ısınma ve bununla ilişkili olarak hava, su, toprak kirlenmesi de en çok

vurgulananlar arasındadır. Enerjiyle bağlantılı STK'lar da ise vurgu daha çok enerji üzerine olmuştur. Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi)'e göre, fosil yakıtların kullanılması, yenilenebilir enerjinin olmaması sorunların temelindedir:

"Küresel ısınmaya yol açan faktörler var bunlarda son hızla zarar vermeye devam ediyor. Son yıllarda yenilenebilir enerji kullanımında hassasiyet var bunun içinde jeotermal de var. Bir bilinç olması anlamında umutluyuz bizde çalışıyoruz bu bilinç zor oluştu iyi bir şeye ulaştı diye düşünüyorum. Yenilenebilir enerji herhangi bir emisyonu atmosfere atmıyor, fosil enerji için gerekli önlemler olmalı. Enerji ihtiyacı önemli bir sorun dışa bağımlılık azaltılmalı"

Ayrıca görüşmeci 19 (kimya mühendisi) gibi küresel ısınmayı oldukça basite indirgeyen görüşmeciler de olmuştur.

"Küresel ısınma var. Şimdi ben ilk Ankara'ya geldiğimde iklim böyle değildi, yazın terlemiyorduk. Bu yıl ilk defa terledim. Kış gelmeyecek sandım, çok geç geldi. Bir kere mevsimlerin değişimi söz konusu bir gün bir güne uymuyor. Hava şartları her yerde görünüyor."

Küresel ısınma demek dünyanın sonu demektir şeklinde düşünen görüşmeciler de vardır. Küresel ısınmanın tamamen sistem kaynaklı olduğunu düşünen görüşmecilerde vardır. Görüşmeci 23 (şehir plancısı)'e göre, kapitalizm ile beraber tüketimin patlaması bunu ortaya çıkarmıştır. Ona göre bu da zaman içinde kaynakları tüketmiştir.

Görüldüğü gibi görüşmecilerin pek çoğu küresel ısınma denildiğinde, sera gazları, fosil yakıtlar, karbon salınımı, yaşamın tehdit altında olması gibi başlıca nedenleri algılamaktadır. Süreci tanımlamak yerine görüşmeciler daha çok nedenlere odaklanmışlardır. Görüşmecilerden 3'ü sürece şüpheyle bakmaktadır. Gore (2008), küresel ısınmanın aksinin iddia edilemeyeceğini belirtmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin küresel ısınma konusunda uzlaşma sağlanması için 1989 yılında "Devletler Arası İklim Değişiklikleri Paneli"ni (IPCC) düzenlediğini belirtmektedir.

Küresel ısınma sorunu canlı yaşamını çok ciddi oranda tehdit etmektedir. Bu nedenle sorunun ne olduğu net bir şekilde ortaya konmalıdır. Öncelikle küresel ısınmanın ne olduğu bilinirse sorunla baş etmek daha kolay olacaktır. Karaalp (2008)'e göre, küresel ısınma en büyük çevre sorunların biridir ve fosil yakıt kullanımı, sanayileşme, enerjinin daha fazla kullanılması gibi insan etkinlikleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu ise çevrede geri dönüşü olmayan değişikliklere yol açacaktır.

Küresel ısınma sorunu genel olarak tanımlanırken görüşmecilerde sıkıntılar bulunmaktadır. Görüşmecilerin büyük bir kısmı net bir tanım yapmak yerine nedenlere odaklanmışlardır. Küresel ısınmayı ifade ederken sadece nedenlerini sıralamışlardır. Bu da küresel ısınma sorunu konusunda bilgi eksikliğinin bir yansımasıdır.

3.3.2 Küresel Isınmanın Nedenleri:

Küresel ısınmayı ortaya çıkaran en büyük neden sanayi devrimidir. Sanayi devriminden sonra insanlığın sorumsuzca davranışı sorunu bu boyuta getirmiştir. Fosil yakıtların kullanılması doğaya çok ciddi zarar vermektedir ve küresel ısınma sorununun boyutunu oldukça büyütmektedir. Fosil yakıt kullanımının altında yatan temel neden kapitalizmdir. Az maliyet çok kar mantığı ile ucuz yakıtlar kullanılarak üretim yapılmakta bu da doğanın sonunu getirmektedir. "Küresel ısınma çağdaş endüstri medeniyetinin bir sonucu aslında. Endüstri devrimine kadar geri götürebileceğimiz bir olay. Enerji, sanayi, ulaşım, tarım, ticaret ve ısınma için tüketilen yakıtların bir sonucu"(Madra,2007:159).

Yeryüzünde yaşanan çevresel sorunların kökeninin kapitalizm olduğu Bookchin tarafından da vurgulanmaktadır. Bookchin (1996), kapitalizmin biyosferi basit yaşam biçimlerinin desteklenebileceği bir aşamaya getirdiğini belirtmektedir. Eğer bu devam ederse karmaşık yaşam biçimleri tahrip edilecek ve yeryüzü insanlığı besleyemeyecek bir aşamaya gelecektir.

İklim değişimine neden olan insani etkiler (Kadıoğlu,2007:7-8):

i) Ormansızlaştırma, tarımsal faaliyetler ve fosil yakıtlarının yakılması,

ii) Tarımsal atıkların yakılması,

iii) Ormansızlaştırma ve çölleşme nedeniyle dünya yüzeyinin albedosundaki (güneş ışınlarını yansıtma özelliğindeki) değişim,

iv) Uçak ve gemi egzoz izleriyle bulut oluşturma,

v) Atmosferdeki kimyasal değişim.

Görüşmecilere küresel ısınmanın nedenleri sorulduğunda pek çok çoğuna göre esas neden tüketim, teknoloji, kalkınma modelleridir. Küresel ısınmanın ne olduğuna dair olan sorulardan daha çok küresel ısınmanın nedenleri sorusuna daha net cevaplar alınabilmiştir. Görüşmeci 1(jeomorfolog)'e göre esas neden sanayidir:

"Sanayi faaliyetleri çoğunlukla. Sonuçta kalkınmak gerekli ama yanlış bir kalkınma politikası bu. Tüm dünyada bu yanlış kalkınma politikası var. Sera gazları artıyor. Geri dönüşü olmayacak şekilde. Bu buna neden oluyor. Aslında çok geç. Bireysel faaliyetlerde bu konuda önemli çünkü sonuçta toplumları oluşturan bireylerdir"

Küresel ısınmanın abartıdan ibaret olduğuna ve insanların korkutulduğuna inanan görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre:

"Ben bu konuya pek girmek istemiyorum, bunlar sansasyonel şeylerdir. Bilemiyoruz küresel ısınmanın nedenleri teorik olarak ortaya atılırken ekonomik şeyler düşünülmüyor, insanları korkutarak mı bu yapılıyor"

Küresel ısınmanın nedenlerinin en önemlisi kimi görüşmecilere göre uygulanan yanlış politikalardır. Ayrıca bazı görüşmecilere göre Türkiye'de yeterli çevre politikası yoktur. Pek çok görüşmeciye göre doğada dönüşümlerin olması normaldir ama bunun insan etkisiyle olması anormaldir ve küresel ısınma onlara göre tamamen insanların ortaya çıkardığı bir sorundur. Görüşmecilerin pek çoğu siyaset, teknoloji ve tüketim üzerine yoğunlaşmıştır. Tüketim konusunda ise kimi görüşmeciler insanların aşırı lüks tüketimini örnek verirken kimi görüşmeciler doğal kaynakların aşırı tüketiminden bahsetmiştir. Ayrıca kimilerine göre teknolojinin gelişmesinin yararından çok zararı vardır.

Görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre ise bireysellik kolay suçlanmaktadır ve çok boyutlu bakılması gerekmektedir:

"*Bireysellik kolay suçlanıyor hep birey suçlanır. Çok boyutlu bakmalı, bireyin davranış biçimlerini de etkilemek devletin sosyal politikaları ile olur. Bu anlamda ilk önce siyasilerin ilgisi kararlılığı gelir. Çevre, enerji, tarım, ana politikalar bunlar olmalı. Devlet politikası iyi olmalı. Kanun iyi olmalı. Bu kadar boyutlu bir ekip var mı? Kararlı yenilenebilir enerji olmalı. Davranış biçimi, tüketim kalıplarının değişmesi gerekiyor. Doğrudan bireyi etkiliyor. Sadece birey değil tüketim kalıpları ile ilgili"*

Pek çok görüşmeciye göre insanlar doymayan aç gözlü varlıklardır. Görüşmeci 8 (jeoloji mühendisi)'e göre kürese ısınmanın nedeni tartışılırken gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler dikkate alınmalıdır:

"Küresel ısınmanın nedeni insanlar. Endüstrileşmiş memlekette yaşayan insanlar. İlerlemiş endüstrisi olan devletler. Bizim gibi ülkeler o kadar kirletmiyor. Sömürge kavramı önemli, sömürdükleri dünya tıkandı. Okyanuslar kirlendi"

Görüşmecilerin pek çoğu birbirleriyle ayrıymış gibi nedenler sıralasalar da aslında hepsi aslında birbirleriyle bağlantılı nedenlerdir. Sera etkisi, teknoloji, sanayi gibi faktörler aslında hepsi de birbirleriyle ilişkilidir. Görüşmeci 9 (ziraat mühendisi) 'a göre küresel ısınmanın nedeni:

"Dünyada sera etkisi başta karbon, bazı gazların atmosfere verilmesi, ondan sonra sera etkisi ile dünyanın ısınması. Çeşitli ülkelerin tutumları politikaları farklı. Sera etkisine en büyük etken enerji üretimi, ulaşım, sanayi, tarımdır"

Görüşülen sivil toplum kuruluşlarının bir kısmı da sorunlara genel bir perspektiften bakmak yerine kendi uzmanlık alanları temelinde bakmayı tercih etmişlerdir. Görüşmeci 10 (orman mühendisi)'a göre, küresel ısınmanın nedeni ormanların az olması ve sanayidir:

"Sanayi tesislerinden kaynaklanan gazlar, ayrıca karbon salınımı. En büyük önlem ormanların yeterince çoğaltılması genişletilmesi. Türkiye'nin ağaçlandırma sorunları var orman alanlarında. Turizme açılan alanlar konusu da önemli otel yapılıyor bu da çok kötü. Ağaçlandırma yapılması ve yapılırken çeşitli faktörlerin göz önüne alınması gerekir. Yenilenebilir kaynaklar iklim değişikliği açısından bir avantaj"

Pek çok görüşmeci şu anda dünyanın sistemi, kapitalist sistemi de birebir suçlamaktadır. Tüm çevre sorunlarının ve küresel ısınmanın esas nedeni pek çoğuna göre kapitalizmdir. Tüketerek büyüme anlayışına vurgu yapan görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre:

"İnsanın, kalkınmada büyüme de gerek varmış gibi tüketerek büyüyeceğiz anlayışı, kaynakları tüketmesi, sera gazı emisyonu fosil yakıtların kullanımı. Bu şekilde denge bozuldu"

Kapitalizme vurgu yapan, küresel ısınmanın olduğunu kabul etmeyen sadece çevre sorunlarının olduğuna inanan görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre:

"Küresel çevre sorunlarına yol açan sera gazları üreten politikaların dayanağı kapitalist ekonomi emperyalist politikalardır. Bunlar her şeyden önce kendisinin çıkarını düşünür. Çevreyi asla göz etmiyor. Birinci belirleyici kar. Karı maksimize etmek amaçlı. Bunların çıktıları sonuçları umurunda değil yine bu sanayileşme politikaları dünya kaynaklarını sömürüyor sömürünün ardında çevreyi daha az kirletecek teknolojiler geliştirmek yerine kara bakıyor. Doğru planlama günümüzde kapitalist planlamayı reddediyor. Küresel ölçekte liberalizm var. Herkes yapıyor kimseyi karıştırmıyor. Planlama her şeyin temeli. Sanayileşme kalkınma, doğal kaynaklara da bakmıyor kar düşünülüyor. Çevre hiçe sayılıyor. Sera gazlarının birikimine neden olanlar bunlar"

Plansız kalkınmaya vurgu yapan görüşmeci 17 (çevre mühendisi)'ye göre:

"*Plansız sanayileşme, plansız kalkınma küresel ısınmanın nedenidir. Sanayileşmeye karşı değiliz ama planlı olmak zorunda"*

Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi)'e göre küresel ısınmanın nedeni duyarsızlıktır. Görüşmeci 19 ise nüfus artışına atıfta bulunmuştur:

"Hızlı nüfus artışı en önemli nedendir. Tarım vs. ihtiyaç karşılamak zorundasın. Nüfus artışı ile birlikte suyu kirletiyoruz. Belediyelerin kamu kurumlarının bunları temizlemeye gücü yetmiyor. Hızlı kirlenme var Türkiye en hızlı kirlenen ülkeler arasında sırf sanayi ye bağlamıyorum. İnsanların nüfusunun artışı tüketilen ürünler artıyor ve buna paralel bu bilinçsizlik, bir tenekeyi atıyoruz zararını düşünmüyoruz. Ambalaj poşet onun zararlarını bilmiyoruz. Birde her kapının önünde iki üç araba var egzoz dumanı çevreye zarar veriyor"

Görüşmeciye 22 (çevre mühendisi)'ye göre küresel ısınmanın temelinde tüketim alışkanlıkları vardır. Genel olarak görüşmecilere göre küresel ısınmanın nedenlerine bakıldığında, sanayi, teknoloji ve tüketim küresel ısınmanın onlara göre en önemli nedenidir.

Görüldüğü gibi görüşmeciler küresel ısınmanın nedenleri nedir denildiğinde sanayiye, insan kaynaklı olmasına, teknolojiye, tüketime ve fosil yakıtlara vurgu yapmıştır. Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu küresel ısınmanın nedenleri

konusunda yeterli bilgiye sahiptir. Küresel ısınmanın nedenlerinde sanayi, bununla ilişkili olarak fosil yakıt kullanımı pek çok görüşmeci tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca kapitalizmde sürekli üretim ve tüketim mantığı vardır. Küresel ısınmanın nedenlerinden birisi de bu aşırı tüketim olgusudur. Kapitalizme vurgu yapan görüşmecilerin sayısı da oldukça fazladır. Bu tüketim olgusu ve sürekli yeni teknolojilerin gelişmesi de kapitalizmin bir getirisidir.

Küresel ısınmanın temelinde insan kaynaklı (antropojenik) faaliyetlerin olduğu pek çok araştırmacı tarafından ısrarla vurgulanmaktadır. Örneğin Özçağ (2008), insanların bu faaliyetlerinin üretim, tüketim ve atıklar gibi süreçlerinin olduğunu belirtmektedir. Bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapılan üretim, tüketim ve bunların sonucunda oluşan atıklar küresel ısınma ve diğer pek çok çevre sorununa yol açmaktadır.

Küresel ısınmanın nedeni olarak görülen sera gazları Karaalp (2008)'in de belirttiği gibi, fosil yakıtların yakılması, sanayi, ulaşım, arazi kullanımı değişikliği, katı atık yönetimi ve tarım gibi çeşitli etkinlikler sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Sera gazlarının birikiminin hızla artması ve bunun nedeninin de insan etkinlikleri olması durumun ciddiyetini göstermektedir. Küresel ısınma sorunu insan eliyle olan bir sorundur ve bu da önlem alınmazsa doğanın sonunun insan eliyle olacağını kanıtlamaktadır. Türkeş (2008), günümüzde yaşanan iklim değişikliğinin sera gazlarının birikimlerini hızla arttıran insan etkinliklerinin dikkate alınarak

tanımlandığını belirtmektedir. İnsanların etkinlikleri iklimi etkilemektedir ve bu süreç sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkmıştır.

3.4 Küresel Isınmanın Sonuçları

Bu bölümde görüşmecilerin küresel ısınmanın sonuçlarına dair görüşleri yer alacaktır. Küresel ısınmanın dünyayı ve canlı türlerini nasıl etkileyeceği ortaya konacaktır. Bu bilgiye dayanarak küresel ısınmanın vereceği zararlara dair genel bir bilgi elde edilebilecektir.

3.4.1 Küresel Isınma Dünyayı ve Canlı Türlerini Nasıl Etkileyecektir:

Küresel ısınmanın getirdiği ve getireceği olası sonuçlar arasında kuraklık, kıyı kentlerinin sular altında kalması, canlı türlerinin yok olması gibi çok ciddi tehdit gösterenler vardır. Küresel ısınmanın olası etkilerine bakıldığında (Kadıoğlu, 2007:26):

i) Daha şiddetli hava olayları riski,

ii) Bazı bölgelerde şiddetli kuraklık riski,

iii) Şiddetli yağışlar, seller,

iv) Tarımsal ürün çeşitliliğindeki değişiklik,

v) Hastalıkların yayılma hızının artması,

vi) Sıcak hava dalgalarının insanları öldürme riski,

vii) Orman yangını mevsiminin uzaması,

viii) Tropikal fırtınaların artması,

ix) İklim kuşaklarında kayma riski,

x) Sulak alanların yok olması,

xi) Göçler, canlı çeşitlerinde azalma ve ekolojik dengenin bozulması.

Pek çok yazar küresel ısınmanın olası sonuçlarına ısrarla vurgu yapmakta halkı ve yetkilileri sürekli uyarmaktadır. Bu olası sonuçların boyutlarının gün geçtikçe daha da büyüdüğü ısrarla ortaya konmaktadır. Spence (2007:57)'e göre, artmakta olan sıcaklar ile ısı dalgaları, yağmur fırtınaları ve sel gibi hava olaylarının sayısındaki artış yaygınlaşmaktadır.

Görüşmecilerin küresel ısınmanın sonuçları konusunda en çok vurgu yaptıkları noktalar susuzluk, kuraklık, türlerin yok olması, düzensiz yağışlar ve tarımın bundan etkilenecek olmasıdır. Görüşmecilerin pek çoğu bu sonuçları ortaya koymuştur.

Görüşmeci 1 (jeomorfolog)'e göre küresel ısınmanın etkisi her yerde farklı olacaktır. Türkiye'yi daha şanslı olarak görmektedir:

"Etkisi farklı her yerde sonuçta homojen değil dünya, tamamen kara ya da tamamen deniz değil. Biz biraz daha şanslıyız çok büyük doğal afetlerden uzaktayız. Ama etkileneceğiz. Yapılan modellerde Anadolu'nun batı kısmının çok etkileneceği söyleniyor. Yağışlar düşecek özellikle Ege'de. Doğu tarafı biraz daha iyi. İnsanlar susuzluk ve kuraklığın gıda kıtlığına neden olacağını görmüyor. Çoğu tarım ürünü

daha az alanda ve daha pahalı. Susuzluk giderek daha fazla etkileyecek gıda kıtlığı ortaya çıkacak. Canlı türleri yok oluyor çok hızlı bir değişim oluyor özellikle sulak alanlarda buralarda yaşayan canlılar ve sonrasında kuş türleri yok oluyor"

Görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre iklim değişikliği olacaktır ancak boyutları belli değildir. Bu iklim değişikliği ona göre abartılan bir olaydır ve doğanın geçirdiği dönüşümlerden birisidir ona göre eldeki veri sadece buzulların erimesidir oysa bilim camiasının elindeki veriler bunlardan çok daha fazladır:

"İklim değişikliği olacak ama boyutları belli değil. Bugünkü koşullarda olabilecek bir şey. Şu an eldeki tek veri buzulların erimesi. Mutlaka canlıların yaşam ortamları değişecektir, karada yaşayan ve su ortamında yaşayan canlıların ortamları değişecek, deniz suyu sıcaklık değişiklikleri olacak karasal iklimler değişecektir. Bu da zincirleme bitki hayvan vs dokusuna etki edecektir. Ama boyutları söylendiği kadar mı kimse bilmiyor"

Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre türler yok olacak ve su konusunda sulak alanlar konusunda sıkıntılar olacaktır:

"Önümüzde ki yıllarda küresel ısınmanın etkileri gelecek. Sonuçları görmeye başlıyoruz. Türkiye' de kuş kayıtları var. Nadir görülen türler enteresan bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Bazı türler geç gelmeye başladı. Tahminimiz sıcaklık değişimi yönünde. Hayvanların sayısının azalması oldukça önemli. Küresel ısınma dünya açısından çok ufak gibi ama büyük şeyler değişiyor. Bir böcek türü gidince

mesela önemli bir değişim meydana geliyor. Küresel ısınmada sulak alanlara bakmalıyız çok büyük değişimler olabilir. Etik olmayan yanı insan kaynaklı olması. Bizim buzul çağına gitmemiz gerekiyor gidiyoruz ama karbondan dolayı engelliyoruz büyük bir döngü var. Her şey bir döngü"

Görüşmeci 4 (metalürji mühendisi)'e göre ise bütün sektörler etkilenecektir:

"Küresel ısınmanın sonuçları bütün sektörleri etkileyecek. Sadece çevresel değil. Bir derece artarsa bu olur deniyor. Buzullar eriyecek su yükselecek. Birincisi ekolojik felaket doğal yaşam alanları ve türler ikincisi insanların yaşam alanları üçüncüsü tarımsal sonuçlar olacak. Her şey, türler ortadan kalkacak. Kuraklık olursa dayanamayacak türler var ona göre yaratılmışlar"

En çok tarıma bağlı ülkelerin etkileneceğini söyleyen görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre:

"Dünya açısından teknik anlamda ve politik anlamda iyi bir tablo yok, karamsar bir tablo var. En çok tarıma bağlı ülkeler etkilenecek. En çok toprağa bağlı nüfus zarar görmüş olacaktır. Bunların içinde Türkiye de var"

Küresel ısınmanın çok abartıldığını söyleyenlerden görüşmeci 7 (biyoloji öğrencisi)'ye göre:

"Sadece belli canlılar değil insan türü de etkilenecek. Ancak bir kapasite bir denge olacak. Geçmişte dünyadaki sıcaklık periyotlarını düşününce soğuk bir çağdayız ama içinde olan bir sıcaklık insan etkisi bu yok oluşu tetiklemez"

Kuraklık, düzensiz yağışlar, türlerin azalması, farklı canlıların farklı alanlarda yaşamaya başlaması, kirlilik ve susuzluğun olacak olması en çok vurgu yapılan noktalardır. Pek çok görüşmeciye göre dünyanın iklimi birçok kez değişmiştir ancak bu sefer sorun yaratan bu değişimlerin insan kaynaklı olmasıdır. Çölleşme ve su kıtlığı kimi görüşmecilere göre su savaşlarına yol açacaktır. Görüşmeci 11 (şehir plancısı)'e göre ise küresel ısınma ile birlikte ekonomik sistemde değişiklik olacaktır:

"Küresel ısınma insanlığın olumsuz etkileri ile ortaya çıkmıştır ve ekonomik sistemde değişiklik olacaktır bunun sonucunda. Ekonomik sistem korumaya geçecek ve bu başladı. Azalacak türler olacak. İnsanların sosyal hayatlarında farklılıklar olacak, sağlıklar bozulacak"

Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre ise, su kıtlığı, kuraklık, verim kaybı, salgın hastalıklar ve biyoçeşitlilik kaybı olacaktır:

"Küresel ısınmanın pek çok olumsuz etkileri olacaktır ancak az gelişmiş ülkeler bundan daha çok etkilenecektir. Mesela Türkiye açısından bakıldığında Türkiye zaten zengin bir ülke değil su kıtlığı var küresel ısınma olunca iklim değişiklikleri kuraklık ile Akdeniz ve Ege'de tam verim kaybı olacaktır. Şehirlerde

de susuzluk hastalıklar salgın artışı olacaktır. Türler açısından bakıldığında biyoçeşitlilik kaybı olacaktır. Akdeniz havzasında bitki türlerinde düşüşler olacak, kısır döngü iyice kuraklığı susuzluğu arttıracaktır"

Küresel ısınmaya şüphe ile bakanlardan görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre, eğer gerçekten böyle bir ısınma varsa o zaman gelişmiş ülkeler sera gazı salınımlarını azaltmalıdır:

"Küresel ısınma varsa eğer sera gazı azaltılmalı % 25 ABD üretiyor. Kanada Avustralya Çin Avrupa devletleri sera gazı üreten karbon vs üreten ülkeler bunlar. Bizim gibi ülkeler, geri kalmış ülkelerin sera gazları gelişmiş diye nitelendirilen ülkelerle karşılaştırılamaz. Gerçekten bir küresel ısınma varsa bunun çözümü basit % 25 ABD azaltmalı. Küresel ısınmanın olduğu en çok öne süren korku yaratan ABD kendi sera gazlarını azaltmıyor en çok zarar görecek ülkeler niye azaltıyor kısa dönemde bunlar. Ülkemizde saptanmadı Türkiye'de tür azalması yok"

Bazı görüşmeciler kısaca doğa veya çevre etkilenecek demiştir. Bu kişiler gerçekten çevreyle ilgili bir sivil toplum kuruluşunda olmalarına rağmen konuyu araştırmamışlardır. Kimi görüşmeciler ise her alan konusunda bilgi vermişlerdir. Görüşmeci 15 (çevre mühendisi) bu konuda oldukça bilgili ve oldukça araştırma yapmıştır. Ona göre küresel ısınma sonunda bütün sektörler etkilenecektir:

"Küresel ısınma bütün sektörleri etkileyecek bizde yaşıyoruz ülke olarak sıcak kurak iklimi. Su tarım sağlık insan yerleşimleri etkilenecek dolaylı olarak

sosyo ekonomik kalkınma etkilenecek göçler olacak türlerin biyoçeşitlilik daralması olacak kıyı alanlarının zarar görmesi kıyıların su altında kalacak olması insan yerleşimleri ve ekonomi etkilenecek tarım duracak sanayi duracak"

Görüşmeci 16 (biyolog) 'ya göre yaşam kalitesi düşecektir. Açlık oranları artmıştır ve artmaya devam edecektir. Görüşmeci 18 ise olayı ileri bir boyuta taşıyarak böyle devam ederse insanlığın yok olmasına kadar olayın gideceğini belirtmiştir:

"İnsanlığın yok olmasına kadar gidecek bu süreç. Şu anda gelinen nokta su seviyesinin düşmesi gibi. Bu bir anda gelinen bir nokta değil. Tarım alanları düşüyor sular artık daha derinden çekiliyor su kalitesi düşüyor. Tarım alanlarındaki sulama kalitesi düştü bu da ürün kalitesini etkiliyor şu anda yaşanan bu"

Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'ye göre geri dönülemez yola gelmek üzereyiz:

"Küresel ısınmada geri dönülemez yola gelmek üzereyiz. 3 ila 5 derece artarsa eşik noktasına ulaşacağız. Kritik dönem bu süreç, 10-20 yıl içinde eşiğin sınırındayız hayır olsun"

Görüşmecilerden sadece biri okyanus akıntılarına vurgu yapmıştır. Görüşmeci 21 (emekli deniz subayı)'e göre:

"Küresel ısınma büyük bir tehlike bunun sonucunda okyanus akıntıları ise en büyük tehlike"

Görüşmeci 22 (çevre mühendisi)'ye göre diğer sorunlara ek olarak iklim kuşakları kayacaktır. Görüşmeci 23 (şehir plancısı)'e göre ise ortaya pek çok sorun çıkacaktır ama en çok verimli alanların işgali olacaktır. Görüşmeci 24 (kimya mühendisi)'e göre insanlık yok olacaktır. Görüşmeci 25 (ziraat mühendisi) konuya daha çok tarım perspektifinden bakmıştır ona göre:

"Önümüzdeki yıllarda kullanılabilir tarım alanlarında azalma olacak. Toprak verimliliğinde düşme olacak ve geniş bir potansiyeli olan bitkisel ürün deseninde farklılaşmalar ortaya çıkacaktır"

Görüldüğü gibi küresel ısınma denildiği zaman ortaya çıkan sonuçlar en çok kuraklık, susuzluk ve tarım alanlarının daralmasıdır. En çok bu sorunlara vurgu yapılmaktadır. Görüşmecilerden 3'üne göre küresel ısınma sorunu abartılmaktadır bu doğanın geçirdiği bir dönüşümdür. Ancak diğerlerine göre bu sorun vardır ve önlem alınmalıdır. Sonuçlar konusunda vurgu yapılan noktalar benzer olsa da sosyo ekonomik boyuta ya da okyanus akıntılarına vurgu yapan görüşmeciler de olmuştur. Küresel ısınmanın ortaya çıkaracağı sonuçlar konusunda görüşmecilerin büyük bir kısmının yeterli bilgisi bulunmaktadır.

Küresel ısınma sorununa adaptasyon sağlayabilmek için doğa da kendi içinde bir çaba göstermektedir. Gürsoy (2008), dünya eko sisteminin kendi dengesini

yeniden kurmaya çabaladığını belirtmektedir. Bu nedenle dünya eko sistemi için korkulacak bir durum bulunmamaktadır. Ediger (2008) ise, iklim değişikliğinin olası olumsuz sonuçlarının insan yaşamını etkilediğinin artık şüphe götürmeyecek bir gerçeklik haline geldiğini belirtmektedir.

İklim değişikliği konusunda yapılan araştırmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Nedenleri, sonuçları ortaya konmakta ve önlemlerin alınması beklenmektedir. Türkeş (2008:127)'e göre, iklim değişikliği üzerinde en çok durulan araştırma yapılan ve tartışılan konu haline gelmiştir. İnsan etkinlikleri, CH_4, N_2O, CFCler, HFCler, PFCler gibi sera gazlarının atmosferdeki birikimlerini hızlandırmıştır.

Atmosferde sera gazlarının aşırı birikmesi küresel ısınmanın sonuçlarını da günden güne ağırlaştırmaktadır. İklimde oldukça ciddi değişmeler olmaktadır. Kutuplarda, denizlerde ortaya çıkan değişimler araştırmacılar tarafından ortaya konmaktadır. Ediger (2008:136)'in belirttiği gibi, sera gazlarının aşırı birikimi, dünyadaki iklimsel sürece zincirleme bir şekilde etkilemektedir. İklim değişikliğini gösteren en önemli faktörler, sıcaklık artışları, buzullardaki değişmeler, deniz seviyesindeki değişim, aşırı kuraklık, aşırı yağış gibi olaylardır. Bu olaylar, yerkürenin ekosisteminde ciddi değişimlere neden olmaktadır.

İnsanlığın önündeki en önemli sorunlardan biri şu anda sera gazı salınımlarının aşağıya çekilmesi gerekliliğidir. Ancak sorun şudur ki, sera gazı salınımları belli bir düzeyde sabitlendiğinde bile ısınma uzunca bir süre devam

edecektir. Bu noktada doğayı ve insanları zor zamanlar beklemektedir. Türkeş (2008), sera gazı salınımları durdurulsa bile, iklim süreçleri ve geri beslemeleri ile bu ısınmanın yüzyıllarca sürebileceğini belirtmektedir.

Küresel ısınmanın sonuçlarını daha fazla görülmesine engel olmak için doğal dünyayı kendi haline bırakmak ve onu sömürmemek gerekmektedir. Doğal dünya, kendi halinde olduğu gibi bırakıldığında, Bookchin (1996:262)'e göre, zenginleşen yaşam biçimleri olacak ve türler arasında giderek karmaşıklaşan karşılıklı ilişkiler olacaktır. Bu şekilde bir evrimle meydana gelecektir.

3.5 Küresel Isınma İçin Çözüm Önerileri

Bu bölümde görüşmecilerin küresel ısınmaya yönelik acil önlemler, küresel ısınma bilindiği halde neden hala önlem alınmadığı, Kyoto Protokolü, enerji tasarrufu, küresel ısınmanın durdurulup durdurulamayacağı ve kendi STK'larının yeterli olup olmadığına dair düşünceleri yer alacaktır. Bu bilgilere bakılarak küresel ısınma konusunda ki çözüm önerilerine dair fikir elde edilebilecektir.

3.5.1 Acil Önlemler:

Küresel ısınma sorunu bu şekilde devam ederse canlı yaşamı ciddi tehlikeler altında kalacaktır. Doğanın, canlı yaşamının devamlılığını korumak için acil önlemler alınması gerekmektedir. Fosil yakıt kullanımına bir son verilmesi ve güneş, rüzgar gibi alternatif enerjilerin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Aynı zamanda

kapitalist üretim yapısından da vazgeçilmelidir. Sistem bu şekilde devam ettiği sürece doğal dünya bunu kaldıramayacaktır. Göksu (2008), güneşe dayalı temiz enerji türlerinin ısınmayı durduracağını vurgulamaktadır. Bunun için her alanda güneş enerjisi projeleri hayata geçirilmelidir.

Küresel ısınma sorununun durdurulması için karbon salınımı konusunda acil olarak önlemler alınmalıdır. Tehlikeli iklim değişikliğini engellemek için dört nokta stratejisi çizilebilir (Hansen, 2009:95):

i) Kömür ve fosil yakıtlar engellenmeli,

ii) Karbon bedeli getirilmeli,

iii) Atmosferik karbondioksiti aşağıya çekmek için önlemler alınmalı,

iv) Özellikle karbondioksit içermeyen öteki zorlayıcıları azaltmak için, daha sıkı kurallar getirerek, önlemler alınmalıdır.

Görüşmecilerin pek çoğuna göre küresel ısınma sorununa alınabilecek çeşitli acil önlemlerden en önemlileri fosil yakıt kullanımının azaltılması, enerji tasarrufu, az tüketim, daha az karbon salınımı, toplu taşıma özendirilmeli, halk bilinçlendirilmeli, STK'lar birlik olmalı ve sera gazı azaltılmalıdır. Kyoto protokolünün öneminden sadece beş görüşmeci bahsetmiştir. Atık konusuna sadece üç görüşmeci vurgu yapmıştır. Sadece bir görüşmeciye göre çocuklar erken yaşta eğitilmelidir. Planlı kalkınmaya da özellikle vurgu yapan sadece bir görüşmeci

vardır. Sivil toplum kuruluşları çözüm önerilerini çoğunlukla uzmanlık alanlarına yoğunlaşarak belirtmektedir.

Görüşmeci 1 (jeomorfolog)'e göre, devletler düzeyinde ona göre fosil yakıt kullanımı bitmeli, termik santraller olmamalıdır ayrıca bireysel anlamda ise aşırı tüketimin önüne geçilmelidir:

"En acil olarak fosil yakıtların kullanımına son verilmelidir. Termik santrallerin yerinde başka şeyler olmalıdır. Termik santrallerin çok eskide kalmış olması gerekir. Sera gazları konusunda termik santrallerin oldukça fazla etkisi var. Hidroelektrik santraller olabilir ancak onlarda çok masum değil, vadileri suya boğup biyoçeşitlilik kaybına neden oluyor. Büyük barajların götürüsü getirisinden daha fazla. Güneş enerjisi rüzgar enerjisi çok çok az kullanılıyor. Aslında yapılsa çok güzel olur. Kyoto'yu pek çok yer imzalamamış. Enerji üretim teknikleri değişmeli tüketim alışkanlıkları değişmeli. Ne zaman fark edilir duyarlılık ne zaman artar bilmiyoruz. Biz daha çok suyla ilgili konularda çalışma yapıyoruz. Nükleer enerji de tehlikeli. Kurumsal olarak görüş birliği yapılabilir. Fosil yakıtlar için çalışmalar yapılmalı. STK'ların bunlara katılımını kalkınmamızı istemiyorlar şeklinde yorumluyor insanlar. Bu yanlış algılamanın önüne geçilmeli. Bu sene inşallah bir şeyler yapacağız. İnsanlar enerji üretim şekillerini değiştirmeli.. Etkisi en çabuk bu şekilde görülebilir. Sırf o yapılsa bile çok şey değişebilir. Kendi başına bir şeyler çok zor ama başlanırsa iş birliğine gidilebilir"

Görüşmeci 2 (jeomorfolog) küresel ısınmaya şüphe ile bakmaktadır. Ona göre var olan çevre sorunlarının çözümü devletsel düzeydedir. Nüfus artışının durdurulması, toprak örtüsünün ve su kaynaklarının korunması ile mümkündür. Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre, bireysel boyutta tüketim, birey ve devlet boyutunda karbon salınımı azaltılmalı ve yine devlet boyutunda toplu taşıma özendirilmelidir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının hükümet üzerinde etkisinin olmamasından da şikayetçidir:

"Bazı şeyler kontrolümüzde. Daha az karbon salınımı tüketim olmalıdır. Bir ara ithal ürünler salgını vardı. Yerli malı bu anlamda önemli ekonomik anlamda da karbon salınımını azaltması anlamında da önemlidir. Bu kadar karbon tüketimi var kişisel önlemler alınabilir. Hükümet anlamında klasik bir sorun. Sorunu anlayan az ya da anlatabilen az. Kyoto da çözüm değil. Satın alma var karbon salınımını alacaklar. O zaman bir manası yok. Fakir ülkelerden sadece karbon salınımı alınacak. En önemlisi amazon. Orada halkın geliri bizden farklı değil. Brezilya Arjantin. Brezilya para vermezseniz ben bu ormanları keserim diyor. Demiryolları artmadı buna önem vermedik. Kapitalist sistem işletiyor toplu taşıma işine gelmiyor. Dışarıya bağımlılığı arttırıyor. Toplu taşıma kapitalizmin işine gelmiyor. Bağımsız değiliz dolayısıyla o politika gelişmedi. Azaltmak mümkün değil. Alt geçitler üst geçitler arttıkça araba kullanımına da özenme oluyor. Araba kullanımı teşvik ediliyor. Bu politika değişmeli. Bu planlar yapılmayınca toplu karbon indirme koruma çalışmaları olmuyor. Plan eksik ilk önce ne yapmalıyız. Elimizde bir liste yok. Bakanlığın kırmızı türler listesi yok. Dünya doğayı koruma birliği kırmızı liste yapıyor. Şu tür azalıyor şu tür artıyor. Hangi türü önce korumalıyız önemli. Aslında

hepsini korumalıyız. Bunu Türkiye açısından belirlemeyince ve bitki açısından kalkınmaya da yol açacak bir şey yok. Türkiye'nin jeopolitik öneminden bahsediliyor. Zengin bir doğa var. Kuşlar sık sık gidip geliyor. Toplu taşıma özendirilmiyor. Otoyollar var. Ormanlar kaldı bir oraya da otoyol yapacaklar. Plan sıkıntısı var. Tüketim kültürü de bu şekilde. Kaynaklar özelleştiriliyor günü kurtarma havası var. Çözüm ancak politika değişimi. STK'ların hükümet üzerinde etkisi yok. İnsanların da tüketimi azaltması gerekiyor. Medya yönlendirmelerde bulunmalı"

Görüşmeci 4 (metalurji mühendisi)'e göre bireyler öncelikle aşırı tüketimlerini azaltılmalıdır. Aşırı lüks tüketim olmamalıdır. Devletler temiz üretim yapılmasını teşvik etmeli, ambalaj ve paketleme aşırı kullanılmamalı, fabrikalar doğa dostu olmalı, arıtma tesisleri olmalıdır. Ayrıca Kyoto gibi uluslar arası sözleşmeler konusunda baskı olmalıdır. STK'lar bilinçlenmeli ayrıca halkı bilinçlendirmelidir. STK'lar ihtisaslaşmış olmalıdır. Bilgilendirme projeleri olmalıdır. Medya ve basın bu konuda kullanılmalıdır. STK'lar baskı kurmalıdır.

Görüşmeci 5 (makine mühendisi)'e göre devlet politikası bu anlamda oldukça önemlidir ayrıca ağaçlandırma önemli hale gelmelidir. Devletler, STK'lar ve bireyler bu konuda çalışmalıdır:

"Politika üretilmeli. Devlet politikası olmalı. Biz yeşille toprağımızı buluşturmalıyız. Kuru toprak olmamalı. Önemli olan örnek olmak. Tabiatı yeşille buluşturmak. Bizim amacımız öncelikle bilinçlendirmek. Bu şekilde kamuoyu oluşturmak"

Görüşmeci 6 (şehir plancısı) özellikle STK boyutuna vurgu yapmıştır. Eğitimin ve toplu taşımanın kaldırılmasını da önemle vurgularsa da, ona göre STK'ların ihtisaslaşması ve çözüm üretmeleri oldukça önemlidir. Görüşmeci 8 konunun sadece siyasi boyutunu ele alarak:

"Küresel ısınma sorunu çözülemez. Bunları herkes söylüyor önce ABD yola getirilmeli. Kirlenmenin % 50 den fazlası sanayileşme ve para kazanmadan dolayı. Büyük şirketler var. Kyoto kavramının yasaklarına uymamak var. İnsanların çok yoğun eğitilmiş olmaları lazım. Para kazanma kavramından uzak yöneticiler olmalı"

Görüşmeci 9 (ziraat mühendisi)'a göre STK'larda hemfikir yok. Öncelikle bunun sağlanması gerekir. Ayrıca ona göre Türkiye enerji açısından dışa bağımlı, bu önlenmeli ve enerji kullanımı yerli ve yenilenebilir olmalıdır. Görüşmeci 10'da uzmanlık alanına göre çözüm önerilerinde bulunmuştur. Ona göre ağaçlandırma önemli olmalı ve erozyon önlenmelidir:

"Suya indirgersek su tutma potansiyeli yüksek olan ağaç türlerini destekleyen politikalar olmalı, ağaçlandırma politikaları olmalı, kesim çalışmalarında da bu göz önüne alınmalıdır. Suyun erozyon ile yok olmasını denizlere gitmesini önleyici çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. Köylerin kişilerin yapacağı şeyler vardır toprak erozyonunu önleyici çabalar olmalı belli alanlarda tarım yapılmamalı. Köylü erozyonu önlemeli. Enerji tasarrufu önemli. İstanbul nüfusu pek çok soruna neden oluyor orman köylerinden göç eden çaresiz nüfus gidiyor buraya ormanlarda sorun

olunca göç etmiş. İlçelerde sanayi geliştirilmeli kırsal nüfus ara kademe ilçelerde yoğunlaşmalı"

Görüşmeci 11 (şehir plancısı)'e göre, tüketim azaltılmalı ve eğitim arttırılmalıdır. Ulusal ve bölgesel anlamda yapılanlar yeterli değildir. STK'lar kamuoyunu eğitmelidir. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre ise elektrik, su kaynakları hakkında insanlar bilinçli olmalıdır. Devletler düzgün birer su yasası yapmalıdır. Görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre küresel ısınma sorununun çözülmesi için öncelikle sömürü ortadan kalkmalıdır. STK'ların toplumu bilinçlendirmesi konusunda pek çok görüşmeci fikir birliğine varmıştır. Görüşmeci 16 (biyolog) ise özellikle Kyoto'ya vurgu yapmıştır:

"ilk önce Türkiye'nin Kyoto'yu imzalaması lazım. Doğa çevre yasalarına uyulmalı. Toplumda artan çevre ve doğa bilinci yaygınlaştırılmalı. Sıfır atık olmalı. Karbon emisyonları sıfıra inmeli. Temiz enerji olmalı. Bu enerjinin kullanımı konusunda çekirdek aileden başlanmalı. STK'lar toplumsal farklılığı arttırmalı. Bireysel ulusal ve uluslar arası farkındalık yaratmalı, taraf olmalı. Düzene karşı ve düzenden faydalanan STK'lar var Türkiye'de. Birey olarak anlam ifade etmiyoruz kısa sürede dünyanın kazanımlarını yok etmesine imkan vermez dünya"

Görüşmeci 17 (çevre mühendisi)'ye göre en önemli şey geri dönüşümdür. Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi) ise devletin su kaynaklarını daha iyi koruması gerektiğini düşünmektedir. STK'lar ise halkı bilinçlendirmelidir:

"Devlet düzeyinde su kaynaklarının daha iyi kullanılmasını gerekir bu konuda koordineli bir çalışmanın daha iyi sonuçları olabilir. Su kaynağımız var boşa akan tasarruflu bir şekilde kullanabiliriz bunu devlet yapar öncelikli sonra o halk kendi su kullanım alışkanlıklarını değiştirebilir STK'lar halkın ve devlet mertebesinde bu konuda yetkilileri bilinçlendirebiliri ve çeşitli etkinlikler yapabilir"

Görüşmeci 19 (kimya mühendisi)'a göre ise ambalaj atık ve diğer atıkların durumu çok önemlidir ve bunların kontrolü yapılmamaktadır:

"Özellikle ambalaj atıkların kontrolü yapılmıyor. Bunlar kontrol edilmeli. Kontrollü bir şekilde ilerlemesi lazım, zamanla bu atık sorunu çözülmeli"

Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'ye göre küresel ısınma sorununun çözülmesine ticari olarak bakılamaz. Karbon salınımı öncelikli olarak azaltılmalı ve tüketim alışkanlıkları değiştirilmelidir. STK'lar da bu süreçte devleti bilinçlendirmelidir. Görüşmeci 21 (emekli deniz subayı)'e göre ise çocukları çevrenin korunmasında temel faktördür, onlar eğitilmelidir ve bu şekilde gelecekte oluşacak çevre sorunlarının önüne geçilecektir. Görüşmeci 22 (çevre mühendisi)'ye göre de bu süreçte en önemli kurum STK'lardır:

"ilk olarak STK'lar ve hükümet ortak bir şeyler yapmalı. Uluslar arası işbirliği olmalı. STK'ların rolü büyük burada. Kamu bilinci toplum bilinci artmalı basit önlemler olmalı. Fosil yakıt daha az kullanılmalı"

Görüşmeci 23 (şehir plancısı) ise ilk olarak planlı kalkınmanın olması gerektiğini belirtmiştir. Ve ona göre ayrıca temel kaynaklar piyasa malı haline gelmemelidir. Görüşmeci 24 (kimya mühendisi) konunun tamamen siyasi boyutuna bakmıştır:

"En acil çözüm aç gözlü bireyci çıkarcı köşeyi dönmeci soyguncu karcı ekonomik sosyal politikaların yok olmasıdır. Bu politikalar terk edilmeli, kapitalizm yok olmalı. Şu anki teknolojiyi kullanmamak gerekmektedir. Mevcut üretim ve tüketim maddeleri kullanılmayacak, canlıları yok eden üretim sistemi kullanılmayacak. Çözüm fosil yakıt yerine yenilenebilir enerjidir. İnsanlık buna mecbur bu yüz yılın sonunda güneşe dayanmak zorundayız ister istemez dayanacağız. En başta güneş rüzgar jeotermal enerji bitki artıkları bunlara dayanmak durumunda. Türkiye en uygun ülke güneş ülkesi rüzgar enerjisi için iyi potansiyel var kapasite var. Çözüm olarak ayrıca ormanlaştırmaya ağırlık verilmeli. Yoksulluk ortadan kaldırılmalı kırsal kalkınma olmalı işsizlik açlık yok olmalı bölgeler arası dengesizlik kalkmalı planlı ekonomiye geçmek durumundayız"

Görüşmecilerden sadece biri çözüm önerileri hakkında fikrinin olmadığını söylemiştir. Bu oldukça şaşırtıcı bir cevap olmuştur. Çevre ile bağlantısı olan STK'da çalışan görüşmecinin böyle bir cevap vermesi bilgisizlik boyutunu ve STK'nın yetersizliğini göstermektedir.

Görüşmecilerin pek çoğuna göre karbon emisyonları azaltılmalıdır. Aşırı tüketimin önüne geçilmeli, temiz enerji yaygınlaşmalı, toplu taşıma özendirilmelidir.

Ayrıca ormanların arttırılması, erozyonun önlenmesi de az sayıda görüşmeci tarafından vurgulanmıştır. Görüşmecilerin bir kısmına göre de devletler küresel ısınma sorununa yönelik olarak politika üretmelidir. Ayrıca bir grup görüşmeci tarafından da enerji verimliliği ve alternatif enerjiler vurgulanmıştır. Pek çok görüşmeciye göre ise STK'lara önemli görevler düşmektedir. STK'lar halkı ve devleti bilinçlendirmelidir. Görüşmecilerin çözüm önerileri konusunda bilgileri bulunmaktadır ancak yetersizdir. Görüşmecilerin her biri bazı önerilere değinmiştir ama daha fazla alanda öneriyi az sayıda görüşmeci yapmıştır. Duygu (2008), STK'ların aktif rol üstlenmesi ve acilen önlemler geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna başlamak için geç kalındığı bile belirtilmektedir.

Küresel ısınma ile baş edebilmek için sera gazı salınımlarının en alt düzeye çekilmesi ve ortaya çıkacak sorunlar için uyum sağlama çalışmaları yapılması gerekmektedir. "İklim değişikliğine yol açan süreçlerin en aza indirilmesi (mitigation) ve kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak değişikliklere uyum sağlanması (adaptation), toplumların her kesiminin gayret sarf etmesi gereken konuların başında gelmelidir"(Ediger,2008:134). Ayrıca Gore (2008), doğanın kurtarılmasının insanlığın birincil hedefi olması gerektiğini belirtmektedir.

İnsan kaynaklı etkiler ile savaşım için önlem alınmaya başlanması şu an yaşanılan süreçte hayati bir önem taşımaktadır. Tomanbay (2008)'a göre, iklim değişikliklerinin nedeni olarak görülen sera gazlarının en aza indirilmesi için acil önlemler alınmaya başlanmalıdır. İnsan kaynaklı olumsuz gelişmelerin önüne geçilmelidir.

Enerji verimliliği konusu küresel ısınma sorunu çerçevesinde ele alınması gereken birincil önlemlerden birisidir. Fosil yakıtlar doğa için çok ciddi bir tehdit yaratmaktadır. Hansen (2009), fosil yakıtların kullanımına son verilmesi gerektiğini, kömür yakıtlı enerji santrallerinin düzenlenmesini, enerji verimliliği konusunda ölçütler geliştirilmesini, karbon salınımlarına bir vergi konulmasını, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesini vurgulamaktadır. Ayrıca CO_2 içermeyen insan kaynaklı iklim zorlayıcıları azaltılmalıdır. Buna ek olarak, biyoyakıtların kullanılması ve buna benzer yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Orman konusu da Türkiye'de ve dünyada küresel ısınma sorununun çözülmesi için önem taşımaktadır. Mevcut ormanların korunması, bunun için önlemler alınması ve orman alanlarının arttırılması gerekmektedir. Çağlar (2008), Türkiye'de ki ormancılık ile ilgili olanakların yeterince iyi değerlendirilemediğini ve bu nedenle iklim değişikliğinin etkilerini karşı en çok bu eko sistemlerin etkileneceğini vurgulamaktadır.

3.5.2 Küresel Isınmaya Neden Hala Önlem Alınmıyor:

Küresel ısınma sorunu bilinen en önemli çevre sorunlarından birisidir ve hala ciddi düzeyde önlem alınmamaktadır. Bunun altında çeşitli çıkar çevrelerinin olduğu düşünülmektedir. Küresel ısınmaya önlemler alınması halinde sanayiden hükümete pek çok taraf bu nedenle yükümlülük altına girecektir. Bu da şu an ki durumda bu çevreler tarafından göze alınmamaktadır. Bu oldukça yanlış bir tutumdur çünkü dünya ısınmadan olumsuz yönde etkilenecektir ve kaybeden yine kendileri olacaktır.

“Hükümetlerimiz özel çıkar çevrelerinin aşırı etkisi altındadır ve bu çevreler zorunlu büyük yatırımları göze almak yerine gerekli önlemlerin asgarisinin alınmasını ve fosil yakıtların artışını destekliyorlar”(Hansen,2009:92).

Günümüz toplumlarında ki büyük şirketler gücü elinde bulundurmaktadırlar ve ısınmanın önlenmesine kendi çıkarlarına ters geldiği noktada engel olmaktadırlar. Bookchin günümüz toplumlarının belirli bir karaktere sahip olduğunu belirtmektedir. Bookchin (1996:268)’e göre, bu, ekonomik gücü şirket elitlerinde yoğunlaştıran mülkiyetçi bir toplumdur.

Küresel ısınma günümüzdeki çevresel felaketlerin başında gelmektedir. Bilim camiasından bu konuyla ilgili sesler de yükselmektedir ancak hala ciddi anlamda bir önlem alınmamaktadır. Bunun nedeni görüşmecilere sorulduğunda pek çoğuna göre sistem bu şekildedir. Yani önlem alındığı zaman kapitalist sisteme, büyük karlara ters düşecektir ve bu nedenle önlem alınmamaktadır. Görüşmecilerden 15 i bu durumun sebebinin kapitalist sistem kar maliyet ilişkileri olduğunu savunmuştur. Daha az bir kesime göre küresel ısınmanın sonuçları daha uzun vade de görülecektir. Eğer etkileri hemen görülecek olsaydı hemen önlemler alınırdı ancak etkileri uzun vade de görüleceği için insanlar önlem almaya gerek duymuyorlar. Daha da az bir kesim ise STK’ların ve halkın yeterince bilinçli olmadığını düşünmektedir.

Görüşmeci 2 (jeomorfolog)’ye göre ise insanların hala aklında küresel ısınma konusunda soru işaretleri vardır:

"Soru işaretleri var insanların kafasında. Pat diye yapılabilecek şeyler değil, bilinç olmalı. Siz istediğiniz kadar arabanızda kurşunsuz benzin kullanın karbonu az kullanın eksozu kontrol ettirin ama önce cebine bakarsın. Hangisi en ucuzsa onu yaparsın, pahalı da olsa onu uygulayabilmek var. Mesela su kullanımı bir alışkanlık konusu parasal değil, ileriye dönük su kaynakları için önce bilinç"

Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre ise küresel ısınma konusunda önlemler alınması sisteme terstir:

"Nedeni sisteme ters olması. Kapitalizme ters. Karbon salınımını azaltmak demek kısıtlama demek. Kısıtlama tüketime ters geliyor. Bıçak kemiğe dayanmadan önlem alınmıyor. Sorunu küçük görme anlayışı var çevre konusunda."

Görüşmeci 4 (metalurji mühendisi)'e göre de sanayiciler daha fazla üretmek istiyor, bu nedenle de önlem alınmıyor:

"Sanayiciler daha çok üretmek istiyor. Tahterevalli teorisi diyorum ben buna. Bir ucunda sanayiciler var bir ucunda halk var. Ortada ise devlet var. Denge noktası. Halk bastırırsa o olur sanayici bastırırsa o olur. Devlet önemli"

Görüşmeci 5 (makine mühendisi) de önlem alınmanın maliyetinin yüksek olması nedeniyle önlem alınmadığını belirtmiştir. Görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre ise bu noktada çevreye bakış siyaseti devreye girmektedir. Ona göre küresel olan ve küresel olmayan politikaların çakışmasıdır bu durum. Görüşmecilerin bir

kısmı da insanoğlunun doyumsuz olduğunu hem kar elde etmek isteyenlerin doyumsuz olduğunu hem de tüketim çılgınlığı nedeniyle insanların doyumsuz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca görüşmecilerin çoğuna göre gelişmiş ülkeler fedakarlık etmiyor ve bu fedakarlık sadece geri kalmış ülkelerden bekleniyor. Kimse elde ettiklerini bırakmak istemiyor.

Görüşmeci 10 (orman mühendisi)'a göre ise küresel ısınmaya önlem alınmamasının en önemli nedeni yeterli bilincin olmamasıdır. Görüşmeci 11 (şehir plancısı)'e göre ise, henüz sonuçların farkında değiliz:

"Net sonuçlarını görmedik sonuçlarının farkında değiliz kitlesel ölüm olsa düşüneceğiz bilimsel anlamda. Uluslar arası ekonomik çıkarlar nedeniyle bir şeyler yapılmıyor halk bilinçli değil"

Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre kapitalist ülkeler kendi kalkınmalarını tamamladı, şu an kalkınmakta olan ülkeler kısıtlanıyor:

"Kapitalist ülkeler kendi kalkınmalarını tamamladı şu an kalkınmakta olan ülkeler kısıtlanıyor şüphe duyuyorum. Daha etkilerin alenen görünüyor olmaması da önlem alınmamasında etkili. Bireysel olarak etki ediyor su kesintisi vs şeklinde ama su gelince unutuyoruz, şiddetli görmemiz lazım, 2050 den sonra kırılma noktası"

Görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre, gelişmiş ülkeler karbon salınımlarını azaltmak yerine başka başka etkinlikler bulup bunlar çözüm yolu diye

ortaya koyuyor. Öncelikle buna neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması gerekir. Görüşmeci 15 (çevre mühendisi)'e göre de STK ve çevre bilinci yeterli değildir. Görüşmecilerin pek çoğu küresel ısınmayı yaratılmış bir sorun olarak görmektedir. Görüşmeci 17 (çevre mühendisi)'ye göre ekonomi ön plana alınınca çevre arka plana atıldı:

"Ekonomik boyutu var ekonomide öncelikli ihtiyaçlar üzerine. Çevre sona atıldı ama bir yandan uluslar arası boyutu var bu alanda projeler yapılacak. Uzun vadeli planı sevmiyoruz etkilerini anında görmeyince etkisi olmuyor, o anda yatırım gerekli görülmüyor. Devlet önemli bazı konularda zorunluluklar getirmeli, denetleme olmalı, az da olsa çalışılıyor yönetmelik var ama denetim yok"

Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi)'e göre ise felaket senaryosuna inanmak pek istenmeyen bir şey. Farkındayız ama somut olarak öne sürmek o kadar da kolay değil. Son yıllarda jeotermik gelişmeler umut verici. Rüzgar ve güneş enerjisinde de gelişmeler oldu. Halkı bilinçlendirmek için gündem olmalı. Görüşmeci 19 (kimya mühendisi) ise bazı konularda resmi kurumları ikna etmek için sıkıntı çektiklerini söylemiştir. Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'de önlem alınmadığı konusunda küresel ısınmanın etkisine vurgu yapmıştır:

"Etkisiyle ilgili. Hava kirliliği hemen günlük etkiler. Küresel ısınma uzun süreli etkiler, bu yüzden bilinç zor. Gücü elinde bulunduranların tercihi önlem alınmaması. O yönde kullanmıyor gücünü. Bilinç olmuyor, bu yüzden"

Görüşmeci 21 (emekli deniz subayı)'e göre ise BM bu konuya ağırlık veriyor önlemler alınıyor. Görüşmeci 23 (şehir plancısı)'e göre önlem alınmamasının nedeni, planlı kalkınmanın olmamasıdır. Görüşmeci 25 (ziraat mühendisi) ise kısaca gereken önem verilmiyor diye belirtmiştir.

Küresel ısınma konusunda pek çok toplantı yapılmakta ancak uygulamaya gelince çok ciddi önlemler alınmamaktadır. Görüşmecilerin pek çoğu bunun nedenini sistemin izin vermemesine bağlamıştır, daha az bir sayıda görüşmeci ise etkilerin uzun vadede görülecek olması nedeniyle farkındalığın olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda görüşmecilerin büyük bir kesimi doğru tespitlerde bulunmuşlardır. Araştırmalarda da küresel ısınma sorununa önlem alınmamasının nedeni olarak bu iki konu gösterilmektedir.

Kapitalizmin doğaya verdiği büyük zarar küresel ısınma sorunu ile tamamen gözler önüne serilmiştir. Bookchin (1996), kapitalizmin insanlığın doğasını bozduğunu ve yapay bir toplum yarattığını vurgulamaktadır.

Sermaye sahiplerinin durumu ve küresel ısınma arasında ki ilişki bir an önce ele alınmalı ve konuya bütüncül bilimsel bir yaklaşımla yaklaşılmalıdır. Çağlar (2008:27)'a göre, iklim değişikliğinin etkilediği sektörlerdeki değişme ve gelişmeler sorgulanmamaktadır. Ayrıca sermaye birikim biçimi ile iklim değişikliği arasındaki ilişkiye bakılmamaktadır. Bu nedenle de iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik çabalar ortaya konamamaktadır.

Sanayileşmenin çevreye verdiği büyük zararlar göz önüne alınmalıdır. Sanayileşmiş ülkelerin durumu ve sanayileşme çabaları sorgulanmalı, iklim değişiminin önlenmesine yönelik uğraşların engellenmesi ortadan kaldırılmalıdır. Topçu (2008:187)'nun da belirttiği gibi, iklim değişikliğinin birincil nedeni sanayileşme çabalarıdır ancak bu çabalar artarak hala devam etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler başka sorunları ile uğraştığı için bu soruna eğilememişlerdir ve de sorunun ortaya çıkışında en büyük payı olan gelişmekte olan ülkeler değil gelişmiş ülkelerdir. Tüm bunlara ek olarak, fosil yakıtların kullanım alanı oldukça geniştir ve bu nedenle de iklim değişikliğinin önlenmesi gecikmektedir.

Küresel ısınma sorununun çözülmesinde devreye çıkar çatışmaları girmektedir. Bu nedenle de çözüme ulaşılamamaktadır. Öncelikle mevcut çıkar çatışmaları ortadan kaldırılmalı ve küresel düzeyde önlemler alınmaya başlanmalıdır. Duygu (2008), küresel ısınma sorununun ancak küresel disiplinle çözülebileceğini vurgulamaktadır. Zaten uluslar arası antlaşmaların yapılmasının nedeni de budur. Ancak kimi çıkar çatışmaları alınabilecek önlemleri engellemektedir. Buna rağmen Duygu'nun belirttiği gibi, sorun çözümü için somut adımlar atılmasa da en azından sorunu anlama konusunda çaba gösterilmiştir.

Uluslar arası antlaşmaların yapılmış olunması da henüz bir çözüm aşamasına geldiğimizi göstermemektedir. Küresel ısınma sorunu ile ilgili yapılan anlaşmalar kabul edilse bile uygulamaya tam olarak konulamamıştır. Sorunun çözümü için bu konu acil olarak ele alınmalıdır. Yaptırım gücü yüksek küresel anlaşmalarla sorunun çözülmesi önem taşımaktadır. Topçu (2008:159)'ya göre, 1992'de Birleşmiş

Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1997'de ise Kyoto Protokolü kabul edilmiştir. Kyoto Protokolü 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Müzakereler devam etmekle beraber devletler arasında olan çıkar çatışmaları nedeniyle henüz bir hedefe ulaşılamamıştır. Yapılan antlaşma ve müzakerelerin oldukça uzun bir geçmişi vardır ancak somut bir sonuç henüz ortada yoktur.

3.5.3 Kyoto Protokolü Nedir, Yeterli midir? Küresel mi Bölgesel mi Antlaşmalar Olmalıdır?:

Kyoto Protokolü küresel ısınma ile savaşmak için yapılmış uluslar arası bir sözleşmedir. Yaşar ve Yıldız (2009:114)'ın da belirttiği gibi, Kyoto Protokolü, 1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde, "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" çerçevesi içinde imzalanmıştır. Kyoto Protokolü'nün hedefi fosil yakıtları azaltmak ve dünyadaki ısınmayı durdurmaktır. Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi protokolden oldukça uzun bir zaman sonra 2005 yılında olmuştur. Bu gecikmenin nedeni ise protokolü onaylayan ülkelerin 1990'da ki emisyonların yeryüzündeki toplam emisyonun yüzde 55'ini bulması şartı olarak açıklanmaktadır. Bu orana ise Rusya'nın 2005 yılında katılması ile ulaşılmıştır.

Kyoto Protokolü oldukça ses duyurmasına ve pek çok ülkenin bu antlaşmaya katılmasına rağmen somut bir sonuca ulaşamamıştır. Bunun arkasında ise gelişmiş ülkelerin tutumları yatmaktadır. Protokolün ortaya koyduğu şartlar gelişmiş ülkelerin çıkarları ile çatışmaktadır bu nedenle protokolden olumlu bir sonuç alınamamaktadır. Yaşar ve Yıldız (2009), Kyoto'nun masum bir anlaşma gibi gözüktüğünü ama hala

hiçbir somut sonucun elde edilemediğini vurgulamaktadır. En son 3-14 Aralık 2007 tarihinde Bali'de toplantı yapılmıştır. Bu son toplantıdan da somut bir sonuç elde edilememiştir. Kyoto'nun ana hedefinin küresel ısınmayı durdurmak değil, gelişmiş ülkelerin ticaret hacimlerini arttırmak olduğu da vurgulanmaktadır. Eğer gelişmiş ülkeler kendi aralarında bir anlaşmaya varabilirlerse ancak bu şekilde sorun çözümlenebilecektir.

Görüşmecilerden çoğunluğuna göre Kyoto yeterli değildir. Daha az sayıda görüşmeciye göre Kyoto protokolü yeterlidir. 4 görüşmeci Kyoto hakkında yeterli bilgisinin olmadığını söylemiştir. Görüşmeci 25 (ziraat mühendisi) ise kısaca bilgim yok diye cevaplamıştır. Kimi görüşmecilere göre ise Kyoto protokolü hakkında dikkatli davranılmalıdır.

Görüşmeci 1 (jeomorfolog)'e göre Kyoto protokolü yeterli değildir:

"Sonuçta Türkiye'nin imzalamadığını biliyorum. 1990 yılı düzeyine karbon emisyonlarını aşağı indirecekler. Biz imzalamadık. Biz sadece iklim değişikliği birinci ulusal bildirisini imzaladık. Mevcut durumu oldukça iyi anlatıyor. Kyoto yeterli değil ama o kadarını bile yapmaya çoğu ülke yanaşmıyor. Daha da aşağıda tutulursa daha fazla ülke cayacak muhtemelen şartları yumuşatmışlar. Önemli bir antlaşma ama Türkiye için çok önemli bir adım olmaz. Kyoto yerine ve ülkesine göre değişir ülkelerin sanayisine kirli havasına bağlı. Anlaşmalar çalışmalar bölgesel değil küresel olmalı çünkü küresel ısınma dünyanın bir kısmını değil her yerini etkiliyor aynı hava. Çözümler yetersiz"

Görüşmeci 2 (jeomorfolog) ise Kyoto protokolünün yeterli olduğunu düşünmektedir:

"Kyoto programına girmekte yarar var ama Türkiye'nin buna girebilmesi için uzun vadeli programlar yapılmalı karbon emisyonunu nerelerde azaltırım nerelerde azaltamam dolayısıyla bu programı yapmadan gözü kapalı olmuyor. Buna girdiğiniz zaman yabancı yatırımların Türkiye'de yapılabilirliğinin ne olacağı da saptanmalı karbon emisyonu için yabancı sermaye olacak bunlara da bakılmalı. Sadece karbon değil her yönden iyice planı yapmak durum raporunu ortaya koymak ona girmek gerekli. Girelim bu yararlı ama plan olmalı"

Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre Kyoto sakıncalı ve gelişmiş ülkeleri kayırmaktadır. Kyoto'nun temeli karbon ticaretidir. Aslında Kyoto'da da bir tüketim var. Tüketim kültürü var. Kyoto sadece bir başlangıç olarak iyi. Öncelikle gelişmiş ülkeler buna imza atmalı. Bölgesel antlaşmalar mantıklı ama her iki taraf için de aynı şartlar olmalı. Görüşmeci 5 (makine mühendisi)'e göre de Kyoto yeterli değil. Bir protokol ile kapatılacak kadar basit bir konu değil. Problemi ortaya koymak yeterli değil çözüm olmalı. Bölgeler de ayrıca düşünülmeli. Görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre Kyoto bir ses getirdiği, bir sorgulama getirdiği için önemli ayrıca az gelişmiş ülkelerin kaynak alması görüşmeciye göre oldukça olumludur:

"Kyoto ses getirdi. Kyoto herkesin canına dokunduğu için bir sorgulama getirdiği için birçok teknik mekanizmayı beraberinde getirdiği için önemli. Kyoto da önemli olan bir noktada gelişmişlik az gelişmişliktir. Az gelişmiş ülkeler Kyoto'dan

epey kaynak alıyorlar bu olumlu ama yeterli değil. Küresel ısınmanın boyutları çok yüksek bu çaba yetmiyor. Yeniden mekanizma sorgulanmalı. Türkiye Kyoto'ya seçimlerden sonra taraf olacak. Türkiye Kyoto protokolüne onun yeni mekanizmasına hazırlanmalı. Taraf olmak müzakere gücümüzü arttıracaktır. Bölgelere özgü koşullara odaklanılması önemli."

Görüşmeci 8 (jeoloji mühendisi)'e göre ise Kyoto protokolü Türkiye gibi ülkelerin aleyhinedir:

"Türkiye'yi ilgilendiren tarafları da var. Enerjiye kısıtlamalar getiriyor. Sera gazı olan üretimleri durdurmaya çalışıyor. Türkiye kalkınmakta, bu tarz ülkeler var enerjiye ihtiyaçları var. Enerji kömür vs den sağlanıyor. Dünyada mevcut santrallerin azaltılmasını gerektiriyor. Bizim gibi ülkelerin aleyhine. Birçok yatırımı engelledi. Kalkınacağız diyoruz ama santraller bu sözleşmeye aykırı. Temelinde büyük bir haksızlık var. Afrika ve ABD'de Avrupa'da yaşayan ülkeler arasında haksızlık var. Kyoto da yetersiz. Bu endüstrileşmiş ülkelere hizmet ediyor. Onlar yönetiyor. Dünyanın bütün dengelerini bozar. Birden bire olamaz. Buna dayalı bir ekonomik sistem var"

Görüşmeci 10 (orman mühendisi)'a göre de Kyoto protokolü önemlidir ama tek başına yeterli değildir. Uygulamaya yansıması önemlidir. Görüşmeci 11 (şehir plancısı)'e göre Kyoto gelişmiş ve az gelişmiş ülkelere ayrı bakmaktadır. Ekonomik gelişimini tamamlamış ülkeler kirletti ama yaptırımlar az gelişmişlere. Bölgesel

antlaşmalar daha doğrudur. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre Türkiye Kyoto'ya taraf olmalıdır:

"Kyoto sürecini takip ediyoruz önerilerimiz çok yok henüz. Küresel inisiyatif olmalı, küresel entegre tepki verilmeli. Dünyanın bir köşesinde olunca çok etkili değil çıkarlar vs söz konusu oluyor. Bazı ülkeler feragat etmeli yaptırım olmalı eşitlikçi olmalı. Uygulamaya dökülemiyor olsa da hedefler önemli adım Türkiye taraf olmalı 2012 de şekillenecek Türkiye izlemeli bu süreci hükümet hazırlanmalı kaldıramasa bile katılım sağlamalı"

Görüşmeci 13 (orman mühendisi)'e göre Kyoto bir başlangıçtır. Kirletici sınıfın altındaki halk tavır koymalıdır. Dünyayı sömürenlere bir tavır konmalıdır. Görüşmeci 15 (çevre mühendisi)'e göre Kyoto'nın bazı temel eksiklikleri bulunmaktadır:

"Kyoto 180 den fazla ülkenin etkilerinin azaltılmasında tek araç, eksiği var ama müzakere süreçleri toplantılarda da eksiklikler giderilecek. 2008-2012 % 5.2 karbon salınımını azaltması diyor. 2012 den sonra yeni bir süreç. Yeni bir antlaşma. Kyoto'da 2012 de küresel adımlar etkin olacak. Kyoto'nun temel eksiklikleri giderilecek. Havacılık sera salınımı Kyoto'da ele alınacak. Daha sıkı sera azaltım hedefleri olacak. Kyoto'da çok fazla ülke var. Gruplar halinde müzakereler yapılıyor"

Görüşmeci 16 (biyolog)'ya göre Kyoto imzalanmalıdır. Küresel ısınma da Türkiye gözde ülkelerden birisi olacak. Hala korunur olacak. Dünyayı kurtarmak için herkes fedakarlık yapmalı. Kyoto tek başına yeterli değil, herkes bir şeyler yapmalıdır. Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi)'in Kyoto'nun son durumu hakkında bilgisi yoktur ama ona göre Türkiye açısından faydalı olacaktır:

"Kyoto'nun son hali konusunda tam bir bilgim yok. Türkiye'de küresel ısınmaya karşı bilincin oluşması konusunda çok etkili olacak, ayrıca bölgesel antlaşmalarda etkili olabilir Türkiye ve çevresi olarak antlaşmalar yapılabilir yani çeşitli ticari antlaşmalar olabilir"

Görüşmeci 19 (kimya mühendisi)'a göre Kyoto'nun çeşitli yaptırımları vardır ama hemen imzalanması taraftarı değildir. Gelişmemiş bir ülke olduğumuz için bir gelişme sürecine ihtiyacımız var. Kyoto'dan para kazanabiliriz. Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'ye göre ise Kyoto işlevsel değildir tamamen niyet bazlıdır. Çevreyle ilgili bir karar değildir. Çevre sorunu ticari bazda ele alınmaktadır. Egemen güçlerin lehinedir. Görüşmeci 22 (çevre mühendisi)'ye göre ise şu an içinde bulunduğumuz dönem çok önemlidir:

"Çok önemli Türkiye açısından bu dönem. Protokole AB ve 2012 sonrası müzakerelere dahil olmamız hükümet buna da verimli bakar. Ülkeler daha sorumluluk almalı 2012 de yeni girişimler olacak ve bundan sonra adı başka olacak. Ülkelerin sözlerini tutmaları halinde protokolün bu haliyle gelişmiş ülkelerin çıkar sağlayacaktır. Karbon ticareti var, tüketim var. Ben fazla karbon hakkımı az karbon

üretenden satın alacağım demek metalaştırmak gibi. Yeni protokol başka formda olmalı. Bedelini ödeyerek kirleten öder değil de sorumluluğu altına girilmeli"

Görüşmeci 23 (şehir plancısı)'e göre sistemin yarattığı sorunlara aynı sistem içinde çözüm bulamazsın:

"Sistemin yarattığı sorunlara aynı sistemin kuralları içinde çözüm bulamazsın. Kyoto da tüm dünyanın mallarının piyasalaştırılmasını ön gören sistemin kabulüne dayanır. Emisyon ticareti soytarılık bu. Özü itibariyle olmayacak bir şey"

Görüşmeci 24 (kimya mühendisi)'e göre de Kyoto safsatadır. Karbon alım satımı çok mantıksızdır. Çevreyi kirlettikten sonra bunu düşünmek mantıksızdır. Karbon ticareti bir aldatmacadır ve çevreyi kirletir. Gerçi buna bile uyulmuyor.

Görüldüğü gibi görüşmecilerin büyük bir kısmı Kyoto'ya şiddetle karşı çıkarken daha az sayıda olan ve Kyoto'dan umutlu olan görüşmeciler de vardır. Genel olarak bakıldığında az bir kesimin dışında Kyoto hakkında pek çok görüşmecinin detaylı bilgileri yoktur. Kyoto Protokolü isim olarak bilinmektedir ancak içeriği hakkında derinlemesine bilgisi olan görüşmeci sayısı çok azdır.

Kyoto protokolün göstermelik bir anlaşma olduğu pek çok kişi tarafından önemle vurgulanmaktadır. Gelişmiş ülkeler protokolün şartlarına uymamakta direnmektedir. "Gelişmiş ülkeler kirli üretim konularını kalkınan ülkelere aktararak

kendi kirletici yüklerini 'ekonomik' şekilde azaltmaya çalışmakta, dünya elden gidiyor mesajları üretmekte ise de, ancak Kyoto Protokolü gibi B.M.'nin de belirttiği üzere göstermelik araçlar geliştirmekte, kendilerine üretim için uygun buldukları Çin, Hindistan gibi örneklerin de Protokol dışında kalmalarına göz yummaktadırlar"(Duygu,2008:77). Ayrıca Ünver (2008), son yıllarda sözleşmeye olan ilginin arttığını vurgulamaktadır. Bunun nedenini ise, küresel ısınmadan etkilenmek kadar, uluslar arası toplumdan dışlanmak kaygısının da ağır basması olarak nitelemektedir.

Kyoto Protokolü çeşitli açılardan oldukça yetersiz bir anlaşmadır. Her ülke yeterli oranda yükümlülük altına sokulmamaktadır. Ediger (2008:141)'e göre, Kyoto Protokolü'nde bazı eksiklikler bulunmaktadır. Protokole 175 ülke katılmıştır ancak sadece 39 tanesinin sera gazı azaltım yükümlülükleri bulunmaktadır. İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum ve maliyet konusu protokolde yer almamaktadır. Ayrıca zaman aralığı oldukça kısadır ve denetim altına giren sektörler de sınırlıdır.

Kyoto Protokolü'nün öngördüğü şartları uygulamakta yetersiz olduğu düşünülmektedir. "KP temel kuralları vermekte ve bunların pratikte uygulanmasına ilişkin ayrıntılara girmemektedir"(Topçu,2008:163). Kyoto Protokolü pek çok çevre tarafından yetersizlikleri nedeniyle eleştirilmektedir. Araştırmacılar buna sıkça vurgu yapmaktadır. "Kyoto Protokolü bir bölümü baltalamak isteyenler olsa da, geniş çevreler tarafından ciddi biçimde eleştiriliyor"(Ünver,2008:98).

Türkiye'nin Kyoto Protokolü karşısındaki tutumu da tartışmalıdır. Türkiye geç de olsa protokole katılmayı uygun görmüştür ancak bunun altında çevreyi koruma amacından öte çeşitli siyasi nedenler vardır. Türkiye'nin bu tutumunun uluslar arası saygınlık kazanmak istemesi nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de protokolü ciddi bir biçimde eleştiren çevreler de bulunmaktadır, protokole tamamen karşı çevrelerde. "İDÇS'ye Mayıs 2005'te taraf olmasından sonra, Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne taraf olması (ya da çok yaygın ve yanlış olarak söylendiği gibi, 'KP'yi imzalaması') konusunda Türkiye'de yoğun tartışmalar yaşanmaktadır (Türkeş,2008:123). Bunlara ek olarak Türkeş, Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne katılması konusunda, kendine özgü başka sorunları olması nedeniyle katılımın yanlış olduğunu düşünenler ile hemen katılması gerektiğini düşünenler arasında ki tartışmanın yoğun bir şekilde sürdüğünü belirtmektedir.

Kyoto konusunda bilgisizlikten kaynaklanan bir belirsizlik de söz konusudur. "Kyoto Protokolünün ne anlama geldiği, ne gibi etkileri olduğu konusunda tartışmalar devam etmektedir"(Topçu, 2008:187).

3.5.4 Enerji Tasarrufu:

Küresel ısınma sorunu ile savaşmak için alternatif enerjiler göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikli olarak güneş enerjisi ve rüzgar enerjisi ele alınmalıdır. Bu enerji türlerine yönelik teknoloji hızla geliştirilmelidir. Göksu (2008:29)'ya göre, çevre kirlenmesinin en önemli nedeni modern teknolojidir. Sanayi, ulaşım ve aşırı

tüketim çevreyi hızla kirletmektedir. Güneş enerjisi başta olmak üzere, temiz teknolojiler ön plana çıkarılmalıdır.

Rüzgar enerjisinin oldukça ucuz bir enerji türü olduğu da göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Flannery (2007), rüzgar enerjisinin ucuz olmasının, endüstrinin yüzde 22 gibi bir büyüme oranına ulaşmasına yardımcı olduğunu vurgulamaktadır.

Nükleer enerjinin temiz bir enerji türü olduğu sıklıkla belli çevrelerde vurgulanmaktadır. Ancak nükleer enerji oldukça tehlikelidir. Şimdiye kadar yaşanan Çernobil gibi kazalar göz önünde bulundurulmalıdır. Küresel ısınma sorunu nükleer enerji ile değil alternatif enerjiler ile çözülmelidir. Jong (2006:11)'a göre, iklim değişimi sorunu nükleer enerji ile çözülemez. Nükleer endüstrisini ayakta tutmak için gereken devasa sübvansiyonlar, esas çözüm olan yenilenebilir enerji devriminin önünü tıkıyor. Nükleer enerjinin asıl bedelini aslında yoksullar ve hastalar ödemiştir. En az kimin parası varsa, en çok o kişi nükleerden etkilenmektedir.

Görüşmecilerden hemen hemen hepsi güneş ve rüzgar enerjisinin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden 11'i nükleer enerjiye karşıyken 1 tanesi şüphe ile yaklaşmakta geri kalan 13 görüşmeci ise nükleerin olması gerektiğini belirtmiştir.

Görüşmeci 1 (jeomorfolog)'e göre, rüzgar enerjisi açısından Türkiye'de yüksek bir potansiyel var, bu değerlendirilmelidir. Ayrıca Güneş enerjisi de çok

önemli. Bu iki enerji türü değerlendirilirse enerji tasarrufuna gerek bile kalmayabilir. Ayrıca görüşmeci 1 nükleere kesinlikle karşıdır. Görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre temiz enerji şart olmalıdır ayrıca nükleer enerji mutlaka kullanılmalıdır. Görüşmeci 3'e göre, nükleer enerji kötünün iyisidir. Baraj yapmak yerine nükleer enerji olması daha iyidir:

"Alternatif politikaları geliştirmeyince kaybediyoruz. Nükleer enerji kötünün iyisi. Baraj yapılması yerine nükleer olsun. Baraj sulak alanlara zarar veriyor. Baraj o ırmağın hepsini mahvediyor. Kızılırmak vs aynı problem. Eskiden bir denge vardı ama biz şimdi baraj yaparak bozuyoruz onu. 50-60 yıl en iyi denilen bir barajın ömrü. 30 yıl verim alacaksın ama 30 yıl sonra orası dümdüz olacak. Nükleer tek opsiyon olmamalı. Bir bütün olmalı. Rüzgar enerjisi güneş enerjisi olmalı ama maliyetleri de hesaba katmak lazım. Yeni bir baraj her yeri mahvediyor. Türkiye'de böyle bir zihniyet var. Eko sistem açısından bakmak lazım. Nükleerin potansiyel riski az. 3. derecede düşünülmeli. İlk önce asla baraj yapılmamalı. Sulak alanı kimse göz önüne almıyor. Kontrolsüz baraj yapımı nedeniyle en verimli topraklar yok oluyor"

Görüşmeci 4 (meralurji mühendisi)'e göre güneş enerjisi en çok kullanılmalı sonra rüzgar enerjisi olmalı. Nükleer ise eğer iyi bir teknoloji olursa kullanılmalıdır. Barajların ve termik santrallerin verdiği zarar nükleer enerji ile durdurulabilir. Enerji açığı güneş vb enerjilerle çok kısa bir sürede kapatılamaz ama nükleer santral ile hem hızlı hem de temiz enerji üretilebilir. Nükleer atıkları su buharı ile yok edilebiliyor. Görüşmeci 5 (makine mühendisi)'e göre paran yoksa enerjinin türüne bakmazsın:

"Eğer cebinizde para yoksa enerji türü sizi ilgilendirmiyor. O sizin için en iyi enerji. 4500 lira veremeyecek bir kişiye güneş enerjisini ne kadar anlatabilirsiniz. 300 ü geçmez bunu yapacak olan. İzolasyon yok % 1 gibi, binalar çıplak. Binalar kışın mantosuz. Nükleer enerjiye net olarak karşıyım. Çernobil örneği. Basına açıklanmayan kazalar var"

Görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre yenilenebilir enerji çok çeşitli bir bütün olarak hepsini algılamalıyız ve küresel dünyaya ayak uydurmalıyız:

"Yenilenebilir enerji çok çeşitli. Bunlara bütün olarak bakmak gerekli. Hidroelektrik santral kullanılacaksa orada yaşayanların da görüşleri dikkate alınmalı. Bu çok çevreci değil. Güneş önemli. Biyodizel var. Türkiye'de biyodizel atık yağlar bitkisel atıklar AB'nin olumlu faydalarından. Sırasıyla rüzgar güneş su demeliyiz. Sanayiyi geliştirecek olana yönlenmeliyiz. Nükleer konusunda redci değilim. Türkiye enerji politikalarını kendi özgün koşullarıyla ortaya koyarsa ihtiyacı var mı yok mu ortaya çıkar. Biz küresel enerji politikalarından etkilenen bir ülkeyiz etkileyen değiliz. Global dünyaya Türkiye ayak uydurmalı"

Görüşmeci 7 (biyoloji öğrencisi)'ye göre, en çok güneş enerjisi kullanılmalıdır. Ancak güneş enerjisi Türkiye'de az kullanılmaktadır. Nükleer enerji olmamalıdır. Nükleer enerjide para dışarıya gidecek. Rüzgar enerjisi Türkiye için gereklidir. Hidroelektriğe kesin karşı değilim ama kar zarar analizi yapılmadan büyük santraller yapılmasına karşıyım. Kullanılmalı ancak bir denge olmalıdır. Görüşmeci 8 (jeoloji mühendisi)'e göre güneş ve rüzgar enerjisi çok önemlidir:

"Esasen Türkiye'de rüzgar enerjisi, güneş enerjisi temini ve kullanımı % 70 e yakın yararlanabilir durumda. Bu çerçevede 1.plana temiz enerji konmalı. Ucuz petrolün 40-50 yıllık ömrü kaldı. Kömür yetecek ama doğalgaz vs bunlar bitince insanlar mecbur kalacak. Bu yeni enerji kaynaklarına geçmek için bitmesi bekleniyor gibi ama bu olmamalı. Güneş enerjisini kur yap basit gibi gözüküyor ama bu teknoloji bu ihtiyacı karşılayacak düzeye ulaşılmış gibi. Güneş enerjisi şu anda olmaz. Bu teknolojinin de kurulması gerekiyor. Yatırım olmalı ama sonuçta insanlar ister istemez geçecekler. Yeni bir teknoloji yatırım lazım. Bu koşullarda uzak. Nükleerin tam karşısında değilim ama temiz enerjileri ön plana koyup onun üzerine temel oluşturulursa nükleere gerek yok"

Görüşmeci 9 (ziraat mühendisi)'a göre, Türkiye enerji açısından dışa bağımlıdır. Bunun değişmesi gerekmektedir. Enerji yerli ve yenilenebilir olmalıdır. Türkiye'nin ilk yatırımı rüzgar, elektrik ve küçük de olsa nükleer olmalıdır. Türkiye enerjiyi arttırmalıdır. Büyük kapasite olarak değilse bile belirli oranda nükleer enerji girmesi doğrudur. Çevre ülkeler de nükleer çalışmalar var Türkiye kendisini korumalıdır. Güneş enerjisi de çok önemlidir. Görüşmeci 10 (orman mühendisi)'a göre, güneş enerjisi öncelikli olmalıdır. Güneş evleri özendirilmelidir. Biyoenerjide kullanılmalı ama hepsi bir dengede olmalıdır. Nükleer ise iyi bir teknoloji ile kaçınılmazdır, zararları ve riskleri aza indirilmiştir. Dışa bağımlılık dengelenmelidir. Görüldüğü gibi alternatif enerjiler konusunda vurgu güneş ve rüzgar enerjisinin olması yönündedir. Kimi görüşmeciler biyoenerjiye de sıcak bakmaktadır. En çok vurgulananlardan birisi de enerji konusunda dışa bağımlılıktır. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre nükleer enerji kuşkuludur. En önemlisi bir enerji

türünde fayda-maliyet analizinin olması ve çevre etki değerlendirmesidir. Görüşmeci 15 (çevre mühendisi)'e göre enerji tasarrufu önemlidir:

"Enerji tasarrufu ve verimliliği atılacak adımlarda en büyük destek. Kayıpların azaltılması ısı yalıtımının desteklenmesi tüketeceğimiz enerji karbon miktarını azaltacak. Türkiye'de de potansiyel var. Değerlendirilmeli. Rüzgar enerjisi potansiyeli olan bölgeler belirlenmeli. Güneş potansiyeli var. Avantajlı konumda. Nükleer enerji karbon salınımları açısından diğer enerji türleri açısından çevre dostu gözüküyor. Dikkat edilmesi gereken tehlikeli atıkları var. Küresel ısınmaya etkisi yok. Verimli bertaraf olmalı. Ciddi bir şekilde atık yönetim sistemi olmalı"

Görüşmeci 16 (biyolog)'ya göre her şey insan için dersen alternatif enerji kullanamazsın, alternatif enerjiler doğayı korumak içindir. Ancak kaynaklar bittiğinde alternatif enerjiye geçmek zorunda kalacaksın. Nükleer enerji ise olmamalıdır. Görüşmeci 17 (çevre mühendisi)'ye göre, değişik pek çok enerji türü kullanılmalıdır buna nükleer de dahildir. Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi)'e göre dışa bağımlılığı azaltmak için enerji çeşitlendirilmeli ve dikkatli bir şekilde nükleer enerji de kullanılmalıdır. Görüşmeci 19 (kimya mühendisi)'a göre nükleer enerji olmalıdır ancak yeri iyi seçilmelidir. Biyodizel ve biyoyakıtlar da mutlaka alternatif olarak söz konusu olmalıdır. Görüşmeci 24 (kimya mühendisi)'e göre, nükleer enerji olmamalıdır. Güneş ve rüzgar olmalıdır. Kapitalist firmaların teknoloji ellerinde bunları da kapitalize ediyorlar. Güneş hava su kar amaçlı kullanılıyor.

Görüşmecilerin oldukça büyük bir kesimi rüzgar ve güneş enerjisinin olması gerektiğinden söz etmiştir. Nükleer olmalı diyenlerin oranı nükleer olmamalı diyenlerden az bir farkla fazladır. Az sayıda görüşmeci biyoenerjiden bahsetmiştir. Görüşmecilerden biri güneş evlerinin özendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Herkes çoğunlukla kendi uzmanlık alanına göre önerilerde bulunmaktadır. Pek çok görüşmecinin konuyla ilgili bilgisi vardır, ancak enerji tasarrufu konusunda daha fazla bilgili olmaları beklenmektedir. Çünkü çevreyle ilgili STK'larda bu kişiler aktif olarak yer almaktadır ve insanları bilinçlendirebilmek için kendilerinin daha fazla bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Güneş ve rüzgar gibi temiz enerjiler ön plana çıkarılmalıdır. Fosil yakıtların kullanımı küresel ısınma düşünülerek acil olarak durdurulmalıdır yoksa dünya bir felakete doğru sürüklenecektir. "Tıpkı 19.yüzyılın kömür, 20. yüzyılın petrol çağı olması gibi, 21. yüzyıl da güneşin, rüzgarın ve yerkürenin içinden gelen enerjinin çağı olacak"(Brown,2008:265).

"Enerji üreticileri, karbondioksit gibi sera gazlarının atmosferdeki miktarlarında artışa neden oldukları için iklim değişiminden sorumludurlar"(Kadıoğlu, 2007:296).

Fosil yakıtların kullanılmasının en önemli nedeni ucuz olmasıdır. Sanayi de kullanılmasının en önemli nedeni budur. Ancak bu ucuzluk göz önüne alınırken çevre ihmal edilmektedir. Dikmen (2008), fosil enerjinin diğer yenilenebilir enerji türlerine göre daha ucuz olduğunu belirtmektedir. Ancak yakın gelecekte

yenilenebilir enerji kaynakları daha ucuz bir hale gelebilir. Fosil yakıtların maliyeti ile ilgili hesaplanmayan en önemli nokta küresel ısınma sorunu ve bu nedenle sebep olduğu olumsuzluklardır.

Hidrolik enerji temiz enerji türlerinden biri olduğu için fosil yakıtların ortadan kalkmasında ve küresel ısınma sorunun çözülmesinde ön plana çıkarılmalıdır. "Hidrolik enerji, ilk yatırım maliyeti yüksek olmasına karşın uzun ömürlü olması, işletme maliyetlerinin düşük olması ve çevresel kirlilik yaratmaması nedeniyle yenilenebilir enerji kaynakları içerisinde en çok tercih edilendir" (Dikmen,2008:315). Ayrıca Dikmen, güneş enerjisi ile ilgili teknolojinin de her geçen gün geliştiğini ve güneş enerjisinin de tercih edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle güneş kuşağı içerisinde yer almaktadır. Güneş enerjisinden Türkiye Doğu Karadeniz Bölgesi hariç çok ciddi oranlarda yararlanabilecek potansiyele sahiptir. Bunlara ek olarak, Türkiye'de rüzgar enerjisi konusunda yeterli bilgi birikimi ve alt yapı yoktur. Bu nedenle rüzgar enerjisi kısa vadede teknoloji ve ürün ithalini gerektirmektedir.

Nükleer enerji ile ilgili en çok tartışılan konulardan birisi de atıkları, santrallerin faaliyetlerinin sona ermesi ve yaşanan kazalardır. Spence (2007:133), nükleer enerjinin fosil yakıt kullanımını azalttığını kabul etmektedir ancak nükleer atıklardan kurtulma, eski santralleri durdurma, Çernobil gibi kaza tehlikelerinin olması da çevre açısından önemli bir sorun yaratıyor diye vurgulamaktadır.

Nükleer enerji küresel ısınma sorununun çözülmesinde kullanılmamalıdır. Çevresel anlamda oldukça büyük tehditler yaratmaktadır. "Nükleer enerjinin yalnız üretilmesi değil, hammaddesinin elde edilmesi de çevresel tehditler oluşturmaktadır"(Uğurlu,2008:39). Ayrıca Uğurlu, nükleer enerji santrallerinde oluşabilecek kaza risklerine vurgu yapmaktadır. Bu diğer santrallerde oluşabilecek kazalardan çok daha risklidir. Nükleer santrallerde oluşacak kazaların etkileri bölgeler, kıtalar ve kuşaklara kadar uzanmaktadır.

3.5.5 Küresel Isınma Durdurulabilir mi?:

Küresel ısınma sorununun durdurulabileceği ya da artık geç kalındığı ve durdurulamayacağı yönünde tartışmalar bulunmaktadır. Acil olarak önlemler alınmaya başlanırsa küresel ısınma sorunuyla baş etmek daha kolay olacaktır. Artık çok geç diyerek hiç bir şey yapılmaması felaketin boyutunu arttıracaktır. Araştırmacıların pek çoğu önlem alınması halinde küresel ısınmanın durdurulabileceğini ya da yavaşlatılabileceğini düşünmektedir. Hansen (2009:170)'e göre, belirginleşen bilimsel veriler, dünyanın, geriye dönüşü imkansız, tehlikeli iklim değişikliğine, sistemin kırılma noktasına, yakın olduğunu göstermektedir. Hansen, ayrıca feci sonuçların ortaya çıkması için çok küçük bir ek zorlayıcının yeterli olduğunu düşünmektedir.

Küresel ısınma ile savaşmak için alınacak önlemler çevrenin karşılaşacağı felaketleri durdurabilecektir. Temiz ve sağlıklı bir dünyada yaşayabilmek için acil olarak harekete geçilmesi gerekmektedir. "İklimi istikrara kavuşturmak için gerekli

önlemler hayatı koruyacak ve daha temiz, daha sağlıklı bir atmosferle bizi yeniden buluşturacaktır"(Hansen,2009:171).

Görüşmecilerin pek çoğu küresel ısınmanın durdurulabileceğini ya da yavaşlatılabileceğini düşünmektedir. İki görüşmeci bu konuda olumsuz düşünmektedir.

Görüşmeci 1 (jeomorfolog)'e göre, küresel ısınma durdurulamaz ama etkileri yavaşlatılabilir. Görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre ise küresel ısınma doğanın bir hareketi olduğu için durdurulamaz. Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre, bunu söylemek zordur ancak insan olarak engellenebileceği düşünülmektedir. Herkes fedakarlık ederse azaltılabilir ancak bunun içinde bir zaman gerekmektedir. Karbon salınımı engellenemez ama azaltılabilir, politikalar ile bu sağlanabilir. Görüşmeci 4 (metalurji mühendisi)'e göre de durdurulabilir çok geç değildir. Bilim ile geri dönüşü olmayan şey yoktur. Sadece soy tükenmesinin geri dönüşü yoktur. Görüşmeci 5 (makine mühendisi)'e göre durdurulma diye bir şey yoktur:

"Durdurulma diye bir olayı ben kabul edemem. Birinin arabasını elinden alamazsın. Şu olabilir o arabalar daha az zarar verecek bir yapıya getirilebilir. Bir şeyler azaltılmalı"

Görüşmeci 6 (şehir plancısı)'ya göre küresel ısınma durdurulamaz. Pat diye bir şeyleri kesmek mümkün değildir. Dünyada vahşi bir büyüme vardır. Bunlar ön

plana çıktığı için bu hesaplar çevre kaygılarını aza indiriyor. Görüşmeci 7 (biyoloji öğrencisi)'e göre küresel ısınma bazı şeyleri örtbas etmektedir:

"Küresel ısınma diğer şeyleri ört bas ediyor. Her şeyin buna bağlanması doğru değil. 2-3 yıllık bir çalışma yeterli olmaz. Elde edilen verilere göre küresel ısınma var denmektedir. Ama kuraklık küresel ısınma değil. Kuraklığa her şeye küresel ısınma deniyor bu da bazı şeylerin üzerini kapatıyor. Kuraklık yanlış sulama nedeniyle ya da yanlış tarım ürünleri seçilmesi nedeniyle olmaktadır. Umutluyum geriye dönüşte"

Görüşmeci 8 (jeoloji mühendisi)'e göre dünya nasıl kirlendiyse o şekilde temizlenebilir. Görüşmeci 9 (ziraat mühendisi)'a göre bireyler ve devletler durumun önemini kavrarsa durdurulamasa bile yavaşlatılabilir. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu)'ye göre ise bu durumda bir adaptasyon olmalıdır:

"Bir süreç başladı. Adaptasyon olmalı sıfırlasak bile mağarada olsak bile etkiler olacak bunu minimize etmek sıcaklıklar artmasını önlemek için uyum ve savaşım önemli. Uyum yaşayabilmemizi kolaylaştırmak için, savaşım emisyon açısından önlemek için önemli"

Görüşmeci 15 (çevre mühendisi)'e göre artık çok geç değil. Bardağın neresine baktığın önemli. Her ülke elinden geleni yapmalı. Bu artık ahlaki bir konu. 2050 uzak ya da yakın deme. Gelecek mirası söz konusu. Görüşmeci 16 (biyolog)'ya göre yapılacak yatırımlar ile küresel ısınmayı arttırma ve azaltma şansına sahibiz. En

önemli sorun hızlandırmamak. Görüşmeci 17 (çevre mühendisi)'e göre küresel ısınma durdurulabilir:

"Durdurabiliriz. Etkileri azalan artışa götürsek bile sabitleriz. Doğada yeniliyor kendini. Tüketim ve doğa yenileme hızını yaklaştırmalıyız"

Görüşmeci 19 (kimya mühendisi)'a göre, alternatif enerjiler ile yavaşlatabiliriz. Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'ye göre ise bir sınırdayız. Bir an önce bir şeyler yapmak gerekmektedir. Görüşmeci 23 (şehir plancısı)'e göre de durdurulabilir ancak önce mevcut sistem değişmelidir:

"Durdurulabilir. Mevcut ekonomik sistem ve küreselleşme sisteminin ciddi şekilde eleştirilmesi değiştirilmesi lazım. Umutluyum insanlar umutlu olsun çalışılsın. Siyasi güç haline de dönüştürülürse olur. Küresel ısınma çok güçlü dersen yenilgiyi kabul etmiş olursun. Dönülmez nokta geçilmedi bence"

Görüşmeci 24 (kimya mühendisi)'e göre de bir yerden hızla başlamalıyız. Mevcut teknoloji terk edilmeli, dünya planlı ekonomiye geçmeli. İş birliği olmalı. Bir yerde olan kirlilik başka bir yeri de etkiliyor. Bu tüm dünyanın sorunu dünya insanlığı sorgulamalı.

Görüldüğü gibi birkaç farklı cevap dışında görüşmeciler küresel ısınmanın durdurulabileceğini, bir an önce harekete geçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Umutlu olunması önlemler alınmaya başlanması açısından oldukça olumludur. Bu nedenle STK'ların bu bilinci devlete, halka yayması gerekmektedir.

Küresel ısınma ile savaşmak için derhal harekete geçilmelidir. Eğer aynı şekilde hiç bir şey yapılmadan bu durum sürdürülürse yakın bir gelecekte çok daha büyük çevresel felaketlerin olacağı belirtilmektedir. Hansen (2009), gezegenin bir kırılma noktasına gittiğini vurgulamaktadır. İnsan kaynaklı sera gazları öyle bir noktaya erişecek ki, iklim değişimi bu noktadan sonra kendi kazandığı ivmeyle gerçekleşecek. Isınma ile birlikte hidrolojik döngüler yoğunlaşacak, temiz su kaynakları ve insan sağlığı etkilenecektir. Kıyı bölgelerde çok büyük fırtınalar ve deniz seviyesinde yükselmeler yaşanacaktır. Bunu önlemenin tek yolu ise şimdiye kadar kullanılandan çok daha başka bir enerji politikasının benimsenmesidir.

Küresel ısınmanın durdurulabileceğine inanan bir kesim olmasına rağmen bazı çevrelerde artık geç kalındığı düşünülmektedir. "Küresel Isınma'nın bilimsel literatüre girmesinden bu yana sadece 37 sene geçmiştir. Ve bugün bilim adamları, artık geri dönüşü olmayan bir sürece girildiğinden söz etmektedir"(Onay,2007:45). Flannery (2007), eğer insanlar her şeyi aynı şekilde sürdürürse uygarlık çökecektir şeklinde uyarıda bulunmaktadır.

Küresel ısınma sorunu ile baş edebilmek için insanlık yeterince teknolojiye sahiptir sadece artık durmak yerine harekete geçilmelidir. "Uygarlığı kurtarmak için harekete geçme kavramı, ekonomiyi yeniden yapılandırmak, doğal destek sistemlerini iyileştirme, yoksulluğu ortadan kaldırmak, nüfusu ve iklimi istikrara

kavuşturmak ve her şeyden önce umudu yeşertmek anlamına geliyor. Bunları yapabilecek teknolojilere, ekonomik araçlara ve maddi kaynaklara sahibiz"(Brown,2008:312).

Çıkar çatışmaları nedeniyle küresel ısınma sorununa alınabilecek önlemler ertelenmektedir. Ancak bu sorunla savaşılamayacağı anlamına gelmemektedir. Umutlu olmak ve acil önlemler almaya başlamak gerekmektedir. Genel olarak bakıldığında bilim insanlarının bu konuda ki düşünceleri iyimserdir. Madra (2007:236)'ya göre, insan kaynaklı iklim değişikliğinin varlığı 1998'de hiç tartışmaya yer kalmayacak bir şekilde ilan edilmişti. Büyük şirketler ona göre insanlığı mağlup ettiler. Ancak Marda, yine de geç olmadığını düşünmektedir.

3.5.6 Görüşmecilere Göre Kendi STK'larının Yeterliliği:

STK'ların küresel ısınma sorununu çözmeleri için yapmaları gereken pek çok şey vardır. Öncelikle STK'lar birlik olmalıdır. Kendi içlerinde ki sorunları aşmalı ve küresel ısınma sorununa yönelmelidirler. Ellerinden geldiğince her STK halkı ve yetkilileri bilinçlendirmelidir. STK'lar evreninde yapılması gereken iş ve işlemler (Çağlar 2005:16):

i) Sorunların önceliklendirilmesi,

ii) Sorunlara müdahale alanlarının belirlenmesi,

iii) STK'lar için müdahale politika, strateji ve ilkelerinin geliştirilmesi,

iv) STK'ların "katılımcılıklarının" kurumsallaştırılması,

v) STK'lar için tümleşik eylem planlarının hazırlanması,

vi) STK'ların etkinlik alanları / konuları özelinde yetkinleştirilmeleri,

vii) "Ulusal "STK" izleme/değerlendirme Kurulu'nun" oluşturulması.

Görüşmecilerden biri yeterli ya da yetersiz diye bir derdimiz olmadı, biri tamamen yeterli ya da yetersiz diyemem, biri elimizden geleni yapıyoruz ve biri de duyarlı bir şekilde çalışıyoruz şeklinde durumu ifade etmiştir. Geri kalan görüşmecilerin tümü çalışmalarının belli eksikliklerden dolayı yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu soru aslında STK'ların pek çoğunun durumunu göstermektedir. STK'ların çevre sorunlarını çözme konusunda önce kendi sorunlarını çözmesi daha sonra ise çevre sorunlarına eğilmesi gerekmektedir. Ancak bunun içinde zamana ihtiyaç vardır. Küresel ısınma sorununa acil çözüm önerileri üretilmesi gerektiği düşünüldüğünde ortaya çıkan tablo iç açıcı değildir. Proje bazlı çalışmak yapmak sorun çözümleri için yeterli değildir. STK'lar kendi yapılarına göre kendi çözüm önerilerini ortaya koymalı bu şekilde resmi girişimlerde bulunmalı ve halkı bilinçlendirmelidir.

Görüşmeci 1(jeomorfolog)'e göre, derneğin çalışmaları yeterli değildir:

"Yeterli değil, tüm STK'lar da bir araya gelse yeterli olmayacak. Genel bir sorun olarak gündemde değil. 3-4 sene önce çok daha zordu. Şimdi çevre haberleri çok daha rahat yayınlanıyor, bu konuda programlar yapılıyor. Sonuçta biz burada 25 kişilik bir ekibiz daha fazla proje çalışma nereye kadar. Kaynak olarak kamu

kurumları çok daha iyi durumda. Bence ülkesel bazda komisyon kurulmalı STK'lar da içinde olmalı. Ulusal sulak alan komisyonu böyle burada sorunları çözmek için tema çevre bakanlığı vs ile birlikte söz sahibiyiz. Kamu üniversiteler STK'lar birlikte çözüm aramalı bu yasal durum olmalı"

Görüşmeci 2 (jeomorfolog)'ye göre de çalışmaları yeterli değildir. Tabana ilgililere kamuya daha etkili bir şekilde aktaramadıklarını belirtmişlerdir. Maddi anlamda da bir sıkıntı söz konusudur. Görüşmeci 3 (biyolog)'e göre de bütçe sıkıntılıdır. Görüşmeci 4 (metalurji mühendisi)'e göre personel sayısı yetersizdir. Görüşmeci 5 (makine mühendisi)'e göre eğitim grupları yeterli değildir. Görüşmeci 6 (şehir plancısı) ya göre uygulama derneği olmadıkları için yetersizdirler. Görüşmeci 7 (biyoloji öğrencisi)'ye göre ise henüz insanlara öğretme aşamasındadırlar. Bu nedenle yetersizdir. Görüşmeci 8 (jeoloji mühendisi)'e göre meslekleri gereği yeterli yetersiz kaygıları olmamıştır. Öncelikli amaçlarını gerçekleştirdiklerini düşünmektedirler. Görüşmeci 9 (ziraat mühendisi)'a göre vatandaşın STK'lara ilgisi azdır:

"Vatandaşın STK'lara ilgisi az. Belki bir potansiyel üye var ama kayıtlı üye çok yeterli değil. Bir şeyler yapmalı. Sınırlı şeyler yapılıyor bakınca. Eyleme bakınca az çalışma var. Az üye aidat veriyor. Birey artmalı. % 10 üye aktif olsa dernek çok daha fazla ses çıkarır. Kayıt yüksek aktivasyon düşük. Yalnız bizim için değil. Türk insanı doğaya çevresine karşı ilgili değil. Kimisi gelirim az kimisi işim çok maddi manevi katkısı fazla olur gönül verenin"

Görüşmeci 10 (orman mühendisi)'a göre, iş birliği, olanaklar gelişecektir böyle ümit etmektedir. Görüşmeci 11 (şehir plancısı)'e göre vakit yoktur proje yapamamaktadırlar bu nedenle de çalışmalar yetersizdir. Ayrıca ona göre küçük dernekler yerine büyük bir çatı altında toplanılmalıdır. Görüşmeci 12 (uluslar arası ilişkiler mezunu) yeni projelere başladıklarını ve eksiklerin giderileceğini belirtmiştir:

"Su konusu gündemimizde. Projeler başladı. İklim değişikliği ile ilgili artacak bir program olacak projelerimizi adapte ediyoruz. İklim değişikliğinden bağımsız değiliz şu anda. Suyun akıllı kullanımı ön planda. Havza yönetimi vs bunlar iklim değişimine uyumu kolaylaştıracak faktörler. Kyoto'nun takibine ve emisyon azaltımına eğilmeyi düşünüyoruz. Tüm çalışmalarımız kuraklık ve akılcı kullanım odaklı. Eksiklikler giderilecek"

Görüşmeci 13 (orman mühendisi) de eksikliklerinin olduğunu belirtmiştir:

"Bizim de eksikliklerimiz var. Doğru şeyleri söylemek yeterli değil değişim için. Her konuda yeterli araştırmalar yapmak söz konusu olsa bile önemli olan bunları paylaşmaktır. Bir ülkenin halkının doğru bilgilere ulaşması iradeyi oluşturması gerekir, bu politika olmadıkça değişim olmaz. En büyük eksiklik bu. Başka çevresel kötüye gidişler istediğiniz kadar bil nedenlerini hesapla bunun bir anlamı yok uygulama yoksa bugün için eksik. Kirletenlerin politikaları var dünyayı kirlettirmeyecek varlıklarını sömürmeyen kesimlerin politikası yok. Uygulamaya yönelik politika yok. Çevresel sorunlar yaşanmaktadır ancak küresel ısınma doğal

bir süreçtir bu süreç kullanılarak az gelişmiş ülkelere teknoloji satılmaya çalışılmaktadır"

Görüşmeci 14 (orman mühendisi) henüz kendi içlerinde ki kurumsal sorunlarını çözemediklerini bu nedenle çevre konusuna eğilemediklerini belirtmiştir. Görüşmeci 15 (çevre mühendisi) tamamen yeterli ya da tamamen yetersiz olduklarını söyleyemeyeceğini, çeşitli projeler aldıklarını belirtmiştir. Görüşmeci 16 (biyolog)'ya göre çalışmaları yetersizdir ancak ellerinden geleni yapmaktadırlar. Görüşmeci 17 (çevre mühendisi) gelir ile ilgili bir sıkıntıları olmadığını ancak sayılarının daha da artması gerektiğini bu sayede daha yeterli olacaklarını belirtmiştir. Görüşmeci 18 (jeoloji yüksek mühendisi) ellerinden geleni yaptıklarını ve yeterli olduklarını belirtmiştir. Görüşmeci 19 (kimya mühendisi)'a göre yetersizdirler ve eğer önleri açılmazsa daha fazlasını da yapamayacaklardır. Görüşmeci 20 (çevre mühendisi)'ye göre de çalışmaları yeterli değildir:

"Çalışmalar yapıyoruz. Nükleer Yayınlarımız dikkat çekiyor. Forumlara katılıyoruz, bu işle ilgilenen insanlarla ilgilenmeye çalışıyoruz. Yeterli değil. 6500 üyenin yüzde 5'i aktif. Ülkenin genel hali etkili bu konuda. Elimizden geleni yapıyoruz"

Görüşmeci 21 (emekli deniz subayı)'e göre amaçları doğrultusunda çalışmaları yetersizdir. Görüşmeci 22 (çevre mühendisi)'ye göre çalışmalarının yeterli olması için daha fazla kaynak ve desteğe ihtiyaçları vardır. Görüşmeci 23 (şehir plancısı) ise yapılacak çok şeylerinin olduğunu ama fon almadıklarını ve

üyelerinin kendi birikimleriyle maddi katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Çalışmaları ona göre yetersizdir. Görüşmeci 24 (kimya mühendisi)de çalışmalarının yetersiz olduğunu, yöneticilerin ve halkın biraz akıllarını başlarına toplaması gerektiğini belirtmiştir. Görüşmeci 25 (ziraat mühendisi) ise aktif olduklarını, duyarsız olmadıklarını ve çalışmalara katıldıklarını belirtmiştir.

Görüşmecilerin pek çoğu kendi STK'larının yetersiz olduğu belirtmişlerdir. STK'ların çoğunluğu kendi içinde olan yetersizliklerin farkındadır bu nedenle bir an önce sorun çözümüne geçmeleri gerekmektedir.

Türkiye'deki STK'ların küresel ısınma sorununa acil olarak eğilmesi gerekmektedir. STK'lar harekete geçer ve halkı bilinçlendirir ayrıca devlete baskı uygularsa sorun çözümü hiç de zor olmayacaktır. Duygu (2008), STK'ların aktif rol üstlenmesinin ve stratejik planların geliştirilmesinin şart olduğunu vurgulamaktadır. "Küresel ısınma sorununun çözülmesinde STK'ların önemi büyüktür. Bunun bilincinde olup acil olarak harekete geçmeleri gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları silkelenip kendine gelmelidir"(Kadıoğlu,2007:83). Kadıoğlu ayrıca, STK'ların küresel ısınma konusunda farkındalığı arttırması gerektiğini vurgulamaktadır. STK'lar küresel düşünmeli ve yerel kampanyalar yürütmelidir.

"Türkiye'nin de imzaladığı Rio Sözleşmesi uyarınca yerel yönetimlerimizin "Yerel Gündem 21" adlı programı yıllar önce STK'lar la geliştirip uygulamaya koyması gerekirdi. Bu program yerel yönetim, STK'lar ve halkın 21. yüzyılı hedef alan çevre dostu politikaları elbirliğiyle geliştirmesini öngörüyor. Dünyada STK'lar

bu tür programlarla önemli çalışmalar yapıyor. Türkiye, taraf olduğu sözleşmenin bu maddesini etkin şekilde uygulamıyor"(Kadıoğlu,2007:83). Çevre koruma alanında pek çok STK bulunmaktadır. Sayıları hızla artmasına rağmen aktif olma konusunda durumları tartışmalıdır. Çağlar (2005), Türkiye'deki STK'ların çevre/doğa korumacılığı alanında hızla arttığını vurgulamaktadır.

Ülkemizde STK'lar arasında işlevsel yönden herhangi bir iş bölümü bulunmamaktadır (Çağlar, 2005:9):

i) Meslek örgütleri ile ekonomik amaçlı "STK'ların" çoğunluğu "doğa koruma" alanında herhangi bir işlev üstlenmemektedir,

ii) Doğa koruma alanında etkinlikte bulunmak amacıyla kurulmuş gönüllü örgütlerin de çoğunluğu belirli bir çalışma düzeni içinde etkinlikte bulunmamaktadır,

iii) Birlikte eylem planı, çalışma programı vb. belgeler hazırlayıp yürütmelerini sağlayabilecek düzenekler işletilmemektedir.

Bir sonraki bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara, araştırma konusundaki teknik önerilere ve araştırma probleminin çözümüne yönelik önerilere yer verilecektir.

BÖLÜM 4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara, araştırma probleminin çözümüne yönelik önerilere ve araştırmayla ilgili teknik önerilere yer verilecektir.

4.1 Sonuç

Bu araştırma nitel araştırma tekniği kullanılarak çeşitli sonuçlar elde etmiştir. Araştırmacının amacı küresel ısınmanın ne olduğunu, sonuçlarının neler olduğunu göstermektir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının bu konudaki bilgilerini, faaliyetlerini ve önerilerini ortaya koymaktır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak çalışan kişilerin yaşlarının 50 ve üzeri olduğu görülmektedir. Genç kesimin oranı daha azdır. STK'larda genelde erkekler vardır. Bazı sivil toplum kuruluşlarında kadınlar çok olsa da aktif olanlar erkeklerdir. Ancak görüşmecilere ulaşabilmenin de bu rakamlarda etkisi vardır. Meslek ağırlıkları çeşitlilik göstermektedir. Buna bir de görüşülen sivil toplum kuruluşunun uzmanlık alanı etki etmektedir. Kendi uzmanlık alanına göre meslek seçen STK'lar da bulunmaktadır. Ancak en çok çevre mühendisine ulaşılabilmiştir. STK'larda en çok 10 yıl ve üzeri zamandır çalışanlara ulaşılabilmiştir. Bu da çoğunlukla uzun zamandır aktif olan ve STK konusunda tecrübeli olan kişilere ulaşılabildiğini göstermektedir.

STK'ların faaliyet sürelerine bakıldığında 3 yıldır faaliyet gösterenleri ile de 85 yıldır faaliyet gösterenleri ile de görüşülmüştür. Ancak büyük çoğunluğu 19 yıl ve üzeri bir süredir faaliyet göstermektedir. Bu da uzun süreli ve deneyimli STK'lara ulaşılabilindiğini göstermektedir. STK'ların üye sayıları da çeşitlilik göstermektedir. 25 üyesi olan STK ile de görüşülmüştür 370.000 üyesi olan STK ile de görüşülmüştür. Üyesi olmayan sadece ortakları olan STK'lar, sadece gönüllüsü olanlar, çalışanı bulunan ya da bağlı kurumları olan STK'lar ile de görüşülmüştür. Kimi STK'ların üye sayısı oldukça fazladır. Bunun nedeni o STK'nın popüler olması olabileceği gibi oldukça başarılı olması da olabilmektedir.

Görüşülen STK'ların üyelik şartları da oldukça değişiklik göstermektedir. Belli meslek arama zorunluluğu olan STK'lar olduğu gibi, şart aramayan ya da kurumsal bazda üyelik alan STK'lar da bulunmaktadır. Bunun nedeni ise STK'ların kendine özgü koşulları ve yapısıdır.

Orta yaş sivil toplum kuruluşlarında daha ağırlıktadır. Genç kesim STK'larda daha az faaliyet göstermektedir. Meslek ağırlıklarına bakıldığında genelde üyeler çevre mühendisi, biyolog, orman mühendisi, şehir plancısı ya da jeoloji mühendisidir. Ancak üye sayıları çok yüksek olan STK'larda her meslekten üyenin olduğu görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre oldukça yeterli olan STK sayısının az olduğu görülmektedir. Pek çoğu artık şirketleşmeye başlamış ve proje temelli çalışmaktadır. Düzenli yayın yapanların oranı da fazla değildir. Çoğunluğunda eğitim faaliyetleri

olduğu görülmektedir ancak bunu düzenli yapanların sayısı da azdır. Medya da sesini duyuran STK'lar da bulunmaktadır. STK'larda görülen en temel eksiklik halkı bilinçlendirme çabalarının az olmasıdır. Proje temelli olmaları da onları halktan uzaklaştırmaktadır. Birebir küresel ısınma sorununa eğilen STK sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. STK'ların büyük çoğunluğu ayrıca gelirlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Çoğunluğu fon, üye aidatları ya da projelerden gelir elde etmektedir. Proje temellilerin gelirlerinin oldukça iyi olduğu görülmektedir. STK'lardaki en temel sorun aslında şirketleşmeye ve bu mantıkla çalışmaya başlamalarıdır.

Araştırmanın sonuçlarına göre küresel ısınma küçük bir kesim için abartılı bir söylemdir, onlara göre çevre sorunları vardır ancak küresel ısınma söylemi abartılmaktadır. Büyük bir çoğunluk fosil yakıtlar ve sera gazlarına vurgu yapmıştır. Belli bir kesim dünyanın sonunun geldiğini düşünürken, sistem kaynaklı olduğunu düşünenler oldukça fazladır. Küresel ısınmanın ne olduğu sorulduğunda çoğunlukla insanlar neden odaklı bir açıklama yapmaktadır. Küresel ısınmayı tanımlamak yerine çoğunlukla nedenler ortaya konulmaktadır.

Küresel ısınmaya hala şüpheyle yaklaşanlar bulunmaktadır. Ancak Lynas (2009), küresel ısınmanın olduğu konusunda artık ciddi bir bilimsel kuşku ileri sürenin kalmadığını vurgulamaktadır. Dünya bundan 150 yıl öncesine göre 0.7˚C daha sıcaktır bu da sanayi devriminden önceki dönemle karşılaştırıldığında oldukça fark olduğunu göstermektedir. "Hükümetlerarası İklim Değişikliği Kurulu, dünya sıcaklığının önümüzdeki yüz yıl içinde 1.4˚C ile 5.8˚C arasında artacağını

raporlamaktadır. Buradaki belirsizlik, atmosferin bu durumda nasıl davranacağından çok, insanların nasıl davranacağının bilinmemesinden kaynaklanıyor" (Lynas,2009:26).

Küresel ısınmayı bir sistem sorunu olarak gören Lynas (2009)'a göre, küresel ısınmanın nedenleriyle, çözümünün önündeki engeller aynıdır. Bunlar fosil yakıt kullanımı, tüketim alışkanlığı, büyük şirketler, insanların doğayı sömürmesi gibi etkenlerdir.

Modern toplum doğayla savaş halindedir ve ona zarar vermektedir. Geçmiş ile kıyaslandığında günümüzde doğaya verilen zarar tarif edilemeyecek ölçüde artmıştır. "Kendine has kültürel birikimi sayesinde, modern toplum, yani kar peşindeki burjuva toplum, insanlığın doğayla kavgasını geçmişin endüstri öncesi toplumlarından daha fazla kızıştırmaya yatkındır" Bookchin (1996:46).

Küresel ısınma sorunu canlı yaşamı için çok önemlidir. Eğer ısınma bu şekilde devam ederse canlıların yaşamı çok ciddi bir şekilde etkilenecektir. Onay (2007), sıcaklığın Kuzey Yarım Kürede 4 derece dahi düşmesiyle bile çok büyük değişikliklerin olacağını vurgulamaktadır. Bu düşüşün sonunda orada ki yaşam da bitecektir.

Küresel ısınma sadece sıcaklıkların artması demek değildir. Artan sıcaklıklar ile birlikte tarımsal üretimde de düşüşler olacaktır. "Son yıllarda kilit besin üreticisi ülkelerde yaşanan sıcak dalgaları tahıl hasatlarını azalttı"(Brown,2005:109). Ayrıca

Brown, ısının yükselmesiyle ürünleri kurutan sıcakların gittikçe yaygınlaştığını vurgulamaktadır.

Küresel ısınmanın nedenleri çoğunluğa göre tüketim, teknoloji ve kalkınma modelleridir. Küresel ısınmanın nedenleri konusunda pek çok kişi ayrıntılı bilgi sahibidir. Yanlış politikaların uygulanmasına vurgu yapan da vardır. Sanayileşme ve plansız kalkınma da önemli nedenler olarak düşünülmektedir. Küresel ısınmanın nedenlerinde insan etkisiyle olması da önemle pek çok kişi tarafından vurgulanmıştır. Madra (2007:9)'ya göre, küresel iklim değişikliğinin insan etkisiyle olduğunu açıklayan ilk kişi NASA'nın Goddard Enstitüsü'nden James Hansen, Jared Diamond gibi coğrafyacılar ve antropologlar, ABC televizyonundan bilinen Bill Moyers gibi gazetecilerdir. Herkes küresel ısınmanın durdurulması gerektiğini önlem alınmazsa büyük bir tehlikenin olacağını söylemektedir.

İnsanlar doğayı sömürmekte ve hızla tahrip etmektedir. Bookchin bunu çok çarpıcı bir şekilde vurgulamaktadır. "Bu toplumun tahrip gücü insanlık tarihinde eşi olmayan bir düzeye erişmiştir ve bu güç, neredeyse sistematik olarak tüm canlı dünya ve onun maddi temelleri üzerinde duygusuz bir yıkım aracı olarak kullanılmaktadır. Hemen her bölgede hava ve akarsular kirletilmekte, toprak çoraklaştırılmakta ve aşındırılmakta, yabanıl yaşam tahrip edilmektedir. Kıyı bölgeleri hatta deniz dipleri yaygın kirlenmeden kurtulamıyor. İnsan dahil tüm canlı varlıkların yaşamını sürdürebilmek ve yenileyebilmek için bağlı olduğu karbon ve nitrojen çevrimleri gibi temel biyolojik çevrimler uzun dönemde daha da kötü

sonuçlara yol açacak tersinmez bir yıkım noktasına getiriliyorlar"(Bookchin,1996:39).

Gelişmiş ülkelerin doğanın sömürüsünde ciddi bir payı vardır. Bookchin (1996), eğer bugünkü koşullar devam ederse insanların dünyayı aşırı nüfusla boğacağını vurgulamaktadır. Ancak dünya nüfusunun % 7'sini oluşturduğu halde doğal kaynakların % 50'sinden fazlasını kullanan bir ulus da dünyada ki tüm sorumluluğu hızlı nüfus artışına yüklememelidir.

Küresel ısınmanın sorununa bakılırken öncelikle geleceğin ortak olduğu ve her ülkenin bundan etkileneceği düşünülmelidir. Buna ek olarak bu ısınmada payı fazla olan ülkeler sorun çözümünde daha fazla çaba göstermelidir. Güneş (2004:35), insanlığın geleceğinin ortak olduğunu vurgulamaktadır. Esas önemli olun sorumluluk paylaşımıdır. Sorunları yaratanlar daha çok sorumluluk almalıdır ancak bu önemsenmemektedir.

Fosil yakıt kullanımı küresel ısınma konusunda birincil öneme sahiptir. Bu yakıtlar yaşadığımız dünyaya zarar vermektedir. Dikmen (2008:311)'e göre, birincil enerji kaynakları incelediğinde değişimler olmazsa gelecek yıllarda da fosil yakıtların egemenliğini koruyacaktır. "Son yıllarda dünyadaki fosil yakıtla enerji üretiminin ağırlıklı bölümü; ABD, Rusya Federasyonu, Çin, Suudi Arabistan, Kanada gibi az sayıda ülke tarafından gerçekleştirilirken enerji tüketimi seviyeleri ülkenin büyüklüğü ve sanayileşme seviyesine göre değişmektedir"(Yıldız ve

Cengiz,2009:17). Dikmen (2008), fosil yakıtların insan sağlığına verdiği zararları ve sera gazlarını arttırmasını sıklıkla ortaya koymaktadır.

Küresel ısınmanın sonuçlarında en çok vurgu yapılan noktalar susuzluk, kuraklık ve türlerin yok olmasıdır. Susuzluğa bu kadar çok vurgu yapılmasının nedeni son zamanlarda oldukça gündemde olan suyun azalması ve yağış rejimlerinin farklılaşmasıdır. Salgın hastalıklara, biyoçeşitlilik kaybına, açlığa ve insanlığın yok olacağına dair vurgu yapanlarda bulunmaktadır. "Eğer geçmiş kuşak kendinden önceki kuşakların yol açtığı tüm zararları geride bırakacak biçimde gezegenin yağmasına tanık olmuşsa, çevrenin tahribatının geri dönüşü olmayan bir yola girmiş olması sonucunda bu dünyada yeni bir kuşak pek de yaşama şansı bulamayacaktır" (Bookchin,1996:41).

Küresel Isınma'nın bu haliyle devam etmesi durumunda dünyayı bekleyen tehlikeler şunlardır (Madra,2007):

i) Amazon yağmur ormanlarının yok olması,

ii) Kuzey Atlantik akımlarındaki değişme,

iii) Grönland'ın erimesi,

iv) Ozonun delinmesi,

v) Sahra çölünün küçülmesi,

vi) Dünyanın en yüksek dağları Tibet Platosu'nda. Buradaki dağlar ve buzullar ayna etkisi yapıp güneş ışınlarını geri yansıtarak sıcaklığı azaltıyordu, fakat şimdi ısınmayla etkisinin azalması,

vii) Muson yağmurlarının dengesinin bozulması,

viii) Büyük miktarlarda metan gazı açığa çıkması,

ix) Tuz vanaları. Sürekli bir El Nino'nun olması,

x) Antartika'daki 7 milyon mil küp hacmindeki buzun hızla erimesi.

Küresel ısınma sadece çevresel bir felaket değil aynı zamanda yaratacağı sosyo ekonomik sorunlarla toplumsal, siyasal bir felaket olacaktır. Kadıoğlu (2007)'da, iklim değişiminin tarımsal üretimi ve sosyo ekonomik etkinlikleri olumsuz etkileyeceğini belirtmektedir. Ayrıca Karaalp (2008:273)'inde belirttiği gibi, küresel ısınma tropik ormanların ve çeşitli hassas türlerin ortadan kalkmasına neden olacaktır, biyolojik çeşitlilik de azalacaktır. Tüm bunlara ek olarak yeni hastalık türleri, zararlı bitkiler ve böcekler ortaya çıkacaktır. "İklim değişikliğine uyum sağlama süreci doğal sistemlerde ve sosyoekonomik sistemlerde oldukça karmaşık ve dinamik bir yapıdadır. Biyolojik sistemler küçük ve yavaş oluşan karışıklıklara kendini alıştırabilecek durumda iken, iklimdeki en küçük bir değişiklik pek çok ekosistem ve bazı türler için yıkıcı bir etki yaratabilmektedir"(İzci,2008:89).

Sağlık sektörü de küresel ısınmanın sonuçlarından nasibini alacaktır. Güneş (2008:252)'e göre, iklim değişikliği sağlık sektörünü de olumsuz etkileyecektir. Artan ısıyla birlikte bazı bölgelerde çeşitli mikrop türleri daha uzun yaşayacaktır. Sıtma vb. gibi hastalıklar olacaktır. Polenler de artacak, astım gibi alerjik hastalıklar daha çok görülmeye başlayacaktır.

Ulaşım sisteminin de küresel ısınmadan ciddi şekilde etkileneceği düşünülmektedir. Güneş (2008:252)'e göre, iklim değişikliği ulaşım ve iletişim sistemini de olumsuz etkileyecektir. Deniz seviyesinde olabilecek yükselmeler kıyı bölgeleri pek çok yönden olumsuz etkileyecektir. Bundan dolayı çeşitli göçler de olacaktır. Tüm bunların sonucunda çarpık kentleşme, konut sorunu ve alt yapı eksiklikleri de ortaya çıkacaktır.

Ayrıca küresel ısınmanın ülkemiz içinde önemli ölçüde olumsuz sonuçları olacaktır. Araştırmanın önemi burada da ortaya çıkmaktadır. Göksu (2008), Türkiye'nin ısınmadan en çok etkilenecek ülkelerden olacağını vurgulamaktadır. Türkiye'de yağışların azalmaya başlaması, çölleşmesinin başlaması, su rezervlerinin azalması gözlenmektedir. "Türkiye, iklim değişikliğinin, özellikle su kaynaklarının zayıflaması, sıcaklıkların artması, orman yangınları, kuraklık, erozyon, çölleşme, deniz düzeyinin yükselmesi ve bunlara bağlı ekolojik bozulmalar gibi öngörülen olumsuz yönlerinden etkilenebilecektir"(Türkeş, 2008:49).

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre küresel ısınmanın azaltılması için en önemli önlemler fosil yakıtların azaltılması, enerji tasarrufu, az tüketim, az karbon salınımı, toplu taşımanın teşvik edilmesi, halkın bilinçlenmesi ve STK'ların birlik olmasıdır. En çok bu faktörlere vurgu yapılmıştır. Kyoto'ya görüşülen kişiler tarafından yapılan vurgu çok azdır. Aynı zamanda geri dönüşüm, planlı kalkınma ve nüfus artışının durdurulmasından bahseden görüşmecilerde olmuştur. Bu konuda STK'ların bilgili oldukları görülmekle beraber, diğer STK'lar ile ciddi anlamda bir

işbirliği görülmemektedir. STK'ların ihtisaslaşmasını da acil önlem olarak gören görüşmeciler vardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre görüşmecilerin pek çoğu küresel ısınma bilindiği halde önlem alınmamasının nedenini kapitalist yapının engellemesi olarak görmektedir. Bu da bu konuda bilinçli olduklarını, farkında olduklarını göstermektedir. STK'ların ve halkın bilinçli olmadığına gönderme yapan görüşmeciler olduğu gibi bazı görüşmecilerde etkilerinin uzun vadede ortaya çıktığını bu nedenle insanların henüz farkında olmadığını düşünmektedir.

Kyoto Protokolü hakkında bilgilerinin olup olmadığı ve yeterli mi diye sorulduğunda görüşmecilerin çoğu yeterli olmadığını belirtmiştir. Daha az sayıda görüşmeci yeterli olduğunu düşünürken, bilmediğini belirtenler de olmuştur. Çevreyle ilgili bir STK'da olup Kyoto Protokolünün bilinmemesi oldukça şaşırtıcıdır. Az sayıda görüşmeci ise Kyoto'nun safsata olduğunu düşünmektedir.

Kyoto Protokolü'nü Türkiye Haziran 2008 de imzalamaya karar verdi. Ancak Türkiye bu protokolü imzalamaya çevresel sorunları çözmek için değil siyasi gerekçelerle karar vermiştir. Tüm bunlara rağmen Kyoto Protokolü hakkında yeterli düzeyde bilgi STK'larda yoktur. Lynas (2009:45)a göre, Türkiye 2008 Haziran başında oldukça gecikmeli de olsa Kyoto Protokolü'nü imzalamaya karar verdi. Türkiye'nin bu kararı almasında, Kyoto'nun AB üyelik kriterinin bir parçası olmasının, bundan sonraki süreçlerde yer alamama endişesinin ve yapılan imza

kampanyalarının etkisi olmuştur. Kyoto'ya taraf olmak son zamanlarda uluslar arası saygınlığın bir parçası olmuştur.

Mikdat Kadıoğlu, Kyoto Protokolü'nün çözüm olduğunu düşünmemektedir. O nedenle taraftar değildir. Kadıoğlu (2007:69)'na göre, Kyoto Protokolü, 2010 yılına kadar dünyadaki emisyon miktarının 1990 düzeyinin yüzde 5,2'si oranında azaltılmasını öngörmektedir. Protokol sadece semboliktir. Daha ciddi atımlar atılması gerekmektedir. Bunlara ek olarak, protokol tüm dünya ülkelerince yürürlüğe de konmamıştır. Atmosferdeki karbondioksit miktarının 2010 yılında 8 milyar ton yerine, 7,6 milyar ton olması protokolce hedeflenmiştir ancak böyle bir sonuca ulaşılması çok zordur.

Enerji konusuna bakışlarında ise görüşmecilerin pek çoğu güneş ve rüzgar enerjisine atıfta bulunmuştur. Olması gereken enerji türüdür onlara göre. Nükleer olmalı diyenlerin oranı olmamalı diyenlerden az bir farkla fazladır. Bir kişi de nükleer şüpheyle bakmaktadır.

Alternatif enerjiler gündeme gelmeye başladıkça nükleer enerji de söz konusu olmaktadır. Ancak nükleer enerji çevre ve bireyler için oldukça tehlikelidir bu nedenle farklı enerji türlerine yönelmek gerekmektedir. Jong (2006), nükleer lobinin iklimin korunması ve Kyoto Protokolü konusundaki tartışmalardan yararlandığını düşünmektedir. Nükleer iklim değişimine çözüm olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Oysa nükleer enerji üretme sürecinde çok ciddi miktarda karbondioksit açığa çıkmaktadır. Ayrıca nükleer enerji yenilenebilir enerjilerin önünü de kesmektedir.

Alternatif enerjiler gereklidir ancak nükleer enerjinin bir alternatif olması tartışmalıdır. "Nükleer enerjiden söz edildiğinde üç etken halkın zihninde belirmektedir: Güvenlik, atıkların imhası ve bombalar. 1986'da Ukrayna'daki Çernobil dehşeti, sonuçları kazadan 20 yıl sonra bile artmaya devam eden hayret verici büyüklükte bir felaketti"(Flannery,2007:314). Ayrıca Flannery, olabilecek kazaların sonuçların çok ciddi olacağına da vurgu yapmaktadır. Hiçbir ülkenin kazaya ya da sabotaja karşı bağışıklı olmadığını düşünmemektedir. Nükleer enerji söz konusu olduğunda radyoaktif atıkların ne yapılacağı da düşünülmelidir.

Görüşmecilerin büyük bir kısmı küresel ısınmanın durdurulabileceğini ya da yavaşlatılabileceğini düşünmektedir. Sadece iki görüşmeci bu konuda olumsuz düşünmektedir.

Bilim adamlarına göre tehlikeli sürece hızla yaklaşıyoruz. "Bilim insanları atmosferdeki kritik "devrilme noktası"nın önümüzdeki on yıl içinde kapımızı çalacağını, çarpıcı boyutta kesintilere gitmek için bize oyalanacak zaman bırakmayacağını öngörüyor. Bu çabanın gerektirdiği yaşam tarzı değişimi ise hiç de iddia edildiği gibi sefalet ve fedakarlık anlamına gelmiyor aksine düşük karbonlu yaşam, bizim daha sağlam ve sağlıklı olmamızı da sağlayacak"(Lynas,2009:14).

Görüşmecilerin çoğunluğu kendi STK'larının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bunun çoğunlukla nedeni ise bütçe eksikliğidir. Kendi içindeki kurumsal sorunlarını çözememiş STK'lar da bulunmaktadır. Ayrıca kimi STK'lar da önlerinin açılmadığını düşünmektedir.

Her ne kadar görüşülen STK'ların bazıları dışında yeterli faaliyet yapanları görülmese de küresel ısınma ile ilgili söylemler ortaya atıldıkça çevreci hareketlerde günden güne artmaktadır. Özellikle STK sayısında hızlı bir artış söz konusudur. Brosius (1999:36)'a göre, son zamanlarda, çevreci hareketler uluslar arası, ulusal ve yerel olarak sayıca büyüdüler ve hızla çoğaldılar. Günümüzde bunlar çoğunlukla sivil toplum kuruluşları olarak bilinmektedir. Bu hareketler politik faaliyetin yeni biçimini temsil etmektedirler. Buna ek olarak, Brosius, çevreci hareketlerin kurumsallaşması süreci pek çok açıdan olumlu bir harekettir. Çevreci harekete karşı olan ilgi bu şekilde yasal yönden artmaktadır.

Sivil toplum kavramı bir toplumda demokratikleşmeye birebir bağlantılı olduğu için oldukça önem taşımaktadır. Ercan (2002), sivil toplum anlayışının, demokrasiye ulaşıldıktan sonra bu sürecin nasıl devam edebileceği ile ilgili sorunların merkezinde yer aldığını vurgulamaktadır. Ayrıca, sivil toplum otoriter devlet yapısına sahip toplumlarda demokratikleşme açısından da önem taşımaktadır. Sivil toplum konusunda bu tarz güncel kaygılar bulunmaktadır. "Günümüz Türkiye'sinde sivil toplum konusundaki görüşler de bir yakınlaşma eğilimi içindedir. Artık demokratik bir toplumun sivil örgütlenmeden ayrı düşünülemeyeceği ortaya çıkmıştır"(Doğan,2002:280).

Sivil toplum kuruluşları artık sadece ulusal alanda değil uluslar arası alanda da önem kazanmaya başlamıştır. Doğan (2002), sivil toplumun global sorunlara ilişkin talepleri formüle ederek uluslar arası platforma taşıdığını vurgulamaktadır. Bu şekilde bir dünya kamuoyunun oluşması da sağlanmaktadır. Doğan, ayrıca sivil

toplum kuruluşlarının mali açıdan desteklenmelerinin de bu alandaki örgütlenmeleri teşvik ettiğini vurgulamaktadır. Rio Konferansı sonrasında STK'ların uluslar arası projelerini destekleme eğilimi ortaya çıkmıştır ve bu eğilim Türkiye'ye de yansımıştır. Çeşitli uluslar arası toplantılar ile sivil toplum kuruluşlarının önemine dikkat çekilmektedir. Dünyada ortaya çıkan bu eğilim aynı şekilde Türkiye'yi de etkilemiştir. Raustiala (1997:719)'ya göre de, uluslar arası çevreci kurumlarda sivil toplum kuruluşları artan bir rol oynamaya başlamıştır. Ayrıca STK'lar pek çok aktiviteye de katılmaktadır.

Bir toplumda var olan bir sorunun çözülmesinde sivil toplum kuruluşlarının önemi oldukça büyüktür. STK'lar yeterli faaliyet göstermeye başladığında oldukça başarılı sonuçlar elde edilecektir. Doğan (2002:240)'a göre, sivil toplum kuruluşları her zaman politik alanı etkilemek amacıyla faaliyet göstermezler. Politik bakımdan anlamlı olmayan faaliyetlere de yönelmektedirler. Toplumun genelini ilgilendiren konularda, gönüllü katılımla sorun çözümüne yönelik STK'lar faaliyet gösterebilmektedirler. Ayrıca yurttaşların kendi aralarında çeşitli yardım ve dayanışma aktiviteleri oluşturabilirler. Bu da sivil toplum kuruluşlarının etkinlik kazandırdıkları bir toplumsal biçimdir. Buna ek olarak, "STK, hükümet dışı olmak gibi genel geçer özelliklerini bir tarafa bırakarak toplumsal / siyasal talep oluşturucu bir işlev yüklenmiştir"(Emre,2008:93).

Türkiye'de sivil toplum örgütlülüğü tüm dünyadaki gelişmelere paralel olarak REC (2006:16)'e göre, 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Çevre ve sürdürülebilir kalkınma alanında STK'lar, çoğunlukla toplumsal muhalefetin içinde

yer almıştır. Ayrıca 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen HABİTAT – II Zirvesi, Türkiye'deki STK'ların deneyim kazanmalarına yardımcı olmuştur. Bunun sonucunda ortaya çıkan Yerel Gündem 21 inisiyatifleri, önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'de STK'lar ve onların faaliyetlerini ortaya koymak da oldukça önemlidir. Bu nedenle küresel ısınma sorunu STK'lar düzeyinde incelenmiştir. Talu (1998), Türkiye'de sistemin tıkanmış olduğunu, bunun nedeninin ise katılımcılığın olmadığını vurgulamaktadır. Türkiye'de çevre alanında yapılan çalışmalar oldukça kapsamlıdır ancak bu çalışmalar çevre duyarlılığı olmaksızın yapılmaktadır. Toplumsallaşma boyutu eksik kalmaktadır. Esas gerekli olan çevre sorunlarına yol açmayacak davranışların toplumdaki herkes tarafından benimsenmesidir. Bu da demokratikleşmeyi sağlayacaktır.

İklim değişikliği görüşmelerinde STK'ların katılımına çok büyük önem ve anlam verilmektedir. Sürece STK'ların katılması(REC, 2006:21):

i) Hükümetler arası sürecin daha da şeffaflaştırılmasına yardımcı olur,

ii) Müzakerelerde, uzmanlık ile coğrafi açıdan da çeşitlilik içeren görüşler alınmasını kolaylaştırır,

iii) Ele alınan konuların, geniş halk kitleleri ve kamuoyu tarafından algılanmasına yardımcı olur,

iv) Süreçte yer alan kurumların hesap verebilirliklerini geliştirir.

Görüldüğü gibi hayatımızı birçok yönden etkileyen ve bu durum devam ederse daha da fazla etkilemeye devam edecek olan küresel ısınma konusunda Türkiye'deki STK'ların ne düşündüğü ve ne tür faaliyetlerde bulunduğunun anlaşılması gelecek için yapılacak planlamalar, çözüm önerileri ve bireylerin bilinçlenmesi açısından önem taşıdığı açıktır. Türkiye'de iklim değişikliği çalışmaları henüz yeterli düzeyde değildir. Kadıoğlu (2007), Türkiye'de iklimle ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğunu belirtmektedir. İklim değişimin Türkiye'ye özgü sonuçlarıyla ilgili çalışmalar henüz istenen düzeye ulaşamamıştır.

Çevre konusunda çalışan pek çok STK bulunmaktadır ve sayıları da artmaktadır. Ancak büyük bir kısmının yaptığı çalışmalar yeterli değildir. STK'ların desteklenmesi ve küresel ısınmanın önlenmesi ile ilgili sürece hızla adapte olması gerekmektedir.

4.2 Öneriler

Bu bölümde araştırmayla ilgili teknik öneriler ve araştırma probleminin çözümüne yönelik önerilere yer verilecektir.

4.2.1 Teknik Öneriler

Araştırma için 25 STK ile görüşülmüştür ve sadece Ankara'da yapılmıştır. Daha fazla STK ile görüşülebilir ve Türkiye genelinde bu araştırma yapılabilir. Bu şekilde daha fazla sonuca ulaşılabilir.

Bu araştırmada sadece nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Nicel araştırmada kapsama dahil edilerek konuya ilişkin daha bütüncül ve daha genellenebilir veri elde edilebilir. Derinlemesine mülakat ile elde edilen bilgiler farklı araştırma yöntemleri ile desteklenebilir. Farklı yaklaşımlar ile de bütünleştirilerek bu araştırma desteklenebilir.

Sadece çevre konusunda çalışan STK'lar değil her alandan STK seçilerek genel olarak STK'ların bakışları ortaya konabilir.

4.2.2 Araştırma Probleminin Çözümüne Yönelik Öneriler

Araştırma probleminin çözümüne yönelik olarak görüşmeciler çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Görüşmecilerin pek çoğuna göre küresel ısınma sorununa alınabilecek önlemler, fosil yakıt kullanımının azaltılması, enerji tasarrufunun olması, az tüketim yapılması, daha az karbon salınımı, toplu taşımanın özendirilmesi, halkın bilinçlendirilmesi, STK'ların birlik olması ve sera gazının azaltılmasıdır.

Kyoto protokolünün çözüm olabileceğini çok az sayıda görüşmeci düşünmektedir. Sivil toplum kuruluşları çözüm önerilerini çoğunlukla uzmanlık alanları temelinde belirtmektedir. Bunlara ek olarak ormanların arttırılması, erozyonun önlenmesi de az sayıda vurgulanmıştır. Ayrıca enerji verimliliği ve alternatif enerjiler vurgusu da yapılmıştır. Pek çok görüşmeciye göre ise STK'ların rolü büyüktür. STK'lar halkı ve devleti bilinçlendirmelidir.

Dünyanın artık bekleyeceği zaman kalmamıştır. Küresel ısınma sorunu çok tehlikeli bir noktaya doğru hızla ilerlemektedir. Bu nedenle önlem almaya hemen başlanmalıdır. Gore (2006), çevrenin kurtarılmasının artık birincil ilke haline gelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dünyanın dengesini kurtarmak için şu an bir savaş halinde olduğumuzu belirtmiştir. Bundan sonuç alınabilmesi için ancak herkesin ortak hareketiyle mümkündür. Bir anlaşmaya varılmalı ve endüstriyel devrimin bir sonraki aşamasına geçilmelidir. Bir yandan teknolojiden faydalanmalı bir yandan da dünyanın yaraları sarılmalıdır.

Şu an yaşanan bunalımın temelinde insanın doğaya olan tahakkümünün olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle öncelikle tahakküm sorunu ele alınmalıdır. "Ekoloji hareketi, bütün yönleriyle tahakküm sorununu kucaklamadıkça, zamanımızın ekolojik bunalımının kökenindeki nedenleri ortadan kaldırma yönünde hiçbir katkıda bulunamayacaktır"(Bookchin,1996:47).

Sorunun ne kadar büyük olduğu göz önüne alınıp ona göre önlemler alınmalıdır. Küresel olarak küresel bir hareketle ancak bu sorunun çözüme ulaşılabileceği düşünülmektedir. "Çözümlerimiz sorunun çapıyla bağdaşır olmalıdır, yoksa doğa insanlıktan korkunç bir intikam alacaktır"(Bookchin,1996:51).

Öncelikle sahip olunan yaşam tarzında değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Lynas (2009:7), insanlığın sürekli daha iyi yaşama hırsından vazgeçmesi gerektiğini düşünmektedir. Eğer bundan vazgeçilmezse küresel ısınmayı durduracak politikaların hayata geçmesi de mümkün olmayacaktır.

Küresel iklim değişikliği sorununun çözülmesi için öncelikle harekete geçmesi gereken gelişmiş ülkelerdir. Çünkü karbon salınımları en yüksek olan ve çevreye en çok zarar veren onlardır. Sorunu üçüncü dünyanın üzerine atmaları onların etkilenmesini önlemeyecektir çünkü küresel iklim değişimi adının da gösterdiği gibi küresel bir felakettir. "İklim değişikliğinin sonuçlarından en fazla etkilenecek olanlar, bu sorunlara yol açmada en az etkisi olan yoksul ve geri kalmış ülkelerdir"(Algan,2008:202).

Gelişmiş ülkeler mevcut yaşam tarzının sürdürülerek teknoloji kullanılarak sorunun çözülebileceğini düşünmektedir. Küresel ısınma sorunuyla savaşım için teknolojiye ihtiyaç vardır ancak sadece teknoloji ile bu sorun çözülemez. Öncelikle bunun farkına varılması gerekmektedir. Lynas (2009:10)'a göre, küresel ısınmanın sorumlusu endüstriyalist sistemdir. Önceleri ısınma inkar edilirken durum iyice açığa

çıktığı için yeni bir strateji ortaya koyulmuştur. Bu ise mevcut yaşam biçimi daha etkin teknolojilerle sürdürülürken ısınmanın durdurulabileceği fikridir.

Küresel ısınmanın ortaya çıkmasında en temel faktör sera gazı salınımlarıdır. O nedenle sera gazı salınımlarının acil olarak aşağı çekilmesi gerekmektedir. "Eğer sera gazı çıkışını sınırlamak için bir şey yapılmazsa, 2050 yılı civarında artık gün doğarken Arktika'da yazın tek bir buzul bile görülemeyecek; tek görünen engin, karanlık ve çalkantılı bir deniz olacak. Ama son buz erimeden önce ayılar yuva yaptıkları alanları, beslenme sahalarını ve göç koridorlarını kaybetmiş olacaklar"(Flannery,2007:91).

Mevcut tüketim kalıplarından ve tarzlarından bir an önce vazgeçilmelidir. Fosil yakıt bağımlılığından insanlığın kurtulması gerekmektedir. Ne kadar çok fosil yakıt kullanılırsa küresel ısınmanın vereceği zarar o kadar artmaktadır. Bunun için yapılması gerekenler o kadar da zor değildir. Sadece harekete geçilmesi gerekmektedir. Laynas (2009), hem tüketim toplumuna karşı mücadele verilmesi gerektiğini hem de fosil yakıt bağımlılığını azaltacak önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Lynas, ormanların ve doğal yaşam alanlarının yok edilmemesi gerektiğini, insanların sadece ve az tüketerek yaşaması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Tüketim konusunda ki alışkanlıklardan vazgeçilmesi gerektiğini belirten Çepel (2008), doğal kaynakların sınırlı olduğu bilincinin kazanılmasına da vurgu yapmaktadır. Ona göre geri dönüşümlü üretim ve tüketimden tasarruf sağlanmalıdır.

Enerji konusunda da yapılması gerekenler vardır. Öncelikle insanların enerji tasarrufu konusunda bilinçlenmesi gerekmektedir. Enerji tasarrufu hayati önem taşıyan bir konudur. Herkes evinde iş yerinde bir miktar enerji tasarrufu yaparsa bu oldukça büyük sonuçlar doğuracaktır. Yoğun enerji tüketimini de bir son verilmelidir. Yıldız ve Cengiz (2009:40)'e göre, çok enerji harcayan yoğun enerji tüketen sektörlerden az enerji harcayan sektörlere bir geçiş yapılması gerekmektedir.

Yenilenebilir enerji küresel ısınmanın çözümünde çok önemli bir yere sahiptir. Acil olarak yenilenebilir enerjinin teşviki ve kullanılması ile ilgili önlemler alınması gerekmektedir. "Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yasası vasıtasıyla herhangi bir destekleme yapılmaması durumunda, yenilenebilir enerjiler, her ne kadar rüzgar enerjisi giderek daha fazla rekabet edebilir konuma gelmiş ise de, geleneksel elektrik üretimi ile tam anlamıyla rekabet edecek durumda olmayacaktır"(Karakuz,2008:50).

Güneş ve rüzgar enerjisi teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Güneş enerjisi devriminin hız kazanabilmesi için hükümetlerin şu önlemleri almaları gerekecek (Lynas, 2009:157):

i) Tüketicilerin güneş enerjisi kullanması özendirecek teşvik edilmeli,

ii) Fosil yakıt ve nükleer enerji sektörlerine verilen sübvansiyonlardan vazgeçilmeli,

iii) Güneş kaynaklı elektrik için uzun vadeli yüksek fiyat garantisi sağlayacak piyasa mekanizmaları kurulmalıdır.

Nükleer enerji tehlikeli bir enerji türüdür. O nedenle yenilenebilir enerji denildiğinde ya da enerji tasarrufu denildiğinde akla nükleer gelmemelidir. Nükleer enerji bir çözüm değildir. Jong (2006:11)'a göre, iklim değişiminin çözümü nükleer enerji olarak görülmemelidir. Nükleer enerjiye tanınan ayrıcalıklar yenilenebilir enerjinin önünü tıkamaktadır. "Nükleere hayır yeterli değildir; en azından öncelikle nükleer gücü üreten derinlere kök salmış toplumsal güçleri ortadan kaldırmak istiyorsak"(Bookchin,1996:28).

Enerji konusunda Türkiye'de yapılan en büyük eleştirilerden birisi de enerjinin dışa bağımlılığı konusudur. Yıldız ve Cengiz (2009), öncelikleri olarak enerji kaynaklarımızın yetmeyeceğini tespit etmek yerine, yerli enerji kaynaklarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sayede dışa bağımlılık azaltılacaktır.

Enerji konusunda Türkiye'nin ciddi bir politika uygulaması ve bu konuda acil önlemler almaya başlaması gerekmektedir. "Ülkemizdeki sorun aslında bir enerji sorunu değil, bu alanın tümüne yönelik olarak ulusal bir yönetim politikası uygulama sorunudur. Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımız merkezi planlama ve kamusal teknik denetim göz ardı edilmeden hızlı bir şekilde geliştirilmelidir" (Yıldız ve

Cengiz, 2009:57). Yıldız ve Cengiz, ülkelerin kalkınmasında ki en önemli faktörlerden birisinin enerji konusu olduğunu ve bu sektörde ciddi ulusal politikalar oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sulama konusu da oldukça önemlidir. Herkesin imkanları ölçüsünde su tasarrufu yapması gerekmektedir. Su kaybının en önemli nedenlerinden birisi de bilinçsizce yapılan sulamalarıdır. "Bitkinin ihtiyacı doğrultusunda, tuzlanmaya neden olmayacak, topraktaki tuzu yıkayacak, erozyona engel olacak, ekonomik sulama yapılmalı"(Kadıoğlu,2007:93).

Geri dönüşüm konusu da ekolojik sorunların çözümü için dikkate alınmalıdır. Kışlalıoğlu ve Berkes (2007), çöpün içindeki maddelerin geriye kazanılmasının kirliliği azaltmada ki öneminden bahsetmektedirler. Bu aynı zamanda yeni iş alanlarının açılmasını da sağlayacaktır.

Plastik çevre için en zararlı kirleticilerden birisidir. Bu konu içinde önlemler alınmalıdır. Kadıoğlu (2007:91)'na göre, gereksiz paketleme yaptırılmamalıdır. Plastik maddeler dikkatlice kullanılmalı ve gereksiz çöp üretimi azaltılmalıdır.

Bilim adamlarına da bu önemli süreçte görevler düşmektedir. Daha çok araştırma yapılması ve bu araştırmaların yaygın hale getirilmesi gerekmektedir. Kadıoğlu (2007), özellikle meteoroloji ve atmosfer bilimcilerin küresel ısınmanın yaratacağı sorunları modeller kullanarak tahmin etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

En hassas sektör olan tarım da dikkatle ele alınmalıdır. Tarıma olası etkiler belirlenmeli ve bu konuda önlemler alınmalıdır.

Herkes kendi saldığı karbon miktarını basit hesaplarla ortaya koymalıdır. Buna göre hareket etmeli ve herkes bireysel olarak kendi karbon salınımını azaltmalıdır. "Yeterli sayıda insan saldığı karbonu izleyip miktarını azaltmaya başlarsa, iklim değişikliği hızının dramatik bir şekilde düşürülmesi mümkün "(Lynas,2009:13).

Türkiye'nin de küresel ısınma konusunda acil önlemler alması gerekmektedir. Mevcut durumda Türkiye'nin yaşadığı ya da yaşayabileceği sorunlar araştırmalarla ortaya konmalı ve kendine özgü koşullarına göre önlemler alınmaya başlanmalıdır.

Küresel ısınma sorununun çözümü için devlete de önemli görevler düşmektedir. Acil olarak çözüm için politikalar üretilmeli, kanunlar uygulanarak yaptırımcı bir şekilde çözüm önerilerine başlanmalıdır. Devlet halkı bu konuda bilinçlendirmelidir. Ancak politikacıların bu durum ile yeterince ilgili olmadıkları ortadadır. "Politikacıların net bir yön belirlemedeki başarısızlıkları dikkate alınırsa, kamunun bu konudaki rolü daha da büyük önem kazanıyor"(Lynas, 2009:67).

Küresel ısınma sorununun çözümünde STK'lara çok önemli görevler düşmektedir. Kadıoğlu (2007:272), politikacıların bu problemle ilgilenmelerini

sağlamak için politik baskı grupları oluşturulması ve mevcut sivil toplum örgütlerinin de desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları küresel ısınma konusunda hayati bir öneme sahiptir. Küresel ısınma sorununun ortaya konmasında ve çözüm aranmasında sivil toplum kuruluşları yapıları itibariyle hayati bir önem taşımaktadır. REC(2006:12)'e göre, çevre koruma konusunda uluslar arası süreçlere sivil toplumun katılımı 1990'lı yıllardan itibaren olmuştur. Bu dönemden sonra sivil toplum yasal ve idari düzenlemelerin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Ancak ele alınan konu ve ilgili kitlelerin kapasitesinin farklılaşması gibi durumlar da gözlenmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının önemini bilmek sorunları çözmek için birincil faktördür. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde olması sorunun çözülmesi için gereklidir. "Eğer bizden sonraki kuşaklara siyasal demokrasiye ulaşmış modern bir toplum bırakmak istiyorsak sivil toplum kuruluşlarının güçlerini birleştirmek için çaba harcamak zorundayız"(Gökçe,1998:46).

STK'ların mevcut konumlarının bilincinde olmaları küresel ısınma sorununun çözümüne önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Turgut (2008), sivil toplum kuruluşlarının güçlü konumlarının olduğunu, kolayca yönetime ve basına ulaşabildiğini belirtmiştir. Bu da onları konumları itibariyle vazgeçilmez kılmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak, Kadıoğlu (2007:84)'na göre, STK'lar mutlaka danışma kurullarında ilgili bilim insanlarını bulundurmalıdır. Böylece olaya bütüncül bakılabilecek ve bilimsel sonuçlar ortaya koyulabilecektir. "STK'lar halkı bilinçlendirme kampanyalarından bir adım öteye giderek aşağıdakine benzer uzmanlık isteyen konularda, çözüm geliştirici çalışmalar yapmaya başlarlarsa ortaklıklara da ihtiyaç duyacaklardır" (Kadıoğlu, 2007:84):

i) CO_2 salınımlarının azaltılması,

ii) Çevre dostu teknolojiler kullanılması,

iii) Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması,

iv) Orman alanlarının, su havzalarının korunması,

v) Katı atıklar konusunda daha etkili önlemler alınması,

vi) Tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması,

vii) Nüfus artışının dengelenmesi

viii) Meydana gelebilecek afetler için hazırlık yapılması,

Kışlalıoğlu ve Berkes (2007), geçmiş yıllarda yapılan hatalardan bir şeyler öğrenmenin ve iş işten geçmeden sorunlara çözüm bulmanın önemini belirtmektedirler. Onlara göre karşılaşılan ekolojik sorunların çözümleri vardır ama ülkelerin benimsemesi aşamasında sorunlar ve zaman kaybı yaşanmaktadır.

Küresel ısınma sorununu çözmek için bekleyecek zaman yoktur. Sorunu bilmek yeterli değildir. Acil olarak harekete geçilmesi gerekmektedir. "Hem küresel

ısınmayı durdurarak geleceğimizi kurtarmak, yani dünyayı değiştirmek, hem de her şeyin böylece sürüp gitmesini beklemek çocukça bir hayalden başka bir şey değildir"(Lynas,2009:9).

ÖZET

Bu araştırmanın konusu küresel ısınma ve çevreci faaliyetlerde bulunan sivil toplum kuruluşlarının görüşleri ile bu konudaki faaliyetleridir. Küresel ısınmanın ne olduğu, nedenleri ve sonuçları ortaya konarak STK'ların bu konuya bakışları ve faaliyetleri ele alınmıştır. Demokratik toplumlarda sivil toplum kuruluşları önemli bir baskı grubu oluşturmaktadır. Bu nedenle küresel iklim değişikliği sorununun çözülebilmesi için sivil toplum kuruluşlarının konumu çok önemlidir. Devlete bir şekilde sorunları yansıtarak çözüm aramaları ve halkı bilinçlendirmeleri sorunun çözümünde STK'ları oldukça önemli bir konuma getirmektedir. Küresel ısınma da günümüz en temel sorunlarından biridir ve bu nedenle çözümü için devlete, STK'lara ve bireylere önemli görevler düşmektedir.

Bu çalışmada verilerin elde edilmesi için alan araştırması yapılmıştır. Araştırmada veriler nitel araştırma teknikleri ile elde edilmiştir. Araştırma kapsamında Ankara'da bulunan 25 ayrı çevreci sivil toplum kuruluşundan kişilerle derinlemesine mülakat yapılarak veri toplanmıştır. Elde edilen veriler yorumlanmış ve ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan en önemlisi sivil toplum kuruluşlarının küresel ısınma konusunda daha aktif çalışmalarının gerekliliğidir. Küresel ısınma sorunu için acil önlemler alınmalıdır ve STK'ların bu konudaki faaliyetleri yeterli değildir. Halkı bilinçlendirme çalışmalarına hız verilmelidir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarında birlik olmaları ve seslerini daha çok duyurmaları

gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak, STK'ların desteklenmesi de önem taşımaktadır. Mevcut sivil toplum kuruluşlarının bütçe yönünden ve gönüllüler konusunda desteğe ihtiyacı da vardır.

Küresel ısınma sorununun çözülebilmesi için uluslar arası yeni sözleşmelere ihtiyaç vardır. Bu sözleşmeler tüm devletler için yaptırımcı olmalıdır. Ayrıca devletler bazında politik önlemler ve bireysel önlemlerin de önemi büyüktür. Eğer hemen harekete geçilebilirse küresel ısınma sorunu ciddi düzeyde çözümlenebilecektir. Ancak harekete geçmek yerine yerimizde saymaya devam edersek o zaman doğanın yıkımı çok daha erken olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Küresel Isınma, Sivil Toplum Kuruluşu.

ABSTRACT

The main subject of this research is the opinions and actions of the non-governmental organizations (NGOs) on global warming. What global warming is, its causes and effects are analysed; and NGOs' point of view towards this issue is handled. NGOs compose an important pressure group in democratic socities. As a consequence, the NGOs carry great responsibilities in solving the global climate change issue. Seeking for resolutions and rising conciousness in public by reflecting the problems to the governments, bring the NGOs to an important position. Today, global warming has taken lead among the most basic problems and charges goverments, NGOs and individuals with a massive responsibility.

To gain data, field survey has been made in this work. The data is gained qualitatively in this research. There has been made interviews with people from 25 different environmentalist NGOs to collect data. Comments about the collected data and relative arguments have been stated.

It has been concluded that there is a requirement of a more active work of NGOs' on global warming. Immediate action should be taken and present activities of NGOs are insufficient. More efforts on public awareness should be made. Also NGOs should cooperate and raise their voices. Additionally, supporting NGOs is also vital. Present NGOs need financial and volunteer contribution.

To resolve the global warming issue, there is a great need for new international agreements. These agreements should include sanctions for governments. Personal and government-based precautions regard great importance. If immediate action is taken, global warming can highly be prevented. On the contrary, keeping the standstill will lead to an earlier devastation of nature.

Key Words: Environment, Global Warming, Non-governmental Organisation.

KAYNAKÇA:

Acı, E.Y. (2005), Kalkınma Sürecinin Yeni Aktörleri Sivil Toplum Kuruluşları, Kalkınma Ajan(s)ları mı? Neo-Liberal Ajanlar mı?, İstanbul: Günizi Yayıncılık.

Akbulut, S. (2000), " *Küresel Isınmanın Böcek Popülasyonları Üzerine Muhtemel Etkileri* ", Ekoloji Çevre Dergisi, Cilt:9, Sayı: 36 (25-27).

Akın, G. (2007), " *Küresel Çevre Sorunları* " , C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:31, No:1 (43-54).

Aksay, C.S., Ketenoğlu, O., Kurt, L. (2005), " *Küresel Isınma ve İklim Değişikliği*", S.Ü. Fen. Ed. Fak. Fen. Dergisi, Sayı:25 (29-41).

Algan, N. (2008), *"İklim Etiği"* , iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259(191-204).

Alper, D. , Anbar, A. (2008), " *İklim Değişikliğinin Finansal Hizmet Sektörüne Etkileri* " , Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:23 (223-253).

Bostrom, A., Morgan, M.G., Fischhoff, B., Read, D. (1994), "*What Do People Know About Global Climate Change?1. Mental Models*" , Risk Analysis, Vol:14, No:6 (959-970).

Başaran, M.(2004), " *Türkiye'nin Organik Karbon Stoğu* " , HR. Ü.Z.F. Dergisi, 8 (3/4): (31-36).

Bookchin, M. (1998), Ekolojik Bir Topluma Doğru, (Çev. A.Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bookchin, M. (1999), Kentsiz Kentleşme, Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, (çev. B. Özyalçın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Brosius, J.P. (1999), " *Gren Dots, Pink Hearts: Displacing Politics from the Malaysian Rain Forest*", American Anthropologist, New Series, Vol:101, No:1 (36-57).

Brown, L.R. (2005), Dünyayı Nasıl Tükettik? , (Çev. M.F. İmre), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Brown, L.R. (2008), PLAN B 3.0 Uygarlığı Kurtarmak İçin Harekete Geçmek, (Çev. A. Başçı), İstanbul: Tema Vakfı Yayını.

Bryman, A. (1988), Quantity and Quality in Social Research, London, Boston: Unwin Hyman Publications.

Canikoğlu, M.D.(2007), Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Catton, W., Dunlap, E.R. (1978) *"Environmental Sociology: A New Paradigm"*, The American Sociologists, Vol:13.

Catton, W., Dunlap, E.R. (1980) *"A New Ecological Paradigm for Post Exuberant Sociology"*, American Behavioral Scientist, Vol:24, No:1.

Çağlar, Y. (2005), "*Sivil Toplum Kuruluşları" Doğa Korumacılığı Alanında Neleri, Nasıl Yapmalı ve Yapmamalı?*, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi: Korunan Alanlar Sempozyumu 2005.

Çağlar, Y. (2008), *"İklim Değişikliği ve "Konu Mankeni" Olarak Görülmemesi Gereken Ormanlar ve Ormancılık"*, iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259 (27-49).

Çaha, Ö. (2008), Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi, İstanbul: Plato Film Yayınları.

Çepel, N. (2008), Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri , Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.

Davis, Christopher P., Aladdine D. Joroff ., Carrie F. Jenks. (2007), "Climate Change Strategies for the Financial Services Industry", Goodwin Procter.

Demeritt, D. (2001), "*The Construction of Global Warming and the Politics of Science*", Annals of the Association of American Geographers, Vol:91, No:2 (307-337).

Dikmen, A.Ç. (2008), *"İklim Değişikliği Açısından Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Önemi ve Uygulanabilirliği"*, iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, (der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Doğan, İ. (2002), Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum, İstanbul: Alfa Yayınları.

Doğan,S. (2005), " *Türkiye'nin Küresel İklim Değişikliğinde Rolü ve Önleyici Küresel Çabaya Katılım Girişimleri*" , C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:6, Sayı:2(57-73).

Duru, B. (2006) *"Küresel Sermaye Birikimi ve Ekolojik Bunalım"*, Birikim, Sayı:201 (45-57).

Duygu, A.E. (2008), *"Küresel Isınma ve Küreselleşme Çağında Türkiye",* iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259(51-82).

Eckersley, R. (1992) Environmentalism and Political Theory: towards an eco centic aprroach, London: UCL Pres.

Ediger, V.Ş (2008), *"Küresel İklim Değişikliğinin Uluslarası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Politikaları"* , iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Ankara: Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259(133-158).

Emre, A. (2008), *"Sivil Toplum Taleplerinin İçinde Ekonomik ve Sınıfsal Talepler Yoktur ve Ekonomik Adaletsizliğe Hiç Yer Verilmez"* , iç. "Sivil" Toplum Kavramı Tartışmaları,(der. M. Şentürk ve A. Erdoğan), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ercan, H. (2002), " *Türkiye'de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine*", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:26,No:1 (69-79).

Erkilet, A. (2008), *"Sivil Toplum Söyleminin Kapitalist Dünya-Sistemi Açısından En Önemli İşlevlerinden Biri Depolitizasyondur"*, iç. "Sivil" Toplum Kavramı Tartışmaları,(der. M. Şentürk ve A. Erdoğan), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ertürk, Y. (1993) (der), Toplum ve Çevre, Ankara, Sosyoloji Derneği.

Filinte, H. M. (2007), Yaklaşan Küresel İklim Krizi, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Flannery, T. (2007), İklimin Efendileri, (çev. D. Taşkan), İstanbul: Klan Yayınları

Flannery, T. (2007), " Küresel Isınmanın Öyküsü" Ölümcül Havalar, (çev. Z. Biliz), İstanbul: Versus Kitap.

Frank, D.J., Hironaka, A., Schofer, E. (2000), " *The Nation-State and The Natural Environment over the Twentieth Century*", American Sociological Review, Vol:65, No:1, Looking Forward, Looking Back: Continuity and Change at the Turn of the Millenium, (96-116).

Gore, A. (2008), Tükenen Dünya, (çev. N. Üstüntaş), İstanbul: Siren Yayınları.

Gorz, A., Bosquet, M. (1978) Ecologie et Politique, Paris: Seuil.

Gökçe, B. (1993), *" Toplum Bilimi ve Çevre"*, iç. Toplum ve Çevre, (der. Y. Ertürk), Ankara, Sosyoloji Derneği.

Gökçe, B. (1998*), "Türkiye'de Sivil Toplum Etkinliğinin Değerlendirilmesi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Mekanizmalarına Katılımı",* iç. 1992 Rio-1996 İstanbul Habitat II süreci içerisinde Türkiye çevreci sivil örgütlenmelerinin (STK/YÖ) tesirliliğinin araştırması, Küresel Denge Derneği.

Göksu, Ç. (2008), Küresel Isınma ve Türkiye'nin Güneş Projeleri, İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Griffin, S. (1987) Women and Nature: The Roaring Inside Her, London: The Women's Pres.

Grubb, M. (1990), "*The Greenhouse Effect: Negotiating Targets*", International Affairs (Royal Institute of International Affairs1944-), Vol:66, No:1 (67-89).

Gümüş, K. (2008), *" STK'lar Sivil Toplumun Yerine Geçemez, Sivil Toplumun Katılımı İçin Çalışırlar"*, iç. "Sivil" Toplum Kavramı Tartışmaları, (der. M. Şentürk ve A. Erdoğan), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Güneş, M. (2004), YEREL GÜNDEM 21 "Ulusal" Kentlerden "Küresel" Köylere, Ankara: Detay Yayıncılık.

Güneş, S. (2008), *"İklim Değişikliği ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomileri"*, iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, (der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Güney, E. (2007), Çevrebilim Sözlüğü, Ankara: Sabev Yayınları.

Gürsoy, U.(2008), *"İfrat ve İsraf Haram ya da Günahsa Kapitalizmde İfrat ve İsraf Nedir?",* iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259 (17-26).

Hansen, J.E. (2009), Küresel Isınmanın KIRILMA NOKTASI, (çev. A.Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İzci, R. (2008), *"İklim Değişikliği ve Uyum (Adaptasyon) Sorunu",* iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, (der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Jamieson, D. (1992), " *Ethics, Public Policy and Global Warming*", Science Technology & Human Values Vol:17, No:2(139-153).

Jong, A. (2006), Sertifika No: 000358 "Nükleerin Doğa ve İnsan için Bedeli" , (çev. A. Kolbay, İ. Güleç, B. Erdoğan, Ç. Orpen, O. Yeşim), İstanbul: Metis Yayınları.

Kadıoğlu, M. (2007), Küresel İklim Değişimi ve Türkiye, " bildiğiniz havaların sonu" , İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Kadıoğlu, M. (2007), 99 Sayfada Küresel İklim Değişimi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Karaalp, H.S. (2008), "*Sektörel Açıdan İklim Değişikliği: Tarım, Ulaştırma ve Sanayi",* iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, (der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Karakaya, E. (2008)(der), Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Karakaya, E., Özçağ, M. (2003), "*Türkiye Açısından Kyoto Protokolü'nün Değerlendirilmesi ve Ayrıştırma (Decomposition) Yöntemi ile CO_2 Emisyonu Belirleyicilerinin Analizi"*, VII. ODTÜ Ekonomi Konferansı.

Karakuz, S. (2008), "*Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yasası (EEG) ve Gelişim Raporu 2007 Özeti"* , Biyoyakıt Dünyası, Sayı 15 (50-53).

Kaya, F. (2005), "*Hızlı Kentleşme Sürecinde Çevre Sorunları Önemli Boyutlara Ulaşan Şehirlere İlginç Bir Örnek; Ağrı* " , Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:13, No:1 (193-206).

Kayır, Ö.G (2005), "*Sosyolojiden Eko sosyolojiye Doğru Değişen Kuramsal Temeller* " , Akdeniz İ.İ:B:F Dergisi, 9 (154-176).

Keat, R., Urry, J.(2001) , Bilim Olarak Sosyal Teori, (çev. N. Çelebi), Ankara: İmge Kitabevi.

Kışlalıoğlu, M., Berkes, F.(2003), Ekoloji ve Çevre Bilimleri, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kışlalıoğlu, M., Berkes, F. (2007), Çevre ve Ekoloji, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuletz, V. (1992) *"Eco-Feminist Philosophy: Interview with Barbara Holland-Cunz"*, Capitalism, Nature, Socialism, Vol:3, No:2.

Kuş, E. (2003), Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, " Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi? " , Ankara: Anı Yayıncılık.

Lindzen, R.S. (1990), "*Some Coolness Concerning Global Warming*", American Meteorological Society, Vol:71, No:3 (288-299).

Little, P.E. (1999), "*Environments and Environmentalisms in Anthropological Research: Facing a New Millenium*", Annual Review of Anthropology, Vol:28 (253-284).

Lynas, M. (2009), Karbon Ayak İziniz, (çev ve Türkiye Böl.: N. Kutluğ), İstanbul: "Açık Radyo."Kitapları.

Madra, Ö. (2007), Niçin Daha Fazla Bekleyemeyiz: Küresel Isınma ve İklim Krizi, (Söyleşi: Ü. Şahin), İstanbul: Agora Kitaplığı.

Madra, Ö.(2007), " Felaketin İlanı mı? ", Yeni Şafak Gazetesi (Söyleşi: M.Gündem).

Marshall, G. (1999), Sosyoloji Sözlüğü, (çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Marshall, C., Rossman, G.B.(1999), Designing Qualitative Research(3.Baskı), Thousand Oaks, CA:Sage.

Mellor, M. (1993), Sınırları Yıkmak, Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru, (çev. O. Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Merchant, C. (1996) Earthcare: Women and Environment, New York: Routledge.

Meyerson, F.A.B., (1998), "*Population, Carbon Emissions and Global Warming: The Forgotten Relationship at Kyoto*", Population and Development Review, Vol:24, No:1(115-130).

Ojima, D.S., Kittel, T.G.F., Rosswall, T., Walker, B.H., (1991), "*Critical İssues for Understanding Global Change Effects on Terrestrial Ecosystems"*, Ecological Applications, Vol: 1, No: 3(316-325).

Onay, Y. (2007), Küresel Isınma ve Batı'nın Yeni Yurt Arayışı İklim Değişikliği Dünya Düzenini Nasıl Değiştirecek, İstanbul: Neden Kitap.

Örçen, İ. (2008), "*Kaz Dağı'nda Maden Arama Çalışmalarının Çevresel Sonuçlarının Değerlendirilmesi*", Memleket Mevzuat, Cilt:3, Sayı: 31(44-48).

Özçağ, M. (2008), *"İklim Değişikliğine Neden Olan Faktörler: Trend ve Projeksiyonlar*", iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin

Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi,(der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Özer, M. H. (2008), " *Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları*" , Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:26(086-097).

Peterson, A.T., Ortega-Huerta, M.A., Bartley, J., Corderos, V.S., Soberon, J., Buddemeier, R.H., Stockwell, D.R.B. (2002), " *Future Projections for Mexican Faunas under Global Climate Change Scenarios*", Nature, Vol:416 (626-629).

Raustiala, K. (1997), "*States, NGOs and International Environmental Institutions*" Internatioanl Studies Quarterly, Vol:41, No:4 (719-740).

REC (2005), "*Küresel Isınma Nedir*? ", REC Türkiye İklim Değişikliği Bülteni, Cemre, Yıl:1,Sayı:1(15).

REC (2006), İklim Değişikliği Görüşmelerinde Sivil Toplum Kuruluşları, (Yayına Haz. Y. Arıkan), Ankara: Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye.

REC (2007), *"Terimler Sözlüğü"* , REC Türkiye İklim Değişikliği Bülteni, Cemre, Sayı:4(14).

Rohrschneider, R., Dalton, R.J. (2002), "*A Global Network? Transnational Cooperation among Environmental Groups*", The Journal of Politics, Vol:64, No:2 (510-533).

Rubin & Rubin. (1995), Qualitative interviewing: the art of hearing data, London: Sage Publications.

Sagarin, R.D., Barry, J.P., Gilman, S.E., Baxter, C.H. (1999), "*Climate-Related Change in an İntertidal Community over Short and Long Time Scales*", Ecological Monographs, Vol: 69, No:4(465-490).

Salleh, A. (1992) *" The Ecofeminism/Deep Ecology Debat: A Reply to Patriarchal Reason"*, Environmental Ethics, Vol:14.

Saruç, N.T, Karakaya, E.(2008), *"Emisyon Ticareti ve Karbon Piyasası",* iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi,(der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Schnaiberg, A. (1980) The Environment: From Surplus to Scarcity, New York ve Oxford: Oxford University Pres.

Spence, C. (2007), Küresel Isınma, (Çev. S.Gönen ve S. Ağar), İstanbul: Pegasus Yayınları.

Swingewood, A.(1998), Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi, (çev. O. Akınhay), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Şentürk, M. (2005), "*STK'larda Halkla İlişkiler Uygulamaları*", Sivil Toplum Dergisi, Yıl:3, Sayı:9.

Şentürk, M., Erdoğan, A. (2008)(der), "Sivil" Toplum Kavramı Tartışmaları, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Talu, N. (1998), *" Rio'dan İstanbul'a Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorumlulukları",* iç. 1992 Rio-1996 İstanbul Habitat II süreci içerisinde Türkiye çevreci sivil örgütlenmelerinin (STK/YÖ) tesirliliğinin araştırması, Küresel Denge Derneği.

Tomanbay, M. (2008), Dünyada Su ve Küresel Isınma Sorunu, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Topçu, F.H. (2008), *"İklim Değişikliği: Ortak Beklentiler ve Farklılaşan Çıkarlar",* iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı:259(159-190).

Torunoğlu, E. (2008), "*Küreselleşme, Türkiye, Çevre ve Gelecek...*", Memleket Mevzuat, Cilt: 3, Sayı:31(14-24).

Tosun, G.E. (2001), Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi, İstanbul: Alfa Yayınları.

Tuna, M.(2006), Türkiye'de Çevrecilik: Türkiye'de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tuna, M. (2007), " *Türkiye'de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler: Karşılaştırmalı Bir Analiz*", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Cilt:10, Sayı:2(141-181).

Tuna, M. (2000), "İ*nsan Çevre İlişkilerinin Tarihsel Evrimi ve Modern Çevreciliğin Doğuşu*" Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Cilt :3, Sayı: 1-2 (61-73).

Turan, F. (2002), "*Eko – Anarşizm: Yeşil Alternatif*", Düşünen Siyaset, Sayı:11(213-223).

Turan, F. (2003) *"Kadın, Doğa ve Dayanışmanın Felsefesi: Ekofeminizm"*, Düşünen Siyaset, Sayı:13.

Turan, F. (2005) "Çevre Sosyolojisi" Felsefe Ansiklopedisi, (der. A. Cevizci), Ankara: Babil Yayınevi.

Turgut, N. (1998), *"Çevre Hukukunda Çevreci Örgütlere Tanınan Olanaklar"*, iç. 1992 Rio-1996 İstanbul Habitat II süreci içerisinde Türkiye çevreci sivil örgütlenmelerinin (STK/YÖ) tesirliliğinin araştırması**,** Küresel Denge Derneği.

Turkish Statistical Institute. (2006), Environmental Statistics Compendium of Turkey II, Ankara: Printing Division.

Türkeş, M.(2008), *"İklim Değişikliğiyle Savaşım, Kyoto Protokolü ve Türkiye",* Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı:259 (101-131).

Türkeş, M. (2008), *"İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Olgusu: Bilimsel Değerlendirme",* iç. Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü: İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi,(der. E. Karakaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Uğurlu, Ö. (2008), "*Nükleer Enerji Çıkmazı*", Memleket Mevzuat Dergisi, Cilt:3, Sayı:32(38-44).

Uzmen , R. (2007), Küresel Isınma ve İklim Değişikliği: İnsanlığı Bekleyen Büyük Felaket mi? , İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Ünver, İ. (2008), *"Barış Ödülünün Üzerinde İklim Değişikliği Gölgesi",* iç. Ekolojik, Ekonomik, Politik Bir Sorun İklim Değişikliği, Mülkiye, Cilt XXXII, Sayı: 259(83-100).

Wallerstein, I. (1997) *"Ecology and Capitalist Costs of Production: No Exit"* , Keynote Address at PEWS XXI, The Global Environment and World-System, California, Santa Cruz, (3-5).

Wallerstein, I. (2003) Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmibirinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim, (Çev. T. Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.

Warren, K. (ed.) (1997) Ecofeminism: Women Culture Nature, Bloomington and Indiapolis: Indıana University Press.

Yaşar, D., Yıldız, D. (2009), Küresel Isıtılan Dünya ve Su, İstanbul: Truva Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, D., Cengiz, P. (2009), Üretimin Enerjisi, USİAD: İstanbul.

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

T.C

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ

SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ

TÜRKİYE'DE STK'LAR DÜZEYİNDE KÜRESEL ISINMA ARAŞTIRMASI

Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının küresel ısınmaya bakışını ortaya koymak ve bu konudaki faaliyetlerini belirlemektir. Çalışma sonuçları toplu olarak analiz edileceğinden sizin birey olarak adınız istenmemektedir. Bu nedenle sorularımızı çekinmeden ve içtenlikle yanıtlamanızı beklemekteyiz.

Bu araştırmada yer aldığınız için teşekkür ederim

Fatma Özlem KOCAMAN

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1- Yaşınız

2- Cinsiyetiniz

3- Mesleğiniz

4- Kaç yıldır burada görev yapıyorsunuz?

DERNEĞE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

5- Derneğiniz ne zaman kuruldu?

6- Kaç üyeniz bulunmaktadır?

7- Derneğinize kimler üye olabiliyor? Üye olmak için özel koşullar var mı? Varsa nelerdir?

8- Derneğinizde daha çok hangi yaş grubunda üyeler bulunuyor? Kadınlar mı daha çok üye oluyor yoksa erkekler mi? Daha çok hangi meslekten insanlar üye oluyor?

9- Derneğin faaliyetleri nelerdir? (toplantı, konferans, gösteri vs) Genel eylemler yapılıyor mu? Resmi girişimlerde bulundunuz mu? Eğer evet ise nasıl girişimlerde bulundunuz? Ne sıklıkla bunları yapıyorsunuz?

10- Derneğin gelir kaynakları nelerdir? Çalışmalarınıza derneğin bütçesi yeterli oluyor mu?

KÜRESEL ISINMA

11- Küresel ısınma deyince ne anlıyorsunuz?

12- Küresel ısınmanın nedenleri nedir?

KÜRESEL ISINMANIN SONUÇLARI

13- Küresel ısınmanın sonuçları nelerdir? Dünya, canlı türleri bundan nasıl etkilenecektir?

KÜRESEL ISINMA İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

14- Küresel ısınma sorununun çözülmesi için neler yapılmalıdır? / Acil önlemler neler olmalıdır?

15- Küresel ısınma bilinen en önemli sorunlardan biri olmasına rağmen neden hala önlem alınmıyor?

16- Kyoto protokolü hakkında bilginiz var mı? Sizce bu protokol yeterli mi? Türkiye'nin bu anlaşmayı imzalaması önemli mi? Kyoto bütün dünyayı kapsayan bir antlaşmadır. Bunun dışında küçük ölçekli bölgesel antlaşmalar yapılırsa faydalı olur mu?

17- Enerji tasarrufu ve alternatif enerjiler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

18- Sizce küresel ısınma durdurulabilir mi? Yoksa artık çok mu geç?

19- Sizce derneğin çalışmaları yeterli mi? Neden? Yetersizlikler varsa gidermek için neler yapılmalıdır?

EK 2: GÖRÜŞÜLEN STK'LARIN LİSTESİ

1. REC Bölgesel Çevre Merkezi
2. Doğa Derneği
3. Tema
4. Doğal Denge Derneği
5. Küresel Denge Derneği
6. Kuş Araştırmaları Derneği
7. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı
8. WWF Doğal Hayatı Koruma Vakfı
9. Türkiye Jeotermal Derneği
10. Sualtı Araştırmaları Derneği
11. Doğal Yaşamı Koruma Dayanışma Kültür Eğitim Turizm Sağlık ve Çevre Gönüllüleri Derneği
12. ODTÜ Kuş Gözlem Topluluğu
13. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği
14. Jeolojik Mirası Koruma Derneği
15. Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği
16. Çevre Mühendisleri Odası
17. Türkiye İzcilik Federasyonu
18. Ziraat Mühendisleri Odası
19. Ekolojik Tarım Çevre Yönetimi ve İyi Tarım Uygulamaları Derneği
20. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
21. Alternatif Enerji ve Biyodizel Üreticileri Birliği Derneği

22. Tüketici Hakları Derneği

23. Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

24. Türkiye Ormancılar Derneği

25. Türkiye Ormancılık Kooperatifleri

EK 3: KYOTO PROTOKOLÜ

Onay (2007:155) a göre, Kyoto Protokolü'nün Tam Metni

Kyoto Protokolü

İklim değişikliğine yönelik Birleşmiş Milletler Çerçeve Kongresi'nin Tarafları olarak (bundan böyle "Kongre" olarak anılacaktır), bu Sözleşme'nin tarafları, Madde 2'de açıklanan Kongreye ilişkin gerçek amaca ulaşmak için, Kongre'ye ilişkin hükümler göz önünde bulundurularak, Kongre'ye ilişkin Madde 3'ün rehberliğinde olmak üzere, Kongre'nin birinci oturumda taraflarca alınan 1/CP.1 kararı ile kabul edilen Berlin Antlaşması gereğince aşağıdaki hükümler üzerinde antlaşmaya varmışlardır.

MADDE 1

Bu protokolün amaçlarını gerçekleştirmek üzere Kongre'ye ilişkin Madde 1'de yapılan tanımlamalar dikkate alınacaktır.
Ayrıca:

1. "Taraflar Toplantısı" burada Kongre ile ilişkili olarak Taraflar Toplantısı anlamına gelecektir

2. "Kongre" burada 9 Mayıs 1992 tarihinde New York şehrinde akdedilen iklim değişikliğine yönelik Birleşmiş Milletler Çevre Kongresi anlamına gelecektir.

3. “İklim Değişikliğine Yönelik Devletler Arası Panel” burada 1988 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından ortaklaşa düzenlenen İklim Değişikliğine Yönelik Devletler Arası Panel anlamına gelecektir.

4. “Montreal Protokolü” burada 16 Eylül 1987 tarihinde çıkartılan ve daha sonra üzerinde değişiklik ve düzeltmeler yapılmış olan Ozon Tabakası Delici Maddelere Yönelik Montreal Protokolü anlamına gelecektir.

5. “Mevcut / halihazırda bulunan ve Oy Veren Taraflar” burada mevcut ve olumlu veya olumsuz oy veren Taraflar anlamına gelecektir.

6. “Taraf” aksi metinde açıkça belirtilmediği sürece, bu protokol taraflarından biri anlamına gelir.

7. “Ek 1’e yer alan Taraf” burada Ek 1’de belirtilmiş Kongre’nin bir tarafı anlamına gelecek olup, keyfiyet Kongre’nin Madde 4 Fıkra 2(g) uyarınca bildirilecektir.

MADDE 2

1. Ek 1’de yer alan bütün taraflar, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla Madde 3’e uygun olarak sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimini yerine getirmek amacıyla:

(a) Aşağıdaki ulusal koşullara uygun olarak politika ve önlemler uygulayacak ve / veya geliştirecektir:

(i) Ulusal ekonominin ilgili sektörlerindeki enerji etkinliğinin iyileştirilmesi;

(ii) İlgili uluslar arası çevre antlaşmaları kapsamındaki taahhütler ile sürdürülebilir orman düzenleme uygulamaları, ağaç dikimi ve ağaç takviyesine / desteğine ilişkin teşvikler dikkate alınarak Montreal Protokolü ile düzenlenen sera gazlarına ilişkin rezervlerin korunması ve iyileştirilmesi;

(iii) İklim değişikliğine ilişkin yaklaşımlar ışığında sürdürülebilir tarımsal yöntemlerin yaygınlaştırılması;

(iv) Yeni ve yenilenebilir enerji çeşitleri, karbondioksit tecrit / ayırma teknolojileri ve gelişmiş ve yenilikçi çevresel bakımdan sağlam teknolojiler üzerinde araştırma yapmak, teşvik etmek, geliştirmek ve kullanımının artmasını sağlamak;

(v) Kongre'nin amacına aykırı çalışan ve sera gazı yayan sektörlere yapılan mali teşvikler, vergi ve harç istisnaları ile ekonomik yardımları veya ilgili piyasa aksaklıklarını aşamalı olarak kaldırmak veya tasfiye etmek;

(vi) Montreal Protokolü ile düzenlenmemiş bulunan sera gazının emisyonunu /yayılmasını sınırlandıran veya azaltan politika veya önlemleri teşvik etmeyi amaçlayan ilgili sektörlerdeki uygun reformların teşviki;

(vii) Nakliye sektöründe, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmeyen sera gazı emisyonu/ yayımının sınırlandırılması ve/veya azaltılmasına ilişkin önlemler;

(viii) Atık idaresi ile birlikte üretim, nakliye ve enerji dağıtımının iyileştirilmesi ve kullanılması yoluyla metan emisyonunun /yayımının sınırlandırılması ve/veya azaltılması;

(b) Kongre'ye ilişkin Madde 4, Fıkra 2 (e) (i) uyarınca Madde 1 kapsamında düzenlenen politika ve önlemlere ilişkin bireysel ve müşterek / ortak etkinliğin genişletilmesi için söz konusu taraflar ile iş birliği yapmak. Bu amaçla, söz konusu taraflar, yukarıda açıklanan politika ve önlemler ile ilişkili deneyim ve bilgi alışverişinde bulunmak için uyumluluk, şeffaflık ve etkinlik yolları geliştirmek de buna dahil olmak kaydıyla adımlar atacaklardır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk toplantısında / oturumunda veya sonraki ilk uygulanabilir oturumunda tüm gerekli bilgileri dikkate alarak bu işbirliğini kolaylaştırmanın yollarını ele alacaktır.

2. Ek 1'de yer alan taraflar, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmemiş bulunan ve havacılık ve deniz yakıt tankerlerinden kaynaklanan sera gazlarının emisyonu/ yayımını sınırlandırılması veya indirilmesini gözetecekler ve bu amaçla sırasıyla Uluslar arası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslar arası Denizcilik Örgütü ile beraber çalışacaktır.

3. Ek 1'de yer alan taraflar bu madde kapsamındaki politika ve önlemleri uygulamaya çalışacaklardır. Burada ters etkilerin en aza indirilmesine önem verilecek ve Kongre'ye ilişkin Madde 3 göz önünde bulundurularak iklim değişikliği üzerinde ters etkiler, uluslar arası ticaret üzerindeki etkiler ve diğer taraflar üzerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler (özellikle gelişmekte olan ülke

taraflar ve bilhassa Kongre'ye ilişkin Madde 3 Fıkra (8) ve (9) da belirtilenler) buna dahil olacaktır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nda, uygun görüldüğü takdirde, daha ileri bir adım atarak bu fıkra hükümlerini gerçekleştirilmesi teşvik edilecektir.

4. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı farklı ulusal koşullar ve muhtemel etkileri dikkate alarak yukarıdaki Fıkra (1) (a) bakımından yararlı olduğu kararına vardığı takdirde, söz konusu politika ve önlemlerin koordinasyonu için gerekli yol ve yöntemleri ele alacaktır.

MADDE 3

1. Ek 1'de yer alan taraflar, bireysel veya müşterek/ortak olarak, Ek A'da sıralanan sera gazlarına ilişkin toplam antropojenik/insan türümsel karbondioksit eş değer emisyonu/yayımı Ek B'de sayısallaştırılan emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütleri gereğince belirlenen ve hesaplanan miktarları, bu madde hükümleri gereğince ve 2008 ila 2012 yılları arasındaki seviyenin 1990 yılı seviyeleri en az % 5 altında olacağı perspektifiyle, aşmayacaktır.

2. Ek 1'de yer alan bütün taraflar 2005 yılına kadar bu protokol kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydedecektir.

3. Doğrudan insan kaynaklı toprak kullanımı değişikliği ve orman faaliyetlerinden (1990 yılından bu yana ağaçlandırma, ağaç takviyesi ve dikimi ile sınırlı olmak kaydıyla) kaynaklanan ve her bir taahhüt süresi içinde karbon stoklarındaki doğrulanabilir değişiklikler olarak ölçülebilen, sera gazı emisyonlarındaki net değişiklikler Ek 1'de yer alan her bir tarafa ilişkin bu madde

kapsamındaki taahhütlerini karşılamak için kullanılacaktır. Bu faaliyetlerle ilişkili olarak, sera gazı emisyonları şeffaf ve doğrulanabilir biçimde rapor edilecek ve Madde 7 ve 8'e uygun olarak gözden geçirilecektir.

4. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın birinci 4. toplantısından /oturumundan önce, Ek 1'de yer alan her bir taraf, bilimsel ve teknolojik tavsiye amaçlı yardımcı bir organın incelenmesine sunulmak üzere 1990 yılındaki karbon stokları seviyesine ilişkin verilere sağlayacak ve sonraki yıllar içinde karbon stoklarında meydana gelebilecek değişikliklerin tahmin edilmesini sağlayacaktır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında veya bundan sonra ne zaman olabilirse, aşağıdaki konularla ilgili usul, kılavuz ve kurallar üzerinde karar alacaklardır: Sera etkisi yaratan gaz emisyonlarında, değişikliklerle ilgili insan kaynaklı ek faaliyetler, sinkler kullanarak tarımsal topraklarda tasfiye, toprak kullanımına ilişkin değişim ve orman sınıflarının Ek 1'de yer alan taraflar için belirlenmiş miktarlarda eklenmesi ve çıkartılması –ki bu sonuncusu için, belirsizlikler, raporlamada şeffaflık, doğrulanabilirlik, iklimsel değişiklik konusunda devletlerarası panele ilişkin metodolojik çalışma, Taraflar Toplantısı'na ilişkin kararlar ve Madde 5' e uygun olarak Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Amaçlı Yardımcı Organ tarafından sağlanan tavsiyeler. Söz konusu bir karar, ikinci ve daha sonraki taahhüt dönemlerinde uygulanacaktır. Herhangi bir taraf, birinci taahhüt dönemi için ilave insan kaynaklı faaliyetler konusunda söz konusu kararı uygulama yoluna gidebilir, ancak bu faaliyetler 1990 yılından bu yana gerçekleşmiş olmalıdır.

5. Ek 1'de yer alan ve Taraflar Toplantısı 9/CP.2 kararı uyarınca ikinci toplantısında tespit edilen baz yılı veya dönemine sahip piyasa ekonomisine geçiş

sürecinde olan ekonomiler kendi taahhütlerini yerine getirmek için bu madde kapsamındaki baz yılı veya dönemini kullanacaktır. Kongre'ye ilişkin Madde 12 kapsamında birinci ulusal bildirimini henüz gerçekleştirmemiş olan ve Pazar ekonomisine geçiş süreci içinde olan Ek 1'de yer alan herhangi bir taraf, bu madde kapsamında taahhütlerinin yerine getirilmesi amacıyla tarihsel baz yıl veya 1990'dan başka süre kullanmak istediğini de bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'na bildirecektir. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı bu bildirimin kabul edilip edilmeyeceğine karar verecektir.

6. Bu madde haricinde bu protokol kapsamındaki taahhütlerin yerine getirilmesinde bu Kongre'ye ilişkin Madde 4, Fıkra (6) göz önünde bulundurularak, Ek 1'de yer alan bu protokol tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından, piyasa ekonomisine geçme süreci içinde olan ekonomilere belirli bir derecede esneklik sağlanacaktır.

7. 2008'den 2012'ye kadar olan birinci sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhüdü döneminde, Ek 1'de yer alan ve her bir taraf için belirlenen miktar 1990 yılı veya baz yıl veya yukarıdaki Fıkra (6)'ya uygun olarak belirlenen bir dönemde Ek A'da sıralanan sera gazlarına ilişkin toplam antrofogenik/insan türümsel karbondioksit emisyon değerinin 5 ile çarpılması ile elde edilen sonuç için Ek B'de açıklanan yüzdeye eşdeğerdir. Ek 1'de yer alan taraflar (ki bunlar için toprak kullanımı değişimi ve ormancılığa 1990 yılında sera gazı emisyonun net kaynağını oluşturmaktadır) 1990 yılı emisyonları baz yılı veya süresi/periyodu içine 1990 yılı emisyonlarında baz yılı veya kaynaklarıyla toplam antropogenik/insan türümsel karbondioksit eş değeri emisyonları dahil edilecektir), belirlenen

miktarların hesaplanması amacıyla toprak kullanımı değişiminden yine 1990 yılında sinkler kullanılarak gerçekleştirilen tasfiyeler bundan indirilecektir.

8. Ek 1'de yer alan taraflardan herhangi biri, yukarıda Fıkra (7)'de atıfta bulunulan hesaplama amacıyla 1995 yılını hidroflorokarbon, perflorokarbon ve sülfür hekzaflorit için baz yıl olarak kullanabilir.

9. Ek 1'de yer alan taraflar için sonraki yıllara yönelik taahhütler bu protokole ait Ek B'de düzenlenebilir, şu şartla ki bu düzenleme Madde 21 Fıkra (7) hükümlerine uygun olmalıdır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, yukarıda Fıkra 1'de atıfta bulunulan birinci görev süresinin sonundan önce en az yedi yıl içinde söz konusu taahhütlere ilişkin görüşmelere başlayacaktır.

10. Bir tarafın Madde 6 veya Madde 17 hükümlerine göre bir diğer taraftan talep ettiği herhangi bir emisyon indirme birimi, veya belirlenen miktarın herhangi bir bölümü talep eden taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir.

11. Bir tarafın Madde 6 veya Madde 17 hükümleri gereğince diğer tarafa aktardığı herhangi bir emisyon indirme birimleri, veya belirlenen miktarın herhangi bir bölümü, aktaran Taraf için belirlenen miktardan düşürülecektir.

12. Bir tarafın Madde 12 hükümlerine göre bir diğer taraftan talep ettiği tasdikli indirim birimleri talep eden Taraf için belirlenen miktarlara eklenecektir.

13. Taahhüt süresi içinde Ek 1'de yer alan bir tarafa ilişkin emisyonların bu madde kapsamında belirlenen miktardan az olması halinde, o tarafın talebi üzerine, izleyen taahhüt süreleri içinde, o taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir.

14. Ek 1'de yer alan her bir taraf, yukarıdaki Fıkra 1'de açıklanan taahhütleri, özellikle Kongre'ye ait Madde 4, Fıkra 8 veya 9'da belirlenmiş olanlar olmak üzere, gelişmekte olan ülke taraflar üzerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik ters etkileri

asgariye indirecek şekilde uygulamak için elinden ne geliyorsa yapmaya çalışacaktır. Bu fıkraların uygulanması konusunda, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararına uygun olarak, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında, bu fıkralarda atıfta bulunulan taraflar üzerinde tepki önlemleri ve/veya iklim değişikliklerinin ters etkilerini asgariye indirmek için gerekli girişimleri ele alacaktır. Ele alınacak konular arasında fon kurulması, sigorta ve teknoloji transferi olacaktır.

MADDE 4

1. Madde 3 kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek için bir anlaşmaya varmış Ek 1'de yer alan tarafların bu taahhütleri karşıladığı varsayılacaktır, ancak Ek A'da sıralanan sera gazlarının emisyonlarına eşdeğer toplam entegre/bütünleşik antropogenik/insan türümsel karbondioksit, Ek B'de açıklanan kantitatif emisyon sınırlaması indirim taahhütleri uyarınca ve Madde 3 hükümlerine uygun olarak hesaplanan miktarları aşmayacaktır. Anlaşmanın her bir tarafına tahsis edilen ilgili emisyon seviyesi o anlaşmada açıklanacaktır.

2. Bu protokolün şartları, bu anlaşmanın tarafları tarafından bu anlaşma tarafından onaylanan, kabul edilen veya tasdik edilen araçlara ilişkin belgelerin emanete bırakılma tarihinde sekreteryaya bildirileceklerdir. Sekreterlik, sırası geldiğinde, Kongre'nin taraflarına ve imza sahiplerine anlaşmanın koşullarını açıklayacaktır.

3. Böyle herhangi bir anlaşma, Madde 3, Fıkra 7'de belirtilen uyma süresi için geçerliliğini koruyacaktır.

4. Tarafların, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü çerçevesinde, birlikte ve müşterek hareket etmesi halinde, bu protokolün düzenlenmesinden sonra örgütün bileşimindeki herhangi bir değişiklik, sadece bu değişikliğin ardından düzenlenen Madde 3 kapsamındaki taahhütlere ilişkin amaçlar içim uygulanabilir.

5. Tarafların toplam bütünleşik emisyon indirimlerini yerine getirmemeleri halinde, bu anlaşmanın taraflarından her biri bu anlaşmada açıklanan kendi emisyon oranlarından sorumlu olacaktır.

6. Kendisi de bu protokole taraf olan bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü çerçevesin de, ve bu örgüt ile birlikte, müşterek hareket eden tarafların böyle hareket etmesi halinde, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütüne üye her bir devlet üye münferiden/tek başına ve Madde 24'e uygun hareket eden bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü ile beraber, toplam bütünleşik/entegre emisyon indirimlerinde başarısız olunması halinde, bu maddeye uygun olarak belirtilen kendi emisyon/yayım seviyelerinden dolayı sorumlu olacaktır.

MADDE 5

1. Ek 1'de yer alan her bir tarafın, ilk taahhüt süresinden önceki bir yıldan geç olmamak kaydıyla, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmemiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonları ile sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarının, tahmin eden ulusal bir sistem içinde bir yere sahip olacaktır. Aşağıdaki Fıkra 2'de belirtilen metodolojileri oluşturan böyle ulusal sistemler için kılavuzlar üzerinde, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın ilk toplantısında kararlaştırılacaktır.

2. Montreal Protokolü tarafından düzenlenmemiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonlar ile sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarının tahminine ilişkin metodolojiler, İklim Değişimi Üzerinde Hükümetler Arası Panel'de kabul edilecek ve Taraflar Toplantısı'nın ilk toplantısında kararlaştırılacaktır. Böyle metodolojilerin kullanılmadığı yerlerde, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın ilk toplantısında üzerinde anlaşılan metodolojiler uygulanacaktır. Diğerlerinin yanı sıra, İklim Değişimi Üzerinde Hükümetler Arası Panel tarafından yapılan çalışma ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Kurumu tarafından sağlanan tavsiye esas alınarak bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, Taraflar Toplantısı'nca alınmış ilgili kararları tamamen göz önünde bulundurarak söz konusu metodolojileri ve düzenlemeleri düzenli olarak gözden geçirecek ve uygun olduğu takdirde değiştirecektir. Metodolojilere veya düzenlemelere ilişkin herhangi bir revizyon sadece bu revizyonun ardından düzenlenen taahhüt süresi göz önünde bulundurularak Madde 3 kapsamındaki taahhütler ile olan uygunluğun temin edilmesi için kullanılabilecektir.

3. Ek A'da listelenmiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonları ve sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarına eş değer karbondioksiti hesaplamak için kullanılan Küresel Isınma potansiyelleri, İklim Değişimine Yönelik Hükümetler Arası Panel'in üçüncü oturumunda / toplantısında kabul edildiği şekilde olacaktır. İklim Değişimine Yönelik Hükümetler Arası Panel'e ilişkin çalışma ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye yardımcı kurumu tarafından sağlanan tavsiye temelinde, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, her bir sera gazının Küresel Isınma potansiyelini gözden geçirecek ve

gerekli gördüğü takdirde, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararları bütünüyle göz önünde bulundurularak revize edecektir. Küresel Isınma potansiyeline ilişkin herhangi bir revizyon, bu revizyonu müteakip düzenlenen herhangi bir taahhüt dikkate alınarak sadece Madde 3 kapsamında yer alan Taahhütlere uygulanacaktır.

MADDE 6

1. Madde 3 kapsamında taahhütlerin yerine getirilmesi amacıyla, Ek 1'de yer alan herhangi bir taraf, herhangi bir ekonomik sektördeki sera gazlarının sinkler kullanılarak antropogenik olarak kaldırılmasının iyileştirilmesini veya kaynaklarına göre antropogenik emisyonların azaltılmasını amaçlayan projelerden kaynaklanan herhangi bir diğer böyle tarafın emisyon indirim birimlerine aktarabilir, şu şartla ki

(a)Böyle bir proje ilgili tarafların onayını almalıdır;

(b)Böyle bir proje kaynaklarına göre emisyonda bir azalma veya sinkler kullanılarak kaldırılmasında iyileşme sağlayacaktır, demek oluyor ki bu aksi takdirde olabilecek olana ilave niteliğindedir.

(c)Madde 5 ve 7 kapsamındaki sorumluluklarına uygun hareket etmediği takdirde herhangi bir emisyon azaltıcı birim elde edemez; ve

(d)Emisyon indirim birimlerinin temini Madde 3 kapsamındaki toplantı taahhütlerine ilişkin amaçlar için yapılan yurt içi çalışmalara ilave nitelikte olacaktır.

2. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk oturumunda, veya toplantısından sonra olabilecek en kısa sürede doğrulama ve

raporlama için dahil olmak üzere bu maddenin uygulanmasına yönelik kılavuzları daha fazla incelemeye tabii tutabilir.

3. Ek 1'de yer alan taraf; üretim, transfer veya edinime yol açan faaliyetlere katılmaları için emisyon indirim birimlerine ilişkin, kendi sorumluluğu altında olmak üzere ve bu madde kapsamında yasal kurumlara yetki verebilir.

4. Madde 8'de bu maddeye atıfta bulunularak gerekli şartlara ilişkin Ek 1'de yer alan ve bir tarafın uygulamasına ait bir sorun meydana gelmesi halinde, emisyon indirim birimlerine ilişkin transfer ve edinimler sorun tespit edildikten sonra sürdürülmeye devam edebilir. Şu şartla ki söz konusu birimler, uygunluk sorunu çözümleninceye kadar Madde 3 kapsamındaki taahhütlerin yerine getirmek için taraflardan biri tarafından kullanılamaz.

MADDE 7

1. Ek 1'de yer alan her bir taraf, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmeyen Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararına göre gönderilen ve Madde 3'e uygunluğunu temin etmek amacıyla gerekli ek bilgi niteliğindeki ve yukarıdaki Fıkra 4'e uygun olarak tespit edilecek, (kaynaklara göre) antropojenik emisyonlar ile sera gazlarının sinkler kullanılarak kaldırılmasına, yıllık envanterinde, yer verecektir.

2. Ek 1'de yer alan her bir taraf, ulusal bildirgesinde, konvensiyonun 12.maddesi kapsamında gönderilen, aşağıdaki Fıkra 4 ile uygunluğunun karşılaştırılacak bu protokol kapsamındaki taahhütleri uygunluğu göstermek için gerekli ek bilgiye yer verecek olup aşağıdaki Madde 4'e uygun olarak kararlaştıracaktır.

3. Ek 1'de yer alan her bir taraf yukarıdaki Fıkra 1 kapsamında istenen bilgileri yıllık olarak gönderecektir. Şöyle ki bu protokol o taraf için yürürlüğe girdikten sonra taahhüt süresinin birinci yılında Kongre kapsamında birinci envanter ile beraber başlar. Her bir taraf bu Protokol yürürlüğe girdikten sonra ve aşağıdaki Fıkra 4'de bahsedilen kılavuzun düzenlenmesinden sonra Kongre kapsamında 1. Ulusal Bildirge'nin parçası olarak yukarıdaki Fıkra 2 kapsamında gerekli bilgiyi gönderecektir. Bu madde kapsamında istenen bilgiye ilişkin müteakip gönderme sıklığı bı protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tespit edilecek olup Taraflar Toplantısı tarafından kararlaştırılan ulusal bildirgelerin gönderilmesi için zaman çizelgesi dikkate alınır.

4. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı konferans ilk toplantısında ve daha sonra periyodik olmak üzere bu madde kapsamında istenen bilgilerin hazırlanmasına yönelik kılavuzların hazırlayarak gözden geçirecek olup Taraflar Toplantısı tarafından düzenlenen Ek 1'de yer alan tarafların ulusal bildirgelerin hazırlanması için düzenlenmiş kılavuzlar dikkate alınır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı konferans, aynı zamanda, birinci taahhüt süresinden önce tayin edilen miktarların kayda geçirilmesi için gerekli değişiklikler üzerinde karar verecektir.

MADDE 8

1. Ek 12de yer alan her bir taraf tarafından Madde 7 kapsamında gönderilen bilgi, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararları uyarınca, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı aşağıdaki Fıkra 4 kapsamında bu amaçla

düzenlenen kılavuzlara uygun uzman revizyon ekipleri çalışmaları ile gözden geçirilecektir. Ek 1'de yer alan her bir tarafça, Madde 7 Fıkra 1'e uygun olarak gönderilen bilgiler, emisyon envanterlerinin ve tayin edilen miktarların yıllık düzenleme ve hesaplanma işlemlerinin bir parçası olarak gözden geçirilecektir. Buna ek olarak, Ek 1'de yer alan her bir taraf tarafından Madde 7 Fıkra 2 bildirgelerin revizyonunun bir parçası olarak gözden geçirilecektir.

2. Uzman revizyon ekipleri Sekreterya tarafından koordine edilecek olup Taraflar Toplantısı'nın buradaki amacına uygun sağlanan kılavuza uygun olarak Kongre Tarafları ve, uygun olduğu takdirde, devletler arası organizasyonlar tarafından tayin edilen kişiler arasından seçilen uzmanlardan oluşacaktır.

3.Revizyon süreci bu protokole ilişkin herhangi bir tarafından gerçekleştirilen uygulamanın bütün yönlerinin baştan sona ve kapsamlı teknik olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Uzman revizyon ekipleri bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'na bir rapor hazırlayacak olup tarafların taahhütlerine ilişkin uygulamalar değerlendirilecek, taahhütlerin gerçekleştirilmesi sırasında ortaya çıkan herhangi bir potansiyel sorunu ve etkileyen faktörleri tespit edecektir. Söz konusu raporlar sekreterlik tarafından Kongre'nin tüm taraflarına sirküle edilecektir. Sekreterya bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından daha fazla incelenmesi için söz konusu raporlarda belirtilen uygulamalara ilişkin sorunları listeleyecektir.

4. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk toplantısında, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararlarını dikkate alarak, uzman revizyon ekipleri tarafından bu protokolün uygulanmasının gözden geçirilmesi için ilk

oturumunda kılavuzlar hazırlayacak ve daha sonra düzenli olarak gözden geçirecektir.

5.Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, uygulama için yardımcı organ ve gerekli olduğu takdirde, bilimsel ve teknolojik tavsiye yardımcı organın yardımı ile aşağıdaki konuları ele alacaktır:

(a) Madde 7 kapsamında taraflarca gönderilen bilgi ve bu madde kapsamında gerçekleştirilen uzman revizyonlarına ilişkin raporlar;

(b) Sekreterya tarafından yukarıdaki Fıkra 3 kapsamında listelenen uygulamaya ilişkin sorunlar ile beraber taraflarca çıkarılan her türlü sorun.

6. Yukarıdaki Fıkra 5'e atıfta bulunularak bilginin ele alınması uyarınca bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, bu protokolün uygulanması için gereken herhangi bir konuda kararlar alacaktır.

MADDE 9

1. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı iklim değişimi ve sonuçları üzerindeki elde edilebilecek en iyi bilimsel ve değerlendirmeler ile birlikte teknik, sosyal ve ekonomik bilgiler ışığında bu protokolü gözden geçirecektir.

2. Birinci revizyon bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'na ait ikinci toplantıda gerçekleşecektir.

MADDE 10

Bütün taraflar ortak fakat farklılaşmış sorumluluklar ve özel ulusal ve bölgesel öncelikleri, amaçları ve koşullarını göz önünde bulundurarak Ek 1'de yer almayan taraflar için yeni taahhütler getirmeden, kongreye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 kapsamındaki mevcut taahhütleri yeniden teyit ederek Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 3,5 ve 7 dikkate alınarak sürdürülebilir kalkınma ve gelişme gerçekleştirilmesi amacı ile bu taahhütlerin uygulanmasını geliştirilmeye devam edecek olup aşağıda belirtilen hususları yerine getirecektir:

(a) Yerel emisyon faktörlerinin kalitesi, taraf konferansınca üzerinde anlaşılan ve Taraflar Toplantısı'nca düzenlenen ulusal bildirgenin hazırlanması için gerekli kılavuzlar ile uyumlu karşılaştırmalı metodolojiler kullanılarak Montreal Protokolü tarafından düzenlenmeyen bütün sera gazının sinkler yoluyla kaldırılması ve kaynaklara göre antropolojik emisyonlara ilişkin ulusal envanterlerin hazırlanması ve periyodik olarak güncellenmesi için her bir tarafın sosyoekonomik koşullarını yansıtan yerel emisyon faktörleri, faaliyet verileri ve/veya modellerini iyileştirmek için ilgili ve olabildiği ölçüde maliyet etkin ulusal ve gerekli yerde de bölgesel programların formülasyonu;

(b) İklim değişikliklerini azaltacak önlemler ile iklim değişimi için uygun adaptasyonları kolaylaştırmak için gerekli olan önlemleri içeren ulusal ve gerekli olduğu yerde bölgesel programların

formüle edilmesi, uygulanması ve yayınlanması ve düzenli olarak güncelleştirilmesi;

(i) Söz konusu programlar, diğerlerinin yanı sıra enerji, nakliye ve sanayi sektörleri ile beraber tarım, ormancılık ve atık yönetimini de ilgilendirir. Bunun ötesinde, uzamsal planlamanın iyileştirilmesine yönelik adaptasyon teknolojileri ve yöntemleri iklim değişiminin adaptasyonunu iyileştirir ve

(ii) Ek 1'de yer alan taraflar, bu program kapsamında uygulamaya yönelik bilgiler gönderecek olup buna Madde 7'ye uygun olarak ulusal programlar dahildir; diğer taraflar kendi ulusal bildirgelerine uygun olduğu takdirde; söz konusu tarafın iklim değişikliğini ve bunun yan etkilerini ele alınmasına katkıda bulunduğuna inandığı önlemleri içeren programlar hakkında bilgiler dahil etme yoluna gidecek olup buna sera gazı emisyonlarındaki artışın azaltılması ve sinkler kullanılarak kaldırılması, tesis inşaatı ve adaptasyon önlemlerinin geliştirilmesi dahildir;

(c) Çevresel bakımdan sağlam teknolojilere yönelik geliştirme, uygulama ve yaygınlaştırma için etkili değişikliklerin teşviki, yine bu teknolojilerin teşvik edilmesi, kolaylaştırılması ve finanse edilmesi, uygun olduğu yerlerde iklim değişikliği ile ilgili çevresel bakımdan sağlam teknolojiler, know how uygulamalar ve işlemlere ilişkin transfer, erişim, özellikle gelişmekte olan ülkeler için olmak üzere, kamuoyuna mal olmuş çevresel bakımdan

sağlam teknolojilerin etkin transferi için programlar ve politikaların formülasyonu dahil özel sektör için yetenekli bir çevrenin yaratılması, çevresel bakımdan sağlam teknolojilerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi ve erişilmesinde işbirliği yapmak;

(d) Bilimsel ve teknik araştırmalarda işbirliği yapılması ve tarafı olanlar, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler, ancak bu protokol kapsamında kararlar sadece bu protokolün tarafları tarafından alınacaktır. Bu protokol Tarandojen kapasiteler ile uluslar arası ve devletler arası çabalara katılmaya yönelik kapasiteler, araştırma ve sistematik gözlem konusundaki programlar ve şebekelere ilişkin programların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olup burada Kongre'nin 5.Maddesi dikkate alınır;

(e) Eğitim ve yetiştirme programlarının geliştirme ve uygulanmasına yönelik uluslar arası seviyede ve gerektiği hallerde mevcut organlar kullanılarak teşvik ve katılımda bulunmak özellikle insan ve kurumsal kapasitesi açısından ulusal kapasitenin oluşturulmasının güçlendirilmesi ve personel mübadelesi yapılarak özellikle gelişmiş ülkelerde bu alanda uzman yetiştirilmesi ve iklim değişikliği konusunda ulusal seviyede kamuoyunun bilinçlenmesi ve kamuoyunun gerekli bilgilere erişebilmesinin sağlanması. Kongre ilişkin Madde 6 dikkate

alınarak ilgili organları kanalıyla bu faaliyetleri uygulamak için uygun yöntemler geliştirilmelidir;

(f) Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararlarına uygun olarak bu madde uyarınca üstlenilen program ve faaliyetler hakkındaki bilgilerin kendi ulusal bildirgelerine dahil edilmesi ve

(g) Bu Kongre'ye ilişkin bu madde, Madde 4, Fıkra 8 kapsamındaki taahhütlerin uygulanmasında tam bir dikkat sarf edilmesi

MADDE 11

1. Madde 10'un uygulanmasında taraflar Kongre'nin Madde 4 Fıkra 4,5,7,8 ve 9 hükümlerini dikkate alacaklardır.

2. Kongre Madde 4 Fıkra 3 ve Madde 11 hükümlerine uygun olarak Kongre'nin Madde 4 ve Fıkra 1'in uygulanması kapsamında ve Kongre'nin mali mekanizmalarının işlemesi için yetkilendirilmiş kurum ve kuruluşları yoluyla, gelişmiş ülke taraflar ve Kongre Ek 2'de yer alan gelişmiş taraflar:

(a) Madde 10 Bent (a) da ele alınan ve Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 (a)kapsamındaki mevcut taahhütlerin uygulanmasının geliştirilmesinde, gelişmekte olan ülke taraflarca bütünüyle üstlenilen üzerinde anlaşılmış tam maliyetlerin karşılanması için yeni ve ilave mali kaynaklar sağlayacak;

(b) Aynı zamanda Madde 10 tarafından ele alınan Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 kapsamında mevcut taahhütlerin uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin üzerinde anlaşılmış tam maliyetlerin karşılanması için

gelişmekte olan ülke taraflarca ihtiyaç duyulan (ve teknoloji transferi de buna dahildir) mali kaynakları sağlayacak olup o maddeye uygun olarak Kongre'ye ilişkin Madde 11'de atıfta bulunulan uluslar arası kurum veya kuruluşlar ile gelişmekte olan ülke taraf arasında mutabakata varılacaktır. Bu mevcut taahhütlerin uygulanması fonların akışındaki doğruluk ve uygunluk ihtiyacı ve gelişmiş ülke taraflar arasında uygun yük paylaşımının önemini dikkate alacaktır. Bu protokol düzenlenmesinden önce üzerinde anlaşılan dahil olmak üzere Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararları kapsamında Kongre'nin mali mekanizmasının işleyişi görevi verilen kurum veya kuruluşlara yönelik kılavuz bu fıkranın hükümlerini gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulayacaktır.

3. Gelişmiş ülke taraflar ile Kongre'ye ilişkin Ek 2'de yer alan diğer gelişmiş taraflar (ile gelişmekte olan ülke taraflar bundan yararlanacaklardır), öte yandan, karşılıklı, bölgesel ve diğer çok kanallı taraflar yoluyla Madde 3'ün uygulanması için mali kaynakları sağlayabilirler.

MADDE 12

1. Temiz gelişme mekanizması burada açıklanmıştır.

2. Temiz gelişme mekanizmasının amacı, Ek 1'de yer almayan taraflara sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ve Kongre'ye ilişkin nihai amaca katkıda bulunulmalarına, ve Ek 1'de yer alan taraflara Madde 3 kapsamındaki sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütlerini yerine getirmelerine yardım etmek olacaktır.

3. Temiz gelişme mekanizması kapsamında:

(a) Ek 1'de yer alan taraflar, belgelendirilmiş emisyon indirimlerinden kaynaklanan proje faaliyetlerinden

(b) Ek 1'de yer almayan taraflar, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tespit edildiği üzere Madde 3 kapsamında sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütlerinin bir kısmına uymaya katkıda bulunan böyle projelerden elde edilen tasdikli emisyon indirimlerini kullanabilir.

4. Temiz gelişme mekanizması, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı yetki ve kılavuzluğuna tabi olup temiz gelişme mekanizmasının idari kurulu tarafından denetlenir.

5. Her bir proje faaliyetinden kaynaklanan emisyon indirimleri, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tayin edilecek operasyonel organlarca aşağıda belirtilen esaslarla tasdik edilecektir:

(a) İlgili her bir tarafça onaylanan gönüllü katılım;

(b) İklim değişimini azaltılmasına ilişkin gerçek, ölçülebilir ve uzun dönemli kazançlar;

(c) Tasdikli proje faaliyeti olmaksızın gerçekleşen ilave emisyon indirimleri;

6. Temiz temizleme mekanizması, gerektiğinde, tasdikli proje faaliyetlerine ilişkin fonların düzenlenmesine yardım edecektir.

7. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında, proje faaliyetlerinin bağımsız denetim ve doğrulanması yoluyla

şeffaflık, etkinlik ve kaydedilebilirlik amaçlarına yönelik değişiklik ve yöntemleri ayrıntılı bir şekilde ele alır.

8. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, tasdikli proje faaliyetlerinden doğan bir payın, idari masraflar ile uyarlama maliyetlerini karşılamak için iklim değişikliklerinden ters yönde etkilenebilecek gelişmekte olan ülkelere yardımı kapsayacak şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

9. Yukarıda Madde 3 (a) 'de belirtilen ve tasdikli emisyon indirimlerine ilişkin kazanımlarda bahsedilen faaliyetler dahil olmak üzere temiz gelişme mekanizması kapsamındaki katılım, özel ve / veya kamu kuruluşlarını içine alabilir, ve temiz gelişme mekanizmasının yönetim kurulu tarafından sağlanan kılavuzluğa tabi olacaktır.

10. 2000 yılından birinci taahhüt süresinin başlangıcına kadar geçen süre içinde sağlanan tasdikli emisyon indirimleri, birinci taahhüt süresi içinde uyumun başarılmasında yardım etmek için kullanılabilir.

MADDE 13

1. Taraflar Toplantısı, Kongre'nin üst organıdır, bu protokol taraflarının toplanmasına hizmet edecektir.

2. Bu protokolün tarafı olmayıp Kongre'nin tarafı olanlar, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler, ancak bu protokol kapsamında kararlar sadece bu protokolün tarafları tarafından alınacaktır.

3. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nda, Kongre'de bir tarafı temsil eden Taraflar Toplantısı Bürosu'na ait herhangi bir üye, aynı zamanda bu protokolün tarafı olmadığı takdirde, bu protokolün tarafları arasından seçilecek ilave bir üye ile yer değiştirecektir.

4. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, protokol uygulanmasını düzenli olarak gözden geçirecek ve kendi yetkisi dahilinde, etkin işleyişini geliştirmek için gerekli kararları alacaktır. Bu protokol tarafından kendine verilen görevleri yerine getirecektir:

(a) Bu protokol hükümlerine göre elde edeceği bilgiler temelinde, bu Taraflar Protokolü'nün uygulanmasını, bu protokol uyarınca alınan önlemlerin topyekun etkilerini, özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri ile kümülatif etkisini ve Kongre'nin amacı yönünde hangi ölçüde ilerleme sağlandığını değerlendirmek;

(b) Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın yükümlülüklerini periyodik olarak incelemek, Kongre'nin amacı doğrultusunda ve bilimsel ve teknik bilginin evrim ve uygulanması ile kazanılan deneyimler ışığında Kongre'ye ilişkin Madde 4, Fıkra 2 (d) ve Madde 7 Fıkra 2 gereğince istenen revizyonları eksiksiz yerine getirmek ve böylece bu protokolün uygulanması konusunda düzenli olarak raporlar hazırlamak;

(c) Tarafların farklı çevre, sorumluluk ve imkan ve kabiliyetleri ile bu protokolün uygulanması konusunda taahhütleri dikkate alınarak iklim değişimi ve etkilerini ele alan taraflarca düzenlenen önlemler konusunda bilgi alışverişini teşvik etmek ve kolaylaştırmak,

(d) İki ya da daha fazla tarafın talebi üzerine, Tarafların farklı çevre, sorumluluk ve imkan ve kabiliyetleri ile bu protokolün uygulanması konusundaki taahhütleri dikkate alınarak, iklim değişikliği ve etkilerini ele almak için alınan önlemleri kolaylaştırmak;

(e) Kongre'nin amacı ve bu protokolün hükümlerine uygun olarak bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından üzerinde anlaşılan etkili şekilde uygulanması için karşılaştırılabilir metodolojilerin geliştirilmesi ve periyodik olarak iyileştirmesinin yapılmasını teşvik etmek ve bu yönde kılavuzluk etmek;

(f) Bu protokolün uygulanması için gerekli konular hakkında tavsiyelerde bulunmak;

(g) Madde 11, Fıkra r uygun olarak ilave mali kaynakları harekete geçirme yoluna gitmek;

(h) Bu protokolün uygulanması için gerekli görülen yardımcı organlar oluşturmak;

(i) Yetkili uluslar arası kuruluşlar ve hükümetler arası ve sivil organlardan, uygun yerde bilgi, hizmet ve işbirliği aramak ve yararlanmak ve

(j) Bu protokolün uygulanması için gereken diğer işlevlerin yerine getirilmesi ve Taraflar Kongresi tarafından alınan bir karardan kaynaklanan her türlü görevi ele almak.

5. Taraflar Toplantısı'na ilişkin prosedürlere ait kurallar ve bu Kongre tarafından uygulanan mali prosedürler, Taraflar Kongresi'nin ilk toplantısında gerekli değişiklikler yapılmış olarak (mutatis mutandis) uygulanır, şu şartla ki bu

protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından oy birliği ile aksi kararlaştırılmış olması hali bu durumun dışındadır.

6. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'na ait birinci toplantısı, bu protokolün yürürlüğe girdiği tarihten sonra programlanan toplanacaktır. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın daha sonraki olağan toplantıları her yıl Taraflar Toplantısı'na ilişkin olağan toplantılar ile bağlantılı olarak yapılacak; şu şartla ki bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından oy birliği ile aksi kararlaştırılmış olması hali bu durumun dışındadır.

7. Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın olağanüstü toplantıları, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından gerekli görüldüğü takdirde veya herhangi bir tarafın talebi üzerine diğer zamanlarda da yapılabilir, şu şartla ki sekreterlik tarafından taraflara bu talep altı ay içinde bildirilecektir ve en az tarafların üçte biri tarafından desteklenecektir.

8. Birleşmiş Milletler ve uzmanlaşmış organları, Uluslar arası Atom Enerjisi Kurumu ile Kongre'de taraf olmayan devlet üyeler, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantılarında temsilci statüsüyle temsil edilecektir. Bu protokol tarafından kapsanan konularda yetkili olan ve sekreterliğe bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nda gözlemci olarak temsil edilmek istediğini açıklayan ulusal veya uluslar arası, devletsel veya sivil herhangi bir kurum veya organın bu isteği kabul edilir; şu şartla ki mevcut tarafların üçte biri tarafından bu durum onaylanmalıdır. Gözlemcilerin giriş ve katılımı, yukarıda Fıkra 5'te atıfta bulunulan prosedür kurallarına tabidir.

MADDE 14

1. Kongre'ye ilişkin Madde 8 tarafından kurulan sekreterlik bu protokolün sekreterliği olarak hizmet görecektir.

2. Sekreterlik işlevleri konusunda Kongre'ye ait Madde 8 Fıkra 2 ile sekreterliğin işlevlerine ilişkin yapılan düzenlemeler konusunda Kongre'ye ait Madde 8 Fıkra 3 gerekli değişiklikler yapılmış olarak (mutatis mutandis) uygulanacaktır. Sekreterlik, buna ilaveten, bu protokol tarafından kendisine verilen işlevleri yerine getirecektir.

MADDE 15

1. Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Kongre'ye ilişkin Madde 9 ve 10 tarafından kurulmuş Uygulamaya Yönelik Yardımcı Organ, sırasıyla, bu Protokolün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokol'ün Uygulanmasına Yönelik Yardımcı Organ olarak hizmet görecektir. Kongre kapsamındaki bu iki organın işleyişine ilişkin hükümler gerekli değişiklikler yapılmış olarak (mutatis mutandis) bu protokole uygulanacaktır. Bu protokolün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokol'ün Uygulanmasına Yönelik Yardımcı Organı'nın toplanma oturumları, sırasıyla, bu protokolün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokolün Uygulanmasına Yönelik Yardımcı Organı toplantılarıyla bağlantılı olarak yapılır.

2. Protokole taraf olmayan ancak Kongre'ye taraf olan taraflar yardımcı organların herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler. Yardımcı organlar

bu protokolün yardımcı organları olarak hizmet görmeleri halinde, bu protokol kapsamında kararlar sadece bu protokole taraf olan Taraflarca alınacaktır.

3. Kongre'ye ait Madde 9 ve 10 tarafından kurulmuş yardımcı organların bu protokole ait meseleler ile ilgili işlevlerini yerine getirmeleri halinde Kongre'nin bir tarafını temsil eden yardımcı organlara ilişkin Bureaux'un herhangi bir üyesi bu protokolün tarafları arasından ve yine bu Protokol Tarafları tarafından seçilecek bir ilave üye ile değiştirilecektir.

MADDE 16

Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, olabildiğince yakın bir süre içinde, protokole yapılan başvuruları ele alacak ve Taraflar Toplantısı tarafından alınabilecek ilgili kararlar ışığında, Kongre'ye ait Madde 13'de atıfta bulunulan çok taraflı istişare sürecini, uygun olduğu yerde, değiştirecektir. Bu protokole uygulanabilecek herhangi bir çok taraflı istişare süreci Madde 18'e uygun olarak oluşturulan prosedür ve mekanizmalara tarafsız bir şekilde uygulanacaktır.

MADDE 17

Taraflar Toplantısı, ilgili ilkeleri, değişiklikleri, kuralları ve kılavuzları, özellikle emisyon alışverişi için doğrulama, raporlama ve hesaplama açısından tanımlar. Ek B'de yer alan taraflar Madde 3 kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek amacıyla emisyon alışverişine katılabilirler. Böyle bir alışveriş bu madde

kapsamındaki sayısallaştırılmış emisyon sınırlamaları ve indirimi taahhütlerini karşılamak amacıyla yurt için girişimlere ilave nitelikte olacaktır.

MADDE 18

Bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı birinci toplantısında bu protokole ilişkin hükümlere aykırı hareketleri tespit etmek ve ele almak için uygun ve etkili süreç ve mekanizmaları onaylayacaktır, şöyle ki aykırılığın nedeni, türü, derecesi ve sıklığını dikkate alarak sonuçları gösteren bir liste geliştirilmesi buna dahildir. Bağlayıcı sonuçlar doğuran bu madde kapsamındaki herhangi bir süreç veya mekanizma bu protokolün değiştirilmesi yoluyla düzenlenecektir.

MADDE 19

Uyuşmazlıkların giderilmesine yönelik Kongre'ye ilişkin Madde 14 hükümleri bu protokol gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

MADDE 20

1. Bütün taraflar bu protokole ilişkin bir değişiklik teklif edebilirler.

2. Bu protokole ilişkin değişiklikler, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın olağan toplantısında düzenlenecektir. Bu protokole ilişkin teklif edilen değişiklik metni, bu değişikliğin değiştirileceği toplantıdan en az altı ay

önceden sekreterlik marifetiyle taraflara bildirilecektir. Sekreterlik herhangi bir teklif edilen değişiklik metnini taraflara ve Kongre'nin imza sahiplerine ve bilgi için de Emanetçi'ye (Depositary) bildirecektir.

3. Bu protokol için teklif edilen değişiklikler için taraflar oybirliği ile bir anlaşmaya varmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Oybirliği için tüm yollara başvurulduğu ve bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, değişiklik son çare olarak toplantıda mevcut ve oy veren tarafların dörtte üçlük çoğunluğu ile kararlaştırılır. Yapılan değişiklik sekreterlik tarafından Emanetçi'ye bildirilecek ve kabulü için tüm taraflara sirküle edilecektir.

4. Bir değişikliğin kabul edilmesi ile ilgili belgeler Emanetçi'ye bırakılacaktır. Yukarıdaki Madde 3'e uygun olarak yapılan bir değişiklik, bu protokol taraflarının en az dörtte üçü tarafından kabul edildiğine ilişkin bir belge Emanetçi tarafından alındıktan sonra doksanınca günde kabul eden taraflarca yürürlüğe girecektir.

5. Değişiklik, bir başka taraf için söz konusu değişikliğe ilişkin kabul evrakını Emanetçi'ye bıraktığı tarihten sonraki doksanıncı günde bu taraf için yürürlüğe girecektir.

MADDE 21

1. Bu Protokol ekleri, aksi açıkça belirtilmedikçe, protokolün önemli bir parçası sayılacak olup bu protokole yapılacak atıflar aynı zamanda eklerine de yapılmış sayılacaktır. Bu protokolün yürürlüğe girmesinden sonra yapılan herhangi

bir ekleme, bilimsel, teknik, usul veya idari nitelikli liste, form veya diğer açıklayıcı belgeler ile sınırlandırılacaktır.

2. Bütün taraflar bu protokolün eklerinde bir değişiklik teklif edebilirler.

3. Bu protokolün eklerinde bir değişiklik, bu protokol taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın olağan toplantısında düzenlenecektir. Bu protokolün eklerinde teklif edilen değişiklik veya teklif edilen ek metni, bu değişikliğin yapılacağı toplantıdan en az altı ay önceden sekreterlik marifetiyle taraflara bildirilecektir. Sekreterlik herhangi bir teklif edilen değişiklik ek veya teklif edilen ek metnini taraflara ve Kongre'nin imza sahiplerine ve bilgi için de Emanetçi'ye (Depositary) bildirecektir.

4. Bu protokolün eklerinde teklif edilen değişiklik veya teklif edilen ek metni için taraflar oy birliği ile bir anlaşmaya varmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Oy birliği için tüm yollara başvurulduğu takdirde ve bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, değişiklik son çare olarak toplantıda mevcut ve oy veren tarafların dörtte üçlük çoğunluğu ile kararlaştırılır. Yapılan değişiklik sekreterlik tarafından Emanetçi'ye bildirilecek ve kabulü için tüm taraflara sirküle edilecektir.

5. Yukarıdaki Fıkra 3 veya 4 uygun olarak hazırlanan Ek A veya B'nin dışındaki bir Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliği, Emanetçi tarafından söz konusu Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliğinin taraflara bildirim tarihinden sonra altıcı ayda bu protokol tüm taraflar için yürürlüğe girecektir, şöyle ki Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliğin kabul edilmediğini Emanetçi'ye yazılı olarak bildiren tarafından hariçtir. Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik, Emanetçi tarafından geri çekilme bildiriminin alındığı tarihten sonra 90 gün içindeki kabul etmeme bildirimi yapan taraflar için yürürlüğe girecektir.

6. Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik protokoldeki bir değişiklik ile ilgiliyse, protokole ilişkin bu değişiklik yürürlüğe girinceye kadar o Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik yürürlüğe girmeyecektir.

7. Bu protokole ilişkin Ek A ve B'e ait değişiklikler Madde 20'de belirtilen usule uygun olarak hazırlanacak ve yürürlüğe girecektir, şöyle ki Ek B'ye ilişkin herhangi bir değişiklik sadece ilgili tarafın yazılı onayı ile yapılacaktır.

MADDE 22

Aşağıdaki Fıkra 2'de belirtilenler hariç bütün taraflar tek bir olacaktır.

Bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri, yetkili oldukları konularda, bu protokol taraf üye devlet sayısına eşit bir oy sayısı ile oy verme hakkına sahip olacaktır. Böyle bir örgüt, üye devletlerinden herhangi biri oy hakkını kullandığı takdirde bu oy hakkını kullanmayacaktır veya tam tersi durum da geçerlidir.

MADDE 23

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu protokolün emanetçisidir.

MADDE 24

1. Bu Protokol, Kongre'ye taraf olan devletler ve bölgesel ekonomik bütünleşme örgütlerinin imzasına açık olacak olup onay, kabul veya tasdiklerine tabi olacaktır. Birleşmiş Milletler Merkez Binası'nda 16 Mart 1998 ila 15 Mart 1999

tarihleri arasında imzaya açık olacaktır. Onay, kabul, tasdik ve girişe ilişkin belgeler Emanetçi'ye teslim edilecektir.

2. Herhangi bir üye devleti taraf olmaksızın bu protokolün tarafı olan herhangi bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü, bu protokol kapsamında yer alan tüm yükümlülükler ile bağlı olacaktır. Böyle bir örgüt olması halinde, bir veya daha fazla üye devleti bu protokole taraf ise, örgüt ve üye devletler bu protokol kapsamındaki yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin ilgili sorumluluklarının üzerinde karar vereceklerdir. Böyle durumlarda, örgüt ve üye devletleri eşanlı olarak haklarını kullanma yetkisine sahip olmayacaklardır.

3. Onaylama, kabul, tasdik ve girişle ilişkin belgelerde, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri bu protokol tarafından düzenlenen konulara ilişkin olarak yetki derecelerini açıklayacaklardır. Bu örgütler, yetki derecelerindeki önemli herhangi bir değişiklik hakkında Teminatçı'ya ve Teminatçı tarafından da yeri geldiğinde taraflara, bilgi sağlayacaktır.

MADDE 25

1. Bu protokol, Kongre'nin 44 Tarafından daha az olmamak kaydıyla, 1990 yılı itibariyle toplam karbondioksit emisyonunun en az % 55'i için hesap edilen Ek A'da yer alan tarafların onay, kabul, tasdik ve girişlerini emanete teslim ettikleri tarihten sonraki tarihten sonra doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

2. Bu maddenin amacı gereğince, "Ek 1'de yer alan taraflara ilişkin 1990 yılı toplam karbondioksit emisyonları" Kongre'ye ilişkin Madde 12'ye uygun olarak

gönderilen birinci ulusal bildirgelerde belirtilen Ek 1'de yer alan taraflarca bu protokolün kabul tarihi sırasında ve öncesinde açıklanan miktar anlamına gelecektir.

3. Bu protokolü onaylayan, rıza gösteren veya tasdik eden veya Fıkra 1'de açıklanan şartlar yerine getirildikten sonra kabul eden her bir devlet veya bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü için, bu onay, rıza, tasdik ve kabule ilişkin belgelerin teminata bırakıldığı tarihi izleyen doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

4. Bu maddenin amacı gereğince, bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü tarafından teminata bırakılan herhangi bir belge örgütün devlet üyeleri tarafından teminata bırakılanlara ilave olarak sayılmayacaktır.

MADDE 26

Bu protokol hiçbir rezervasyon yapmayacaktır.

MADDE 27

1. Bir taraf için bu protokolün yürürlüğe girdiği tarihten başlamak üzere üç yıl sonra herhangi bir zamanda, o taraf bu protokolden Teminatçı'ya yazılı bildirimde bulunarak geri çekilebilecektir.

2. Söz konusu çekilme Teminatçı tarafından geri çekilmeye ilişkin bildirimin alındığı tarihten veya geri çekilme bildirimde açıklanan daha sonraki bir tarihten sonra bir yılın sona ermesi ile yürürlüğe girecektir.

MADDE 28

Bu protokol orijinali –ki Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca aynı derecede geçerlidir- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nde teminata teslim edilecektir.

1997 yılı Aralık ayının 11. gününde Kyoto'da düzenlenmiştir.